

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 1 september 1914 kl. 4 e. m.

Särskilda utskottets nr 3 utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket samt förordning om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket m. m., dels ock åtskilliga i anledning av propositionen väckta motioner.

Närvarande: herrar Hammarström, friherre Adelswärd,*) Alexanderson, Fahlén, Steffen, Svensson, Ivan,*) Nilson, K. A.,*) Biörklund, Hildebrand, friherre Palmstierna, Hellner, Nilsson i Kristianstad,*) Röing*) och Ekerot.*)

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 20 juli 1914 dagtecknad proposition, nr 254, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* antaga bilagda förslag till förordning angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket samt till förordning om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med ett aktiebolag, avsett att i enlighet med de i likaledes här bilagt förslag till stiftelseurkund angivna grunder bildas under benämning aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet och med bolagsordning i huvudsaklig överensstämmelse med bifogat förslag till dylik ordning, träffa överenskommelse angående utövandet av svenska statens tobaksmonopol i huvudsaklig överensstämmelse med likaledes närlagt förslag till sådan överenskommelse.

I fråga om de skäl, som legat till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet hänvisa till propositionen.

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 11 saml. 3 avd. 1 häft. (Nr 1—3.) 1

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehåft följande i anledning av propositionen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen inom första kammaren nr 106 av herr *Steffen* samt inom andra kammaren nr 254 av herr *Lindhagen*, nr 255 av herr *Röing*, nr 256 av herr *Rune*, nr 257 av herr *Nydal*, nr 260 av herrar *Ekerot* och *Nilsson* i Kristianstad, nr 261 av herr *Hildebrand* och nr 263 av herr *Palmstierna m. fl.*

I motionerna har hemställts:

av herrar *Steffen* och *Palmstierna m. fl.*,

att riksdagen i överensstämmelse med motionens innehåll måtte besluta sådana ändringar i och tillägg till Kungl. Maj:ts proposition nr 254 med bolagsordning och stiftelseurkund för ett aktiebolag Svenska Tobaksmonopolet:

1) att monopolföretagets finansiering överlåtes åt fullmäktige i riksbank och riksgäldskontor;

2) att statens ombud i monopolföretagets styrelse måtte förbjudas att inneha aktier i företaget;

3) att monopolföretagets verkställande direktör väljes av styrelsen i sin helhet;

4) att arbetarnas vid monopolföretaget anställnings- och löneförhållanden m. m. ordnas på sätt i motionen föreslagits;

5) att åt nuvarande tobaksarbetare, vilka eventuellt bliva arbetslösa till följd av monopolets ikraftträdande, måtte tillgodogöras ersättning enligt i motionen anförda grunder;

6) att tobaksodlarna tillerkännas rätt att genom särskild organiserad prisnämnd utöva inflytande på bestämmandet av priset å råttobak; samt

7) att sådana åtgärder — i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionen föreslagits — vidtagas och sådana övergångsbestämmelser träffas vid monopolets införande, att tid beredes handelsidkarna att ordna sig efter de nya förhållandena, samt att nuvarande handelsidkare, för den händelse dessa det oaktat genom monopolets införande påtagligen åsamkas förlust och därigenom bringas i nöd, antingen genom deras anställande såsom monopolets agenter, fastställande av viss provision eller direkt ersättning i vissa fall tillgodogöras erforderligt vederlag;

av herr *Lindhagen*,

att propositionen om statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, såsom dels åsidösättande den sociala etikens fordringar i kampen för folkhälsan och riksdagens tidigare uttalanden om tobaksbruket, dels

syftande till en ytterligare beskattning av de små inkomsterna under förhoppning, att deras innehavare ej skola kunna frigöra sig från sina tobaksvanor, ej måtte av riksdagen bifallas;

av herr *Röing*,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts propositioner nr 254—256 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket m. m. och i stället antaga ett vid motionen fogat förslag till förordning angående beskattning av tobaksvaror;

av herr *Rune*,

att vid värdering av Aktiebolaget Förenade Svenska Tobaksfabriker iakttages, att de i bolaget ingående företagen icke måtte försättas i en för dem ogynnsammare belägenhet, än om de beräknades hava fortfarande kvarstått såsom fristående företag, samt att detta bolag även måtte få njuta ersättning för de verkliga kostnaderna för bolagets organisation samt för fabrikationens koncentrerings;

av herr *Nydal*,

att, för den händelse riksdagen i huvudsak skulle komma att bifalla Kungl. Maj:ts i propositionen nr 254 för riksdagen framlagda förslag, den ändring måtte beslutas i dessa förslag, att det bleve stadgat:

att full ersättning skall lämnas tobaksfabrikant vid inlösen av honom tillhöriga specialmaskiner för tillverkning av tobaksvaror, övriga inventarier samt lager av utensilier, oarbetad tobak samt halvfabrikat m. m.;

att i enlighet med det kungl. förslaget till tobaksfabrikant utgives full ersättning för värdeminskning å fabriksfastighet och vissa därtill hörande inventarier;

att full ersättning måtte tilldelas tobaksfabrikant för förlorad näringsverksamhet och för förluster å utestående fordringar, som ej äro över 12 månader gamla;

att full ersättning lämnas för förlorad anställning inom tobakstillverkningen;

att full ersättning lämnas till engrossister, agenter och minuthandlare inom tobaksbranschen, som vid monopolets införande vilja nedlägga sin verksamhet, gällande samma ersättning för förluster, som de kunna lida å utestående fordringar, som ej äro över 12 månader gamla;

att full ersättning för förlorad anställning måtte lämnas alla biträden hos engroshandlare, agenter och minuthandlare, vilka biträden genom respektive affärers nedläggande eller inskränkning gå miste om sin anställning; samt

att alla slag av ersättning och inlösen, om vilka här talas, bestämmas efter värdering, i varje särskilt fall verkställd efter samma principer och medelst samma förfarande, som äro fastställda i Kungl. Maj:ts nyss åberopade nådiga förordning av den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov;

av herrar *Ekerot* och *Nilsson* i Kristianstad,

att riksdagen under förutsättning av bifall i huvudsak till den kungl. propositionen ville besluta följande tillägg till § 10 av förslag till förordning angående statsmonopol å tobakstillverkningen:

Priset å tobak, som i denna paragraf avses, bestämmas årligen av en prisenämnd, bestående av 5 ledamöter, varav odlarne eller deras organisation utse 2, monolets utövare 2 och Kungl. Maj:t en ledamot, den senare tillika prisenämndens ordförande. Angående sättet för valet av ledamöter i prisenämnden ävensom instruktion för densamma, äger Kungl. Maj:t utfärda närmare föreskrifter;

samt av herr *Hildebrand*,

att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts propositioner nr 254—256 angående statsmonopol å tobakstillverkningen etc. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för nästkommande lagtima riksdag av förslag till tobaksbeskattning, byggt på fabrikatskatteprincipen.

I avseende å den motivering, som anförts för de av motionärerna framställda yrkandena, hänvisar utskottet till de olika motionerna.

*Utskottets
yttrande.*

Såsom departementschefen vid anmälandet för Kungl. Maj:t av de numera till utskottet remitterade propositionerna i sitt yttrande till statsrådsprotokollet antytt, beräknades vid uppgörandet av finansplanen för den vid 1913 års riksdag beslutade allmänna pensionsförsäkringen, att de genom densamma uppkommande budgetsbristerna skulle åtminstone till väsentlig del kunna täckas genom införande av en effektiv tobaksbeskattning; och fann riksdagen, enligt vad av dess skrivelse den 28 maj 1913, nr 160, framgår, icke anledning till erinran mot det sålunda ifrågasatta rationellare utnyttjandet av tobaken såsom skatteobjekt. Då enighet sålunda torde råda om önskvärdheten därav, att staten för fyllande av sitt inkomstbehov på ett effektivare sätt än hittills tillgodogör sig tobakens skattekraft, har utskottet ansett sig icke vidare behöva ingå på berörda fråga, utan omedelbart kunna till övervägande upptaga, vilket av de olika till buds stående beskattnings-

systemen, som lämpligen bör läggas till grund för uttagandet av den ökade inkomst, som staten önskar ur tobakskonsumtionen erhålla.

Framläggandet av Kungl. Maj:ts till utskottet remitterade förslag har såsom i departementschefens yttrande framhålles, föregåtts av omfattande, sedan ett tiotal år tillbaka av olika kommittéer och sakkunniga bedrivit utredningsarbete. Utskottet anser sig böra här nedan ur den kungl. propositionen i allra största korthet resumera vad i dylikt hänseende förekommit.

*Kort
historik.*

Det första förslaget till ordnande av den nu föreliggande beskattningsfrågan utarbetades av en år 1903 för ändamålet tillsatt kommitté, bestående av dåvarande ledamoten av första kammaren grosshandlaren G. Rettig, ledamoten av första kammaren, dåvarande byråchefen A. Hammarström, dåvarande byråingenjören Å. G. Ekstrand, lantbrukaren O. Persson i Rinkaby och ledamoten av första kammaren, fabriksidkaren C. J. G. Swartz. Kommittén, vars uppdrag icke omfattade undersökning av frågan angående införande av statsmonopol å tobak, hemställde i sitt år 1904 avgivna betänkande, att tobaksbeskattningen måtte ordnas genom en blandad tull- och accisbeskattning sålunda, att gällande tullsatser å råttobak och tobaksfabrikat höjdes samt att för inom riket odlad tobak stadgades en accis, uppgående till i regel 35 öre per kilogram; och beräknades, att statsverket härigenom skulle tillföras en inkomstökning av 2 ½ miljoner kronor om året.

Förslaget föranledde emellertid, måbända på grund av dess ur statsfinansiell synpunkt mindre tillfredsställande bärkraft, icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd. I stället igångsattes år 1909 en ny utredning, vilken anförtroddes åt ovannämnde byråchefen Hammarström tillika med direktören Th. Jeansson, dåvarande ledamoten i bankinspektionen A. F. Lambert-Meuller och ingenjören P. Nordenfelt.

Dessa avgåvo den 2 september 1911 betänkande i ämnet, innefattande alternativa förslag till införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket samt till tobaksbeskattningens reglerande utan statsmonopol genom stämpelskatt å cigaretter och cigarettobak jämte höjda tullar å tobak och tobaksfabrikat ävensom accis å inom landet odlad tobak. Enligt det förra alternativet, som förutsatte statsmonopolisering av tillverkningen och importen av tobak och tobaksvaror, men lämnade såväl odlingen av tobak som handeln med tobaksfabrikat fria att liksom förut utövas av var och en eljest därtill behörig, beräknades den årliga inkomstökningen för staten, under förutsättning av i stort sett oförändrade prislägen å tobaksvarorna, till omkring 15 miljoner kronor,

därifrån dock borde för visst antal år avdragas ränta och amortering å det för monopolets införande erforderliga kapitalet. Ett antagande av det senare alternativet åter beräknades med de av kommitterade förordade stämpel- samt tull- och accissatserna, vilka tilltagits så, att de torde närmat sig gränsen för tobakens statsfinansiellt möjliga skattebelastning på denna väg, kunna tillföra staten en ökad årlig inkomst av omkring 6,500,000 kronor.

Inom finansdepartementet utarbetades sedermera med tillhjälp av förenämnda Lambert-Meuller och Nordenfelt ytterligare ett förslag till reglering av tobaksbeskattningen, åsyftande införande av stämpelskatt för såväl inom riket tillverkade som dit importerade tobaksvaror. Detta förslag, som beräknades kunna tillföra statsverket en ökad inkomst av cirka 12 miljoner kronor om året, förutsatte emellertid, på grund av de ingående och kostsamma anordningarna i avseende å kontrollen över skattens behöriga utgörande, för sin tillämplighet en genomförd koncentration av tobaksindustrien till ett enda eller ett fåtal större företag, och då, på sätt av departementschefens yttrande framgår, en sådan koncentration icke kunde åstadkommas, befanns det icke möjligt att lägga berörda förslag till grund för lagstiftning i ämnet.

I anledning härav utarbetades inom finansdepartementet med biträde av sist omnämnda sakkunniga det för riksdagen nu framlagda förslaget till lösning av tobaksskattefrågan, vars grundtanke är, att, sedan staten genom monopollagstiftning bragt tobakstillverkningen i sina händer, utövningen av den monopoliserade tobaksindustrien skall upplåtas åt ett enskilt, av staten kontrollerat bolag med staten såsom delägare, vilket skall hava att till staten redovisa den skatt, som staten vill ur tobakskonsumtionen uttaga.

Utskottet.

Då det gällt att slutligen taga ställning till frågan, vilket av de olika beskattningssystemen som lämpligen bör läggas till grund för den blivande regleringen av tobaksbeskattningen i vårt land, har utskottet, i likhet med föredragande departementschefen, ansett sig kunna utan vidare bortse från sådana förslag, vilka icke giva ett ur statsfinansiell synpunkt tillfredsställande resultat. Utskottet instämmer sålunda i det omdömet, att, då tobaksskattefrågan skall erhålla sin lösning, detta bör ske på ett sätt, som innebär ett ur olika synpunkter rationellt utnyttjande av tobakens skattekraft, samt under sådana former, att, i den mån tobaken kan behöva ytterligare tagas i anspråk såsom skatteobjekt, detta kan ske utan omläggning av hela beskattningssystemet. I likhet med departementschefen anser också utskottet, att redan av denna anledning

någon tillämpning av det år 1904 framlagda förslaget till blandad tull- och accisbeskattning eller av 1909 års kommitterades alternativa förslag till dylik beskattning, kombinerad med en särskild stämpelskatt å cigaretter, icke bör ifrågakomma. Ty såsom departementschefen framhåller, hade de kommitterade, ehuru åtminstone i det senare förslaget tull- och skattesatserna tilltagits så höga, att de närmade sig den punkt, vilken icke lärer kunna överskridas utan att detta medför så väsentligt minskad konsumtion, att den avsedda statsfinansiella effekten av skatteförhöjningarna motverkas, icke på denna väg lyckats komma upp till större inkomstökning än respektive 2 ½ och 6 ½ miljoner kronor om året — ett skatteresultat, vilket, då detsamma icke genom skattesatsernas höjning synes kunna i mån av behov i någon avsevärd grad förbättras, givetvis icke kan ens med hänsyn till nära föreliggande anslagskrav anses ur statsfinansiell synpunkt tillfyllest.

Vid sådant förhållande torde man för lösningen av den föreliggande beskattningsfrågan knappast hava att lita till andra utvägar än att antingen, såsom i åtskilliga länder skett, införa statsmonopol å tobakstillverkningen eller ock söka att på fabrikatbeskattningens väg komma till ett resultat, varmed man ur statsfinansiella och andra synpunkter skäligen kan åtnöjas. Oavsett vad som eljest må tala för företräde åt den ena eller andra av berörda beskattningsformer, har emellertid av de noggranna och omfattande undersökningar, som verkstälts av 1903 och 1909 års tobaksskattekommittéer, framgått, att det är förenat med mycket stora svårigheter att på fabrikatbeskattningens väg finna en tillfredsställande lösning av tobaksskattefrågan. Särskilt är det därvid spörsmålet angående den vid en fabrikatbeskattning nödiga kontrollen över skattens utgörande, som visat sig svårlöst. En effektivt verkande, i detalj genomförd fabrikskontroll måste nämligen, enligt vad de verkställda undersökningarna givit vid handen, medföra så betydande kostnader och även i övrigt kräva sådana anordningar, att möjligheten därav torde förutsätta en genomförd koncentration inom tobaksindustrien, varvid icke blott hemindustrien, utan även de i mindre skala drivna egentliga tobaksfabrikerna bringas att upphöra och industrien sålunda skulle komma att fullständigt omläggas till stordrift, utövad av ett fåtal större, i ekonomiskt hänseende bärkraftiga fabriksföretag. Är tobaksindustrien icke på dylikt sätt koncentrerad, måste man uppgiva tanken på en *genomförd fabrikskontroll*. Ifrågasätts kan dock naturligtvis, huruvida man icke skulle kunna åtnöjas med en mindre genomförd, lättare anordnad kontroll, som, om än icke lika effektiv, dock icke vore förenad med alltför stor fara för skatteunderslev. Enligt vad av departements-

chefen framhålles, hava under det förberedande utredningsarbetet även försök att utfinna ett dylikt kontrollsystem blivit gjorda, huvudsakligen med utgångspunkt från de bestämmelser, som i ifrågavarande avseende äro gällande i Nordamerikas förenta stater, men hava de förslag, som framgått såsom resultat av de gjorda försöken, icke varit av den beskaffenhet, att de ansetts kunna läggas till grund för lagstiftning i ämnet. På grund härav och under framhållande av de fördelar, som statsfinansiellt och ur andra synpunkter äro förenade med monopolsystemet även i den modifierade form, vari detsamma, sedan rent statsmonopol ansetts icke böra ifrågasättas, blivit i den kungl. propositionen upptaget, har departementschefen såsom sin åsikt uttalat, att den enda för närvarande antagliga lösningen av tobaksskattefrågan vore den av departementschefen förordade kombinationen av monopol och skattesystem.

I den inom andra kammaren av herr. Röing väckta motionen nr 255 yrkas emellertid, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag och i stället antaga ett vid motionen fogat förslag till förordning angående beskattning av tobaksvaror. Det av motionären uppgjorda förslaget är byggt på fabrikatskatteprincipen och ansluter sig i avseende å kontrollens anordnande nära till det förut omtalade, i Förenta staterna tillämpade systemet. Motionären utgår sålunda från obehövligheten av en genomförd tillverkningskontroll vid de olika fabrikerne samt upptager i dess ställe bestämmelser om registrerings- och bokföringsskyldighet för tobaksodlare och tobaksfabrikanter samt handlande med råtabak och tobaksvaror, vidare stadganden om skyldighet för fabrikanter och råtabakshandlare dels att månatligen till vederbörande kontrollmyndighet avgiva rapporter angående mängden av inköpta råvaror och tillverkade tobaksfabrikat respektive inköpt och försåld råtabak m. m., dels ock att, då så påkallas, underkasta sig inventering i sina affärer, vartill sluta sig bestämmelser om stränga straff för underslev och andra överträdelser av förordningen. Några nya uppslag i fråga om kontrollens anordnande innehåller motionen icke; fastmer äro de föreslagna kontrollanordningarna väsentligen desamma som de, vilka av föregående tobaksskattekommittéer undersökts och befunnits otillfredsställande.

Utskottet, som till ingående behandling förehaft frågan angående nöjaktigheten av de av motionären föreslagna kontrollanordningarna, har icke kunnat komma till annan uppfattning, än att berörda anordningar svårligen kunna anses erbjuda staten den trygghet mot skatteunderslev, som rimligtvis måste fordras, utan måste fastmera uttala, att de i detta hänseende lämna rum för allvarliga anmärkningar. Den kritik, som ägnats de i Förenta staterna gällande kontrollanordningarna och

över huvud taget varje fabrikatskattesystem utan genomförd fabrikskontroll såväl av 1903 års tobaksskattekommitterade å sid. 164—167¹⁾ i deras betänkande som ock av föredragande departementschefen å sid. 51—55 i hans yttrande till statsrådsprotokollet, synes utskottet i huvudsak träffa jämväl det av motionären förordade kontrollsystemet. Grundtanken i detta system med dess föreskrifter om bokföringsskyldighet samt rapport- och inventeringsförfarande är givetvis, att därigenom skulle vinnas garanti för, att all inom landet odlad eller hit importerad råtabak verkligen komme att avlevereras till de anmälda fabrikslokalerna samt att all råtabak, som sålunda blivit i en fabrik införd, där också bleve förarbetad och såsom färdig vara vederbörligen beskattad genom åsättande av stämpelmärken. En jämförelse mellan mängderna av in- och utgående varor skulle enligt motionärens mening giva upplysning om, huruvida någon tobak olovligen från fabriken bortförts och därmed undandragits beskattning.

Värdet av denna s. k. dubbelverkande kontroll är emellertid på grund av de särskilda förhållandena i avseende å tobakens beredning och bearbetning förhållandevis ringa, i det nämligen jämförelsen mellan de vid olika tidpunkter under tobakens berednings- och tillverkningsstadium lämnade viktsuppgifterna komme att lämna ett mycket otillförlitligt stöd för ett omdöme om i vad mån viktsskillnaden vore betingad av viktsförlust vid fabrikationen eller icke. Sålunda bör till en början märkas, att vid den s. k. svettningen, den första proceduren, som tobaken efter torkningen i luften har att genomgå, tobaken minskas i vikt till olika grad alltefter varans egen beskaffenhet och intensiteten av den företagna svettningsproceduren. I det ena fallet kan viktsförlusten bli mycket betydande, i ett annat avsevärt mindre. Än ytterligare försvåras den åsyftade kontrollen i följd därav, att svettningen understundom företages redan hos odlare och råtabakshandlare, men ibland först sedan tobaken ankommit till fabriken, där tobaken i varje fall, även om svettning redan förut ägt rum, plägar underkastas en ytterligare svettningsprocedur. Vidare kan vikten avsevärt påverkas av tobakens fuktighetsgrad, som kan vara mycket varierande vid skilda tillfällen. Växlingarna i detta hänseende föranledas nämligen icke blott av temperatur- och fuktighetsförändringar i luften, utan även därav, att tobaken under olika tillverkningsstadier tillsättes med vatten till varierande procenttal. Slutligen tillkommer ännu en omständighet, som förringar utsikten till att på nu ifrågavarande väg kunna anordna nödig kontroll mot underslev, i det att avfallet vid tillverkningen är till myckenheten växlande såväl efter

¹⁾ Kommitterades uttalanden i nu ifrågavarande hänseende hava i särtryck såsom bil. A. bifogats utskottets utlåtande.

tillverkningens art som efter råvarans beskaffenhet och skickligheten hos den, som utför arbetet. Svårigheten att vid en viktsjämförelse kunna beräkna avfallsprocentens inverkan å viktsresultatet ökas ytterligare därigenom, att en del av avfallet vid vissa tillverkningsgrenar upptages såsom användbar beståndsdel vid tillverkning av andra slags tobaksvaror.

Av det ovan anförda torde framgå, att det icke är möjligt att genom det av motionären förordade bokförings-, rapport- och inventeringsförfarandet kontrollera, att icke råtabak eller färdiga tobaksvaror i avsevärd omfattning undandragas beskattning; och då beträffande cigarrer och snus icke föreslagits absolut förpackningstvång, utan dessa varor skulle få fritt försäljas ur öppnade originalförpackningar, kunde det alltför lätt inträffa, att de tömda förpackningarna åter fylldes med dylika obeskattade varor. Någon möjlighet för den konsumerande allmänheten, vars medverkau för kontrollens utövande motionären tillmäter den största betydelse, att förvissa sig om huruvida de ur en öppnad förpackning saluhållna varorna vore vederbörligen beskattade eller icke kunde knappast förefinnas. Sant är visserligen, såsom motionären anmärker, att jämväl vid ett monopolsystem utan absolut förpackningstvång ett visst slag av underslev kan äga rum därigenom, att en handlande överflyttar exempelvis 10-öres cigarrer till en låda, avsedd och stämpelbelagd för 15-öres cigarrer. Att märka är emellertid, dels att här dock närmast är fråga om ett bedrägligt förhållande mot köparen, dels att under ett monopolsystem möjlighet i vida högre grad än vid ett system med full näringsfrihet förefinnes att genom anordnande av vissa standardtyper för cigarrer i olika prislägen samt andra lämpliga åtgärder förebygga dylika oegentligheter, dels ock att skatteunderslev, som begås därigenom, att helt obeskattade tobaksvaror försäljas i detaljhandeln, äro av betydligt allvarligare beskaffenhet. Risken för defraudationer under ett system med fabrikatbeskattning skulle visserligen minskas, därest förbud stadgades mot varje försäljning av tobaksvaror annorledes än i obrutna, vederbörligen stämplade originalförpackningar, men något dylikt har icke av motionären ifrågasatts och lär med hänsyn till de inom cigarr- och snusförsäljningen rådande förhållandena svårigen kunna genomföras utan betydande olägenheter för fabrikanter och handlande likaväl som för konsumenter. Sådant förslaget nu föreligger, torde alltså jämväl den av allmänheten utövade kontrollen bliva av skäligen ringa värde.

Ännu ett kontrollmedel synes motionären vilja framhålla i hänvisningen till utländsk lagstiftnings stränga straffbestämmelser för underslev. I avseende härå torde emellertid böra anmärkas, att lika litet

som det torde kunna anses lämpligt att underslevens upptäckande lämnas mer eller mindre åt slumpen, lika litet torde blotta straffbestämmelser i och för sig kunna bereda nödig trygghet för de fiskaliska intressena.

I likhet med de kommittéer, som haft utredningsarbetet i den föreliggande frågan sig anförtrott, har utskottet för sin del kommit till den uppfattningen, att fabrikatbeskattning å tobaksvaror icke bör införas med mindre än att tillverkningen göres till föremål för en genomförd, i själva fabrikslokalerna utövad kontroll, liknande den, som redan finnes anordnad i avseende å sockertillverkningen. Då beträffande sockret en dylik effektiv kontroll ansetts oeftergivlig, torde ock samma fordran så mycket hellre böra uppställas i avseende å tobakstillverkningen, som risken av skatteunderslev vid sistnämnda slag av tillverkning får anses vara avsevärt större på grund av fabrikatens mångfald, varans högre värde och den större skattebelastningen per viktsenhet. Av departementschefen såväl som av 1903 och 1909 års tobaksskattekommitterade har emellertid framhållits, vad ock i det föregående antytts, att en dylik kontroll skulle kräva så dryga kostnader, att den icke skulle låta sig anordna utan fullständig omläggning till stordrift av hela den nu till stor del i mindre företag utövade tobaksindustrien. Då, enligt vad för utskottet uppgivits, kontrollkostnaderna vid sockertillverkningen kunna beräknas uppgå till 20,000 å 25,000 kronor om året per fabrik och inom hela tobaksindustrien, oberäknat Aktiebolaget förenade svenska tobaksfabriker, endast 18 av de nu drivna 68 egentliga fabriksföretagen haft en årsomsättning, överstigande 50,000 kronor samt endast 9 en årsomsättning, överstigande 100,000 kronor, inses lätt, särskilt om man jämväl tager hänsyn till den i vissa trakter ganska allmänt förekommande hemindustrien inom tobaksbranschen, huru grundlig den koncentration måste vara, som behöver genomföras för att förutsättningen för tillämpning av ett fabrikatskattesystem med effektiva kontrollanordningar skall kunna anses föreligga.

Redan på grund av den sålunda vunna övertygelsen om de hart när oöverbanneliga svårigheterna att, så länge tobaksindustrien såsom för närvarande är splittrad i en massa företag, delvis av mindre omfattning, kunna åstadkomma den effektiva kontroll, som ett fabrikatskattesystem förutsätter, har utskottet ansett frågan om införande av statsmonopol å tobakstillverkningen böra träda i förgrunden. I denna sin uppfattning har utskottet ytterligare stärkts genom de synnerligen vägande skäl av mera positiv beskaffenhet, som i såväl kommittébetänkandena som det kungl. förslaget anförts till förmån för statsmonopolet såsom beskattningsform. Det har sålunda framhållits och

torde ock vara ovedersägligt, att statsmonopolet ur såväl statsfinansiell som skatteteknisk och till en viss grad även nationalekonomisk synpunkt besitter betydande företräden framför varje annat beskattningssystem. Jämte det att monopolet rent praktiskt sett synnerligen lätt medger en successiv ökning av skattebelastningen i mån av stegrade skatteanspråk från statens sida, erbjuder det, såsom ock av departementschefen påpekas, jämväl den fördelen framför andra beskattningssystem, att det för samma utgift från den konsumerande allmänhetens sida för tobaksförbrukningen lämnar staten den ojämförligt största inkomsten. I detta hänseende må exempelvis erinras om, att den ökade statsinkomst av c:a 6 ½ miljoner kronor årligen, som enligt 1911 års kommittéföreläggelse beräknades inflyta genom den av kommitterade alternativt föreslagna tull- och accisbeskattningen jämte stämpelskatt å cigarretter, enligt verkställd uppskattning skulle motsvara en ökad konsumentavgift av närmare 11 miljoner kronor, vilken ökning med omkring 69 procent överstiger ökningen i själva skattebelastningen. Vid en fabrikatbeskattning skulle visserligen dessa merutgifter för konsumtionen utöver själva skatten icke bliva proportionellt lika höga men lära dock i varje fall bliva ganska avsevärda. Den ökade skattebelastningen kan nämligen här icke, såsom under det nu föreslagna monopolet är avsett, i väsentlig mån täckas genom indragning av de s. k. konsumentrabatterna, utan måste tydligen en prishöjning äga rum, åtminstone motsvarande skattens storlek. Men icke nog härmed. När prissättningen sker under fullt fria former, läser man få räkna med, att fabrikanter, importörer och handlande söka att genom höjda pris icke endast få sina på grund av skatten åsamkade merutgifter täckta utan även bibehålla lika stor handelsvinst *i procent* av försäljningspriset som förut.

I förbigående torde i detta sammanhang böra anmärkas, att med konsumentrabatter i den kungl. propositionen förstås de rabatter och prisnedsättningar, som plägat beviljas kunderna vid köp av tobaksvaror i större kvantiteter än de i handeln vanligast förekommande minimikvantiteterna, och vilka enligt förslaget skola försvinna. Likaledes bör framhållas, att här förutsättes, att icke heller vid fabrikatbeskattningen någon indirekt prishöjning komme att äga rum genom försämring av varans beskaffenhet, utan att denna, såsom vid monopolbeskattningen är avsett, bibehålles oförändrad.

Då sålunda vid ökad skattebelastning priserna å tobaksvaror under ett fabrikatskattesystem måste komma att stiga vida hastigare än i händelse av statsmonopol, kommer man i förra fallet givetvis också tidigare att nå gränsen för tobakens förmåga att tåla skattebelastning eller med

andra ord den punkt, då belastningen icke vidare kan ökas, utan att detta medför sådan nedgång i konsumtionen, att det totala skattebeloppet i allt fall icke kommer att bliva större än förut. Monopolet torde sålunda medgiva uttagande av vida större skattebelopp än fabrikatskattesystemet; och synes därför den till statsrådsprotokollet den 27 maj 1909 av dåvarande departementschefen Swartz uttalade åsikten, att ett fullt tillvaratagande av tobakens skattekraft icke stode att vinna annorledes än genom monopollagstiftning, vara fullkomligt riktig. Då det dessutom torde kunna förutses, att inom en nära framtid på grund av statsutgifternas stegring ökade anspråk på inkomster såväl ur denna som andra skattekällor måste uppställas, bör enligt utskottets uppfattning just denna monopolsystemets egenskap att medgiva uttagande ur tobaken såsom skatteobjekt av största möjliga inkomst vara en faktor, som vid valet av skatteform starkt talar till förmån för statsmonopolet.

Att statsmonopolet jämväl ur åtskilliga andra synpunkter än den statsfinansiella läran få anses äga betydande företräden framför eljest tillämpade skattesystem, har redan i det föregående antytts. Utskottet anser sig emellertid för egen del sakna anledning att närmare ingå på berörda fråga, då i detta avseende torde vara tillräckligt att hänvisa till vad därom i kommittébetänkandena innehålles och av föredragande departementschefen yttrats. Endast å en omständighet, vilken utskottet för sin del i likhet med departementschefen vid valet av beskattningssystem tillmäter en icke ringa betydelse, anser sig utskottet särskilt böra fästa uppmärksamheten, den nämligen, att statsmonopolet framför andra beskattningsformer äger jämväl det företrädet att erbjuda skydd mot faran för att övermäktiga utländska trustintressen i strid mot statens önskningar förrycka tobakshanteringen och därmed sammanhängande förhållanden (arbetarna, handlandena och konsumenterna). Ur synpunkten av den från utlandet hotande trustfaran, vars betydelse icke torde böra underskattas, har det synts utskottet, som om särskilt den för fabrikatskattesystemets tillämplighet ifrågasatta koncentrationen å ett fåtal större privata företag av hela den svenska tobaksindustrien vore mindre välbetänkt, då, enligt vad erfarenheten giver vid handen, just dylika koncentrationer äro ägnade att främja de kapitalstarka utländska trustföretagens inträngande å marknaden.

Slutligen anser sig utskottet böra framhålla, att det nu föreliggande monopolförslaget icke egentligen avser att bringa i statens händer företagarevinsten inom den nuvarande tobaksindustrien, utan att avsikten med detsamma är att för staten möjliggöra genomförandet av en tobaksbeskattning av tillräcklig elasticitet för att medgiva uttagandet av de

ökade inkomster, varav statsverket torde komma i behov. En undersökning av förhållandena på näringslivets olika områden giver ock vid handen, att någon anledning att ifrågasätta, att staten av liknande orsaker skulle söka genomföra monopolisering av någon annan näringsgren, icke föreligger.

Utskottet, som icke, på sätt av herr Hildebrand i motionen nr 261 ifrågasatts, funnit någon ytterligare utredning i den föreliggande frågan erforderlig, har alltså såväl på grund av den genom de redan verkställda utredningarna ådagalagda svårigheten att på annan väg än statsmonopolets tillfredsställande lösa den föreliggande beskattningsfrågan som ock på grund av monopolets rent positiva företräden framför andra beskattningssystem funnit sig böra tillstyrka, att vid den blivande regleringen av tobaksbeskattningen i vårt land statsmonopol å tobakstillverkningen måtte varda infört samt att förty herrar Röings och Hildebrands förenämnda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Att utskottet i valet mellan det rena statsmonopolssystemet och den av Kungl. Maj:t föreslagna modifierade formen därav funnit sig böra förorda det senare alternativet, torde under förhandenvarande förhållanden få anses fullt naturligt, detta så mycket hellre som de viktigaste bland de av myndigheter och andra framställda anmärkningarna mot det av 1909 års kommitterade utarbetade monopolförslaget riktade sig mot statsdriften såsom form för monopolets utövning samt grunderna för dessa anmärkningar alltså i och med de förändringar i avseende å monopolorganisationen, som av Kungl. Maj:t föreslagits, väsentligen bortfallit.

Om utskottet sålunda funnit sig i princip kunna ansluta sig till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, vilket alltså enligt utskottets mening bör läggas till grund för lagstiftning i ämnet, har utskottet däremot i vissa detaljer haft en från Kungl. Maj:t avvikande mening samt fördenskull ansett sig böra föreslå mer eller mindre betydande tillägg till samt modifikationer och ändringar i Kungl. Maj:ts förslag. Särskilt har utskottet därvid låtit sig angeläget vara att tillse, att vid det ifrågakommande inlösnings- och ersättningsförfarandet full rättvisa vederfares dem, som till följd av monopolets införande skulle komma att förlora sin förut utövade verksamhet inom tobaksindustrien, ävensom att för alla dem, som eljest av monopolets införande beröras, i möjligaste mån mildra de svårigheter, som övergången från fri näring till statsmonopol inom tobakstillverkningen kunde komma att medföra.

Utskottet tillåter sig till en början att här nedan paragrafvis redogöra för de erinringar, som utskottet funnit sig böra framställa i anledning av själva författningsförslagen; och skall utskottet därvid, i den mån så lämpligen kan ske, under de särskilda paragraferna till behandling upptaga de av enskilda motionärer framställda yrkanden, som kunna anses äga sammanhang med paragrafernas innehåll.

Inledningsvis vill utskottet därvid framhålla, att då utskottet av skäl, för vilka i fortsättningen skall närmare redogöras, måst räkna med ett uppskov med monopollagstiftningens ikraftträdande, det i åtskilliga författningsparagrafer vidtagits jämkningar i de av Kungl. Maj:t föreslagna tidsbestämningarna, vilka jämkningar emellertid icke torde vara av beskaffenhet att kräva särskilt omnämnande eller förtydligande.

Förslaget

till

förordning angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

11 §.

Emot den i paragrafens tredje stycke intagna bestämmelsen, som huvudsakligen torde hava tillkommit, för att icke till följd av uppkommande smärre tobaksodlingar inom skilda län monopolets utöfvare skall onödigtvis betungas med kontrollkostnader, har anmärkts, att därigenom de redan befintliga odlarna inom sådana län, där den sammanlagda för tobaksodling disponerade arealen icke uppgår till fem hektar, försätts i en ogynnsammare ställning än odlarna i sådana län, där tobaksodling bedrivs i större omfattning. Enligt vad utskottet inhämtat, skulle den anmärkta olägenheten emellertid knappast drabba andra nu befintliga odlare än innehavarna av några smärre tobaksodlingar i Blekinge läns gränstrakter mot Skåne, vilka odlingar ingå såsom del i det inom Kristianstadslän belägna sammanhängande tobaksodlingsdistriktet. Utskottet har därför trots sig lättast kunna råda bot för det anmärkta missförhållandet genom att insätta i övergångsbestämmelserna en ny paragraf (45 §) av det innehåll, författningstexten närmare angiver.

12 §.

I denna paragraf torde enligt utskottets förmenande lämpligen böra intagas de i 13 § av 1911 års kommittébetänkande föreslagna bestämmelserna angående förbud mot efterskörd. Behovet av ett dylikt förbud, som skulle vara ägnat att förebygga försäljning i konkurrens-syfte av den vid efterskörden erhållna mindervärdiga varan, har från tobaksodlarehåll frambållits; och torde det under sådana omständigheter icke finnas anledning att ur författningen utesluta de av kommitterade i dylikt hänseende föreslagna bestämmelserna.

13 §.

I den inom andra kammaren av herrar Ekerot och Nilsson i Kristianstad väckta motionen nr 260 uttalas farhågor för att odlarna efter monopolets införande, då de icke längre kunde räkna med mer än en köpare av den skördade tobaken, nämligen det tilltänkta monopolbolaget, praktiskt taget skulle uteslutas från varje inverkan å tobakens prissättning samt förty råka i ett för dem ofördelaktigt beroende av monopolets utövare. Till förebyggande härav föreslå motionärerna, att rå tobaksprisen skulle årligen bestämmas av en särskild utsedd prisnämnd, i vilken tobaksodlarna eller deras organisation skulle äga tillsätta ett par av ledamöterna. Enahanda tanke framställes i herr Steffens motion nr 106 i första kammaren och herr Palmstiernas m. fl:s därmed likalydande motion nr 263 i andra kammaren.

Utskottet har för sin del funnit de av motionärerna framhållna synpunkterna beaktansvärda och fördenskull ansett sig böra tillstyrka upptagande i nu ifrågavarande paragraf av en bestämmelse, i huvudsak överensstämmande med den, som av herrar Ekerot och Nilsson i Kristianstad föreslagits.

Enligt utskottets förslag skall prissättningen å rå tobak årligen verkställas av därtill förordnad prisnämnd, bestående av en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande och fyra ledamöter, bland vilka två företräda tobaksodlarnas intressen och två utses av monopolets utövare. På Kungl. Maj:t skall ankomma att utfärda närmare föreskrifter om ordningen för ledamöternas tillsättande ävensom instruktion för prisnämnd. Utskottet har sålunda ansett böra lämnas öppet och till Kungl. Maj:ts avgörande hänskjutas, huruvida en gemensam prisnämnd lämpligen bör tillsättas för hela riket eller särskilda dylika nämnder böra utses för olika

odlingsdistrikt. Rörande lämpligaste tillvägagåendet vid själva prissättningen, varom bestämmelser lära komma att intagas i instruktionen, är utskottet icke i tillfälle att uttala något bestämt omdöme, men inom utskottet har framhållits såsom tjänligt, att en pristaxa på förhand årligen upprättades, upptagande olika pris för olika tobakssorter och med viss marginal inom särskilda prislägen för bättre eller sämre kvalitéer av den skördade varan. Kostnaden för prissättningen har ansetts böra bestridas av monopolets utövare.

17—20 §§.

I dessa paragrafer, som innehålla bestämmelserna om beskattning och försäljning av tobaksvaror, har utskottet icke ansett sig böra föreslå någon ändring.

Emellertid har utskottet, som i detta sammanhang till behandling förehaft frågan angående tobakshandlandenas ställning under monopol-systemet, ansett sig böra, i anledning av vad i vissa motioner yrkats och under utskottets arbete förekommit, framhålla några önskemål i avseende å det tilltänkta monopolbolagets förhållande till handlande-kåren, vilka önskemål synas utskottet vara av beskaffenhet att böra föranleda särskilda uttalanden från riksdagens sida.

Det kungl. förslaget bygger, såsom av departementschefen framhållits, på den grundsatsen att handeln med tobaksvaror efter monopolets införande fortfarande liksom hittills skall vara en fri näring. Rabatt- och kreditförhållanden ävensom övriga frågor rörande tobaksvarornas distribuering bland konsumenterna förutsättas enligt Kungl. Maj:ts förslag skola ordnas genom frivilliga överenskommelser mellan tillverkare och återförsäljare, och handeln med tobaksvaror skulle alltså liksom för närvarande få fritt gestalta sig i de former, som av omständigheterna betingas.

Från olika håll har emellertid framhållits, att monopolbolaget komme att gentemot de enskilda handelsidkarna intaga en sådan maktställning, att grundsatsen om handelns frihet i själva verket skulle bliva mer eller mindre illusorisk. Då det väl låte tänka sig, att denna maktställning av bolaget utnyttjades därhän, att handlandenas nuvarande vinstmöjligheter i alltför hög grad kringskures, borde, menar man, i författningarna meddelas särskilda bestämmelser av olika slag för att bereda handlandena större trygghet i ekonomiskt hänseende samt eventuellt hålla dem skadeslösa för de förluster eller den minskning i näringsverk-

samhet, som de till följd av monopolets införande till äventyrs kunde få vidkännas.

Ehuru utskottet för sin del är benäget att anse de i motioner och till utskottet ingivna särskilda skrivelser i nu ifrågavarande avseende uttalade farhågorna icke oväsentligt överdrivna, torde det likväl svårligen kunna förnekas, att handlandenas ställning i icke ringa grad kommer att påverkas av industriens monopolisering samt att det fördens skull varit önskligt, att i författningarna eller eljest särskilda garantier, starkare än de som i det kungl. förslaget innefattas, kunnat träffas till tryggande av handlandekårens berättigade intressen. Att, på sätt av herr Nydal i motionen nr 257 yrkats, tillerkänna alla tobakshandlande, som vid monopolets införande vilja upphöra med sin näringsverksamhet, full ersättning härför, lärer emellertid enligt utskottets uppfattning icke kunna ifrågakomma. Rimligare synes det då utskottet vara att söka realisera det från andra håll uttalade önskemålet om viss minimirabatt åt handlandena vid inköp av tobaksvaror från monopolets utöfvare samt om kreditförhållandenas reglering åtminstone under övergångsperioden genom lämpligt avpassade författningsbestämmelser. Då utskottet tagit berörda frågor under närmare övervägande, har utskottet emellertid kommit till den bestämda uppfattningen, att det av praktiska skäl svårligen låter sig göra att genom generella författningsbestämmelser av ett eller annat slag ordna vare sig kredit- eller rabattförhållandena. Dessa förhållanden äro nämligen, såsom av departementschefen påpekas, å olika orter och av olika anledningar så varierande, att någon enhetlig normering av desamma icke utan mycket stora olägenheter skulle kunna åstadkommas. Under sådana omständigheter torde knappast återstå annat än att i enlighet med departementschefens anvisning lita till det korrektiv mot möjliga maktmissbruk från bolagets sida, som ligger i det sätt, varpå enligt förslaget bolagets styrelse skall vara sammansatt. För att stärka betydelsen av sagda korrektiv har det syns utskottet lämpligt, att riksdagen uttryckligen hos Kungl. Maj:t anhåller om åläggande för de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i bolagets styrelse att, i vad på dem ankommer, tillse, att bolaget gentemot de enskilda handlandena i såväl det ena som det andra hänseendet förfar på ett sätt, som kan anses stå i överensstämmelse med billighetens fordringar. Särskilt har därvid syns böra framhållas vikten av att *dels* under lämplig övergångstid vid försäljning av tobaksvaror kredit av monopolbolaget beviljas återförsäljare i den omfattning, som av omständigheterna kan anses påkallad, *dels ock* sådana försäljningsförmåner lämnas återförsäljare, att dessa i vad på monopolbolaget beror och med

hänsyn till rådande förhållanden inom tobakshandeln må äga möjlighet att förvärva skälig inkomst av densamma. Vad ovan sagts bör givetvis icke så förstås, som om monopolbolaget därigenom skulle vara förhindrat att vidtaga sådana förändringar i försäljningsförhållandena, som en rationell skötsel av bolagets rörelse må anses påkalla, utan utgör endast en erinran att varje dylik förändring bör ske med nödig varsamhet och under behörigt iakttagande av handlandeåkrens berättigade intressen.

18 §.

Inom utskottet har ifrågasatts, huruvida icke för cigaretter, som i Kungl. Maj:ts förslag hänförs till karvad tobak och sålunda skulle komma att draga en skatt, motsvarande 10 procent av priskurantpriset, skattebelastningen borde höjas till samma procentsats som den för cigaretter föreslagna eller till 20 procent av samma pris. Utskottet, som i princip icke haft något att erinra emot vad som sålunda föreslagits, har emellertid, med anledning av den för närvarande ytterst ringa konsumtionen inom landet av dylik vara, funnit den ifrågasatta skatteförhöjningen, vilken bland annat skulle kräva en närmare definition av vad som till cigaretter vore att hänföra, utan olägenhet tills vidare kunna anstå.

22 §.

De av Kungl. Maj:t föreslagna anordningarna i avseende å importhandelns ställning under monopolsystemet har utskottet i stort sett funnit välbetänkta. Sålunda anser utskottet nödigt att, på sätt i propositionen nr 256 föreslagits, en väsentlig ökning äger rum i det enligt tulltaxan den inhemska tobakstillverkningen beredda skyddet. Mot de föreslagna tullsatsernas belopp har utskottet icke haft något att erinra. Den därutöver föreslagna ökningen i skyddet genom övergång från netto- till bruttoförtullning har utskottet däremot icke funnit vara erforderligt motiverad.

I likhet med departementschefen anser utskottet vidare nödvändigt att, därest man icke, på sätt av 1909 års kommitterade förslagits, förbjuder all annan i försäljningssyfte utövad import av färdiga tobaksvaror än den, som bedrivs av monopolets utövar, pålägga den genom enskilda handlande utövade importen förutom stadgad tull en särskild s. k. licensavgift, så hög, att den icke blott innefattar den jämväl för monopolbolagets tillverkning och import utgående skatten

utan därjämte bildar en motvikt mot den fara från övermäktiga utländska konkurrensintressens sida, vilken sammanhänger med bibehållande av tobakshandlandenas import. Icke heller har utskottet funnit något att erinra emot grunderna för beräkningen av denna licensavgift.

Om utskottet alltså icke anser sig hava anledning ifrågasätta riktigheten av de av Kungl. Maj:t i detta hänseende träffade anordningarna för säkerställande i ekonomiskt hänseende av monopolbolagets verksamhet, har utskottet däremot icke ansett sig lika obetingat kunna dela departementschefens åsikt, att berörda anordningar icke komme att förorsaka något intrång i importhandlandenas näringsverksamhet.

Det synes nämligen utskottet obestriddigt, att de enskilda importörerna åtminstone beträffande vissa varuslag genom tillkomsten av ett monopolbolag, som självt uppträder såsom konkurrent på tobaksimportens område, fått sin ställning i viss mån försvagad. Av denna anledning torde det kunna anses befogat, att de enskilda handlande, vilkas affärer uteslutande eller till huvudsaklig del varit baserade på import av utländska tobaksvaror, erhålla någon ersättning för den minskning i näringsverksamhet, som de på grund av monopolets införande till äventyrs komma att få vidkännas. Att dessa ersättningar böra utgå efter andra och mindre generösa grunder än gottgörelsen till dem, som på grund av monopolets införande nödgas helt och hållet upphöra med sin förut bedrivna verksamhet, torde utan vidare få anses självfallet. Därjämte torde emellertid den inskränkning i ersättningsrätten böra göras, att densamma begränsas till att omfatta endast importörer av cigarrer och cigarrecigarretter. Vad cigarrettimporten beträffar, karaktäriseras densamma nämligen, efter vad i 1911 års kommittébetänkande framhålles, väsentligen av det förhållande, att de viktigaste av de inom Sverige gångbara utländska märkena säljas med ensamrätt för vissa firmor, som sålunda hava ett slags monopol å denna import, uteslutande möjligheten för varje annan att kunna tillhandla sig varan direkt från den utländska producenten. Det torde under sådana omständigheter och med kännedom om de förhållanden, som i övrigt råda på cigarretmarknaden, knappast vara tvivel underkastat, att dessa importörer komma att bliva tämligen oberörda av monopollagstiftningen, vadan någon anledning att i samband med monopolets införande tillerkänna dem ersättning av ett eller annat slag knappast torde föreligga. Och vad beträffar importen av övriga slags tobaksvaror, synes denna icke vara av den betydelse, att det kan anses nödvändigt att i detta sammanhang taga hänsyn till densamma.

Bestämmelserna angående ersättning till tobaksimportörerna hava

jämte bestämmelser om ersättning i vissa fall till rå tobakshandlande av utskottet sammanförts i en särskild paragraf, vilken insatts såsom 10 § i ersättningsförordningen.

27 §.

Utskottet har ansett det av Kungl. Maj:t föreslagna straffminimum för brott, varom i 1 mom. av denna paragraf förmåles, skäligen kunna nedsättas från 25 till 10 kronors böter.

38 §.

På grund av de särskilda förhållanden, som efter avlåtandet till riksdagen av de kungl. propositionerna i nu förevarande ämne inträtt å det ekonomiska området, skulle det, efter vad som kan antagas, möta svårighet att omedelbart anskaffa det för monopolets införande erforderliga kapitalet. Under sådana omständigheter och då det för närvarande icke lärer vara möjligt att bedöma, huru snart förhållandena åter kunna bliva sådana, att berörda svårighet icke längre kan anses föreligga, skulle det enligt utskottets förmenande icke vara välbetänkt att redan nu fastställa viss dag för monopollagstiftningens ikraftträdande, utan lärer avgörandet härutinnan lämpligen böra överlämnas åt Kungl. Maj:t. Det bemyndigande, som i dylikt hänseende kunde komma att av riksdagen lämnas, torde emellertid, närmast med hänsyn till riksdagens bevillningsrätt, böra begränsas till att gälla endast intill utgången av år 1915. Under loppet av nämnda års riksdag bör i varje fall ställningen kunna av Kungl. Maj:t överblickas och eventuellt erforderlig framställning till riksdagen avlåtas.

39, 42 och 43 §§.

De i dessa paragrafer gjorda ändringarna avse endast tidsbestämmelserna och framstå samtliga såsom en direkt följd av den av utskottet föreslagna förändrade tidpunkten för monopolets ikraftträdande.

I avseende å 42 § må därjämte anmärkas, att, för den händelse i anledning av innehållet i det vid denna riksdag antagna förslaget till ny förordning angående stämpelavgiften någon ändring av bestämmelserna om sättet för tillhandahållande av de i paragrafen omförmälda stämpelmärkena skulle påkallas, Kungl. Maj:t torde framdeles till riksdagen därom göra framställning.

45 §.

Angående anledningen till insättandet av denna paragraf hänvisas till vad därom under 11 § blivit sagt.

Förslaget

till

förordning om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

3 §.

I den av herr Nydal inom andra kammaren väckta motionen nr 257 yrkas bland annat, att fastställandet av de inlösnings- och ersättningsbelopp, som i anledning av monopolets införande till enskilde skola utgå, måtte ske efter samma principer och medelst samma förfarande, som i gällande expropriationsförordning äro stadgade. Såsom i 1911 års kommittébetänkande framhålles och jämväl av departementschefen anmärkes, måste emellertid av såväl principiella som rent praktiska skäl en tillämpning av det i nyssberörda förordning stadgade förfarandet på nu ifrågakvarande förhållanden anses utesluten. Under sådana omständigheter har utskottet för sin del icke funnit något att erinra mot den av Kungl. Maj:t föreslagna anordningen med särskilt tillsatta kommissioner i två instanser för prövning av uppkommande inlösnings- och ersättningsanspråk. I överensstämmelse med den tankegång, som legat till grund för motionärens ovanberörda yrkande, har utskottet emellertid ansett önskligt, att något större inflytande å kommissionernas sammansättning inrymmes åt de personer, vilkas ersättningsanspråk skulle bliva föremål för kommissionernas prövning. Särskilt har utskottet funnit förslaget om att tobaksfabrikanterna ensamma skulle äga utse den ledamot i lokalkommissionerna, som närmast skulle representera ersättningsstagarnas intressen, ur övriga ersättningsstagares synpunkt icke fullt tillfredsställande. Utskottet har fördenskull, och då den av Kungl. Maj:t

föreslagna anordningen att begränsa varje lokalkommissions verksamhetsområde till ett särskilt företag mindre väl lämpar sig för speciellt hemindustrien, ansett sig böra föreslå att, förutom de i Kungl. Maj:ts förslag omförmälda, för visst företag tillsätta lokalkommissionerna, vilka enligt utskottets mening böra ifrågakomma endast vid de egentliga fabriksföretagen, särskilda kommissioner, på sätt av författningstexten närmare framgår, länsvis tillsättas för prövning av uppkommande personliga ersättningsanspråk samt att i dessa kommissioner, vilka liksom övriga lokalkommissioner skulle bestå av ordförande och två ledamöter, den ena ledamoten skall genom val utses av de ersättningssökande inom den yrkesgrupp, vars ersättningsfrågor kommissionen har att handlägga.

Vad därefter centralkommissionen angår, har utskottet ansett ersättningstagarnas krav på ökat inflytande å kommissionens sammanläggning lämpligen kunna tillgodoses sålunda, att antalet ledamöter förutom ordföranden utökas till sex, av vilka tre jämte suppleanter för dem förordnas omedelbart av Kungl. Maj:t, medan övriga tre ledamöter jämte suppleanter för dem utses på så sätt, att kommerskollegium, efter hörande av för kollegium kända föreningar av tobaksfabrikanter och av tobaksarbetare inom riket, avgiver förslag å åtta personer, ägnade att företräda fabrikanternas samt förvaltnings- och kontorspersonalens jämte import- och råttobakshandlandenas samt handelsresandenas intressen, och fyra personer, ägnade att företräda arbetarnas intressen, varefter Kungl. Maj:t bland de sålunda föreslagna utser inom den förra gruppen två ledamöter och två suppleanter samt inom den senare gruppen en ledamot och en suppleant.

4 §.

Denna paragraf har i utskottets förslag utökats med två nyttkomna moment, av vilka det ena, 5 mom., föranletts av de i 10 § upptagna bestämmelserna om ersättning åt vissa enligt Kungl. Maj:ts förslag icke därtill berättigade kategorier av yrkesidkare, nämligen import- och råttobakshandlande.

Vad angår 6 mom. har detsamma tillkommit i anledning av de i motioner och annorledes allmänt uttalade farhågorna för att fabrikanterna, då de på grund av monopolets införande nödgades upphöra med sin verksamhet och sålunda icke hade tillräckligt intresse av att stödja handlandena, skulle, så snart tidpunkten för monopolets ikraftträdande blivit känd, skynda att indraga krediten samt indriva sina hos handlandena utestående varufordringar. Till följd av den sålunda efter all

sannolikhet inträffande samtliga indrivningen av stora fordringsbelopp skulle, menar man, många handlande, även sådana, som eljest vore solventa, råka på obestånd och stora förluster åsamkas såväl handlandena själva som de olika fabrikanterna — förluster, som därest avvecklingen av fabrikanternas affärer med handlandena fått försiggå i lugn, åtminstone till mycket stor del kunnat undvikas.

De sålunda uttalade farhågorna torde med hänsyn såväl till de mycket betydande belopp, till vilka, enligt vad utskottet inhämtat, fabrikanternas hos handlandena utestående varufordringar för närvarande uppgå, som ock till tobakshandlandekårens i stort sett ganska svaga ekonomiska ställning, icke kunna fränkännas fog. Risken för att särskilt detaljhandlandena i stort antal icke skulle förmå uthärda den ekonomiska påfrestning, som en dylik på en gång skeende massindrivning av fordringar skulle innebära, synes utskottet icke kunna förnekas. I de i 6 mom. av den förevarande paragrafen meddelade bestämmelserna har utskottet emellertid trots sig finna en utväg att väsentligt mildra de svårigheter, som avvecklingen av fabrikanternas affärsförbindelser med handlandena eljest skäligen kunde befaras komma att medföra. Enligt dessa bestämmelser skall, såsom villkor för att tobaksfabrikant må komma i åtnjutande av ersättning för förlorad näringsverksamhet, gälla, att han inom viss tid till bankinrättning, som av Kungl. Maj:t bestämmes, för inkassering överlämnar sina utestående varufordringar hos tobakshandlande; och skall sedermera inkasseringen av alla fordringarna ombesörjas av berörda bankinrättning, vilken skall hava att månadsvis mellan de olika borgenärerna fördela vad av varje gäldenär betalats i förhållande till beloppet av borgenärernas fordringar hos samma gäldenär.

Den sålunda föreslagna anordningen, närmare reglerad på sätt av författningstexten framgår, bör enligt utskottets förmenande såväl erbjuda fabrikanterna den största möjliga garantien för att vid indrivning av varufordringarna envar borgenär må erhålla vad honom i jämförelse med andra rätteligen tillkommer som ock i möjligaste mån tillförsäkra handlandena tillmötesgående och hovsamhet vid indrivningens verkställande.

Kostnaden för inkasseringen har ansetts böra bestridas av staten men lärer sedermera böra av monopolbolaget till staten återgäldas på samma sätt, som i 2 § av det upprättade kontraktsförslaget är stadgat om de av staten utgivna ersättnings-, inlösnings- och understödsbeloppen ävensom om vissa andra i paragrafen närmare angivna kostnader för monolets införande. Till första stycket av berörda kontraktsparagraf

torde alltså böra tilläggas orden »samt för inkassering av de varufordringar, varom i 4 § 6 mom. nämnda förordning sägs».

6 och 7 §§.

Såsom av departementschefen framhålles, skall enligt det föreliggande förslaget full ersättning i form av antingen inlösen eller gottgörelse för värdeminskning utgå för all för tobakstillverkningen vid tiden för monopolets ikraftträdande använd såväl lös som fast egendom, ävensom för inneliggande lager av råtabak och halvfabrikat m. m., allt i enlighet med de i 6 och 7 §§ stadgade grunder och under de i sagda paragrafer närmare angivna förutsättningar. Herr Nydals i motionen nr 257 framställda yrkande, att dylik ersättning måtte vara vederbörande fabrikanter tillerkänd, torde alltså icke föranleda något utskottets vidare yttrande.

I avseende å förutsättningarna för erhållande av ersättning, varom nu är fråga, har utskottet emellertid ansett Kungl. Maj:ts förslag kunna beträffande de lösa inventarierna så till vida mildras, att inlösen respektive ersättning för värdeminskning skall ifrågakomma, oavsett huruvida inventarierna vid monopolets ikraftträdande varit sedan minst ett år därförut regelbundet i bruk för tobakstillverkning inom riket, om de blott varit på dylikt sätt använda alltsedan den tidpunkt, då Kungl. Maj:ts förslag i ifrågavarande ämne kan antagas hava till följd av propositionens avlåtande till riksdagen blivit mera allmänt känt, eller närmare bestämt sedan den 1 augusti 1914. Ett dylikt stadgande torde vara till fyllest för att förebygga de av departementschefen befarade missbruken i avseende å statens inlösnings- och ersättningskyldighet i nu ifrågavarande hänseende.

En liknande ändring har av enahanda anledning föreslagits i fråga om övertagande av hyreskontrakt, varom i 4 mom. av 7 § stadgas.

8 §.

De av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna för fastställande av de till fabrikanterna utgående ersättningarna för förlorad näringsverksamhet har utskottet ansett sig i huvudsak kunna godtaga, därvid utskottet emellertid i likhet med departementschefen ansett sig böra uttryckligen framhålla, att utskottet därmed på intet sätt velat yttra sig om, i vad mån berörda grunder skulle för andra industrier än tobakstillverkningen kunna komma att giva ett tillfredsställande ersättningsresultat.

I här nedan omförmälda punkter har utskottet emellertid, för att i

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 11 saml. 3 avd. 1 häft. (Nr 1—3.) 4

möjligaste mån tillgodose ersättningstagarnas berättigade intressen, trots sig böra föreslå jämkningar i Kungl. Maj:ts förslag.

Mot den i 2 mom. intagna åldersskalan har bland annat framställt den anmärkningen, att det måste anses oriktigt att, medan såsom förutsättning för erhållande av lägsta ersättningsbeloppet, motsvarande en gång medelhandelsvinsten, stadgats en så lång verksamhetstid som $5\frac{3}{4}$ år, en verksamhetstid av ytterligare ett, två eller tre år skulle medföra fördubbling respektive tre- eller fyrdubbling av ersättningsbeloppet. Utskottet, som icke kunnat undgå att finna den sålunda gjorda erinringen åtminstone till en viss grad berättigad, har trots sig kunna, utan ändring av de för de äldre företagen utgående, till synes fullt tillräckliga ersättningarna, undanröja anmärkta missförhållande och samtidigt bereda de yngre företagen en i ersättningshänseende förbättrad ställning genom att föreslå en ändring av ersättningsskalan därhän, att minimiersättningen höjes till 5 gånger medelhandelsvinsten samt bestämmas att utgå för verksamhetstiden från och med den 1 januari 1904 intill dagen för monopolets ikraftträdande, medan för varje helt kalenderår, företaget varit i verksamhet såsom tobaksfabrikant under åren 1899—1903, ersättningsbeloppet ökas med en halv medelhandelsvinst och för varje helt verksamhetsår före år 1899, på sätt av Kungl. Maj:ts förslagits, med en femtedels och för varje sådant år före år 1889 med en tiondedels medelhandelsvinst. Alla eljest ersättningsberättigade företag, som börjat sin verksamhet efter utgången av år 1903, skulle sålunda enligt utskottets förslag erhålla ersättning till belopp, motsvarande fem gånger medelhandelsvinsten, medan i avseende å äldre företag ersättningen skulle komma att utgå med de belopp, som i den kungl. propositionen avses.

En annan enligt utskottets uppfattning berättigad anmärkning, som framställt mot det kungl. förslagets ersättningsgrunder i nu ifrågasvarande del, är den, att kommissionerna icke erhållit tillräckligt utrymme att vid ersättningarnas fastställande taga vederbörlig hänsyn till de ersättningsberättigade företagens utvecklingstendens. Visserligen hava enligt 3 mom. kommissionerna medgivits rätt att, där ersättningsberättigad tobaksfabrikants handelsvinst under åren 1907—1913 visat ökning eller minskning, som ej kan anses vara av tillfällig natur, efter sig företeende omständigheter öka eller minska det enligt 2 mom. fabrikanten tillkommande ersättningsbeloppet med högst 5 procent. Med hänsyn till det olika värde, som tvenne företag med lika stora medelhandelsvinster måste anses äga, om det ena under den till grund för beräkandet av medelhandelsvinsten lagda sjuårsperioden

befunnit sig i stadigt uppåtgående och det andra under samma sjuårsperiod visat lika stadigt nedgående, torde emellertid den ovan nämnda, kommissionerna lämnade marginalen icke kunna anses tillräcklig för att medgiva beaktande i tillbörlig mån av det förra företagets berättigade krav på att i ersättningshänseende bliva bättre ställt än det senare. Utskottet har därför ansett sig böra föreslå, att den ovan omförmälda gränsen för ersättningsbeloppens ökning eller minskning i vardera riktningen vidgas till 10 procent.

Slutligen har det syns utskottet, som om de av Kungl. Maj:t enligt 5 och 6 momenten till vissa företag föreslagna, efter medelnettoförsäljningsvärdet utgående ersättningarna blivit alltför knappt tilltagna. Särskilt gäller detta i avseende å sådana företag, som, ehuru de icke kunna uppvisa någon medelhandelsvinst för den till grund för ersättningarnas beräkning lagna sjuårsperioden, likväl lyckats, kanske med stora kostnader, år efter år förbättra sin ställning, så att de vid monopolets ikraftträdande redan uppnått eller i varje fall närma sig den punkt, då de komma att bli vinstgivande. Utskottet föreslår en höjning av de i 5 och 6 momenten omförmälda ersättningarna från $\frac{1}{20}$ till $\frac{1}{10}$ av det i vederbörlig ordning beräknade medelnettoförsäljningsvärdet.

I avseende å förevarande paragraf anser sig utskottet till sist böra framhålla, hurusom efter de av utskottet vidtagna jämkningarna i de av Kungl. Maj:t här föreslagna bestämmelserna de till fabrikanterna enligt paragrafen utgående ersättningarna efter utskottets förmenande måste anses innebära full gottgörelse för den genom monopolets införande orsakade förlusten av näringsverksamhet. Herr Nydals i motionen nr 257 framställda yrkande, att dylik gottgörelse måtte vara fabrikanterna tillerkänd, har sålunda, åtminstone i den mån yrkandet kan antagas hava haft avseende å de stadganden, i vilka utskottet nu föreslagit ändring, av utskottet vederbörligen beaktats.

9 §.

I denna paragraf, som innehåller bestämmelser om statens ersättningsskyldighet gentemot de inom tobaksindustrien för närvarande sysselsatta personerna, har utskottet, särskilt med hänsyn till innehållet i herrar Steffens och Palmstiernas m. fl:s förenämnda motioner, ansett sig böra föreslå åtskilliga ändringar, av vilka emellertid flera äro av den beskaffenhet, att de icke torde kräva någon närmare förklaring. Dit hör exempelvis förändringen i 1 mom. a) av orden »hos tobaksfabrikant stadigvarande anställd» till »inom samma näring stadigvarande

sysselessatt» ävensom förändringen i samma moment d) av orden »fast anställd» till »stadigvarande anställd». I avseende å 1 mom. torde emellertid förtjäna särskilt framhållas, att utskottet bland ersättningsberättigade yrkesgrupper upptagit jämväl s. k. platsförsäljare i tobaksvaror — något som emellertid, vid det förhållande att denna yrkesgrupp enligt Kungl. Maj:ts förslag synes hava ansetts hänförlig till kategorien handelsresande, icke lärer behöva föranleda någon höjning av det för monopolets införande beräknade ersättningsbeloppet.

Den enligt Kungl. Maj:ts förslag i ersättningshänseende gjorda åtskillnaden mellan yrkesutbildade och icke yrkesutbildade personer har utskottet, med hänsyn därtill att ersättningarna närmast äro avsedda att förmedla övergången till annat yrke samt att de icke yrkesutbildade personerna i allt fall vida lättare än de yrkesutbildade böra vara i stånd att inom annan näringsgren skaffa sig sitt uppehälle, ansett böra bibehållas. Då utskottet emellertid i likhet med ovannämnda motionärer förutser, att det vid ersättningarnas bestämmande kan komma att möta svårigheter att uppdraga gränsen mellan yrkesutbildade och icke yrkesutbildade, har utskottet velat framhålla önskvärdheten av att åt begreppet yrkesutbildade vid författningens tillämpning icke måtte givas en alltför snäv tolkning. Utan att vilja söka uttömmande angiva, vilka till arbetargruppen hörande personer som rätteligen böra betraktas såsom yrkesutbildade, vill utskottet dock på grund av inhämtade upplysningar såsom sin uppfattning uttala, att till dylika arbetare böra hänföras: inom cigarr- och cigarreigarretstillverkningen förmän, cigarmakare, cigarreigarrettmakare, vickelmakare, sorterare och beredningsarbetare, inom cigarretstillverkningen förmän, tobaksskärare, cigarrettarbetare för hand, maskinskötare och deras medhjälpare samt beredningsarbetare, inom snustillverkningen förmän, mjölnare och snusarbetare, inom röktoakstillverkningen förmän, tobaksblandare, tobaksskärare och beredningsarbetare samt inom tuggtobakstillverkningen förmän, spinnare och rullare, pressare, uppläggare och beredningsarbetare.

I avseende å villkoren för erhållande av ersättning, varom i denna paragraf är fråga, har utskottet ansett sig böra föreslå vissa lindringar i propositionens bestämmelser. Sålunda har utskottet, som visserligen icke, på sätt av herrar Steffen och Palmstierna ifrågasatts, ansett kravet på svensk medborgarrätt såsom villkor för ersättnings erhållande kunna helt eftergivnas, funnit sig böra tillstyrka tillmötesgående av motionärernas önskemål så till vida, att den av Kungl. Maj:t i nu ifrågasvarande hänseende föreslagna bestämmelsen utbytes mot ett stadgande av innehåll, att den ersättningssökande vid tiden för monopolets ikraft-

trädande varit svensk medborgare. Ett särskilt skäl härför har utskottet funnit i det förhållande, att, enligt vad som blivit upplyst, ett stort antal inom tobakstillverknigen för närvarande sysselsatta arbetare av utländsk härkomst sedan lång tid vistats inom landet utan att vidtaga åtgärder för förvärvande av svensk medborgarrätt samt i äktenskap med svensk kvinna här bildat familj. Vidare har utskottet, för att bereda möjlighet för ännu icke 21-åriga arbetare, som genomgått särskild lärlingsutbildning inom tobaksindustrien, men som nu till följd av monopolets införande förhindras att utnyttja sin sålunda förvärvade fackkunskap, att erhålla ersättning för den förlorade näringsverksamheten, ansett sig böra beträffande yrkesutbildade personer föreslå sänkning av den för erhållande av ersättning stadgade åldern från 21 till 18 år. Slutligen har utskottet, då för idkare av hemindustri ersättningen för den förlorade näringsverksamheten lika litet som för övriga tobaksfabrikanter läser böra göras beroende av att de icke erhållit och icke kunnat erhålla någorlunda motsvarande anställning hos monopolets utövare, företagit en omredigering av det i Kungl. Maj:ts förslag under 2 mom. d) upptagna stadgandet, varigenom en dylik konsekvens av paragrafens bestämmelser uteslutes.

Beträffande storleken av de enligt paragrafen utgående ersättningarna har utskottet endast i vad angår de i 1 mom. d) omförmälda personer funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag. I avseende å dessa personer har utskottet icke kunnat undgå att finna de av Kungl. Maj:t föreslagna ersättningarna väl knappt tillmätta. Det läser nämligen enligt utskottets mening knappast kunna bestridas, att det för de äldre hos tobaksfabrikanterna för närvarande sysselsatta handelsresandena och platsförsäljarna i flertalet fall torde komma att möta synnerligen stora svårigheter att inom annat yrke förskaffa sig sitt uppehälle. Utskottet har för den skull ansett sig hava grundade skäl att föreslå en höjning av ersättningarnas maximibelopp från två och en halv till fyra gånger den på vederbörligt sätt uppskattade medelårsinkomsten.

I herrar Steffens och Palmstiernas förenämnda motioner liksom ock i vissa andra till utskottet inkomna framställningar har uttalats den önskan, att åtminstone de äldre inom tobaksindustrien sysselsatta arbetarna, i stället för att erhålla ett ersättningsbelopp en gång för alla, måtte tillerkännas fasta årliga pensioner, beräknade efter medelårsinkomsten. Utskottet, som finner de synpunkter, vilka till stöd härför anförts, förtjäna beaktande, har väl av praktiska skäl icke kunnat ansluta sig till detta uppslag i oförändrad form men har i stället

föreslagit ett stadgande, upptaget i ett till paragrafen fogat nytt moment, varigenom utskottet trott sig hava tillmötesgått de önsknings, som legat till grund för den i motionerna gjorda framställningen. Utskottet har nämligen föreslagit, att centralkommissionen, när omständigheterna därtill föranleda och den ersättningsberättigade det medgiver, skall äga förordna, att ersättning, varom i denna paragraf förmäles, skall, i stället för att till ersättningstagaren på en gång utbetalas, tillgodokomma honom i form av en årligen utgående livränta. För att göra ersättningstagarna mera benägna för ett dylikt medgivande, har tillika föreskrivits, att då sådan form för ersättnings utgående tillämpas, det fastställda ersättningsbeloppet skall ökas med 10 procent. På grund av svårigheten att uppdraga någon rationell gräns mellan olika kategorier av ersättningstagare har nu ifrågavarande stadgande erhållit en så allmän avfattning, att detsamma formellt är tillämpligt i avseende å såväl större som mindre ersättningsbelopp. Syftet med den föreslagna anordningen har emellertid, såsom redan antytts, varit att bereda de mindre ersättningstagarna, särskilt inom högre åldersklasser, en i ekonomiskt hänseende för framtiden tryggare ställning än erhållandet av ett ersättningsbelopp en gång för alla skulle garantera. Med fog torde det ock kunna antagas, att centralkommissionen vid tillämpning av vad i det föreslagna 7 mom. föreskrivits skall låta sig angeläget vara att tillse, att endast sådana personer, som verkligen därav äro i behov, komma i åtnjutande av den förhöjning i ersättningsbeloppets storlek, som uppbärandet av ersättningen i form av livränta skulle komma att innebära.

10 §.

På sätt redan förut vid behandlingen av 22 § i monopolförfattningen framhållits, har utskottet i motsats mot Kungl. Maj:t ansett importhandlande med utländska tobaksvaror i viss utsträckning böra komma i åtnjutande av ersättning för den minskning i näringsverksamhet, som de till följd av monopolets införande kunna få vidkännas. I avseende å de skäl, som varit bestämmande för utskottets ståndpunkt i denna fråga, ävensom för de begränsningar, som enligt utskottets åsikt böra göras i ersättningsrättens omfattning, tillåter sig utskottet hänvisa till vad därom under ovanberörda paragraf i monopolförfattningen blivit sagt.

De närmare bestämmelserna rörande de sålunda föreslagna ersättningarna till importhandlandena återfinnas i nu förevarande paragraf.

I samma paragraf hava upptagits stadganden om ersättning jäm-

väl åt en annan enligt den kungl. propositionen icke ersättningsberättigad kategori av yrkesidkare, nämligen råtabakshandlande. Då i avseende å den inom Sverige odlade tobaken uttryckligen stadgats, att densamma icke får av odlare försäljas till annan än monopolets utöware, samt beträffande utländsk råtabak det måste anses ovisst, i vilken utsträckning monopolbolaget — den enda köparen inom landet av dylik vara — kan komma att vid sina inköp betjäna sig av nuvarande råtabakshandlandes förmedling, har utskottet ansett av billigheten påkallat, att jämväl dessa, åtminstone i den mån deras inkomster av råtabakshandeln utgjort någon mera väsentlig del av deras sammanlagda inkomst av arbete, förslagsvis 50 procent, tillerkännas ersättning för den förlust, som sålunda kan komma att åsamkas dem. Dylik ersättning har emellertid, på sätt jämväl skall gälla beträffande importhandlandena, ansetts icke böra utgå, där verksamheten drivits såsom kommissions- eller agenturaffär, och icke heller till andelsförening för odlare av svensk råtabak.

Till grund för bestämmandet av de enligt paragrafen utgående ersättningsbeloppens storlek skall, där fråga är om ersättning till råtabakshandlande, i likhet med vad enligt 9 § gäller, läggas den på visst sätt beräknade medelårsinkomsten.

I fråga om importhandlande med färdiga tobaksvaror har däremot, då det i allmänhet knappast lär vara möjligt att avgöra, huru stor del av deras inkomst av tobakshanteringen, som härflutit från försäljningen av importerade tobaksfabrikat, varit nödvändigt att söka utfinna någon annan ersättningsgrund; och har utskottet i detta hänseende stannat vid den årliga medelomsättningen av de av vederbörande under viss tid före monopolets ikraftträdande direkt importerade cigarrer och cigarrcigarretter, beräknad efter inköpspriset. Till ledning för uppskattningskommissionernas beräkningar i detta hänseende har i 4 § 5 mom. intagits ett stadgande om skyldighet för ersättningssökanden att till centralkommissionen ingiva, förutom de av honom förda handelsböckerna för de fyra närmaste kalenderåren före monopolets ikraftträdande, jämväl fakturor och verifikationer, ägnade att styrka hans inköp och försäljning av tobaksvaror under samma tid.

11 §.

De principer, som legat till grund för det kungl. förslaget, i vad det avser ersättning till aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker, synas utskottet i huvudsak riktiga. Sålunda lærer, utöver den enligt 6 och 7 §§ bolaget tillkommande ersättningen för inom tobaks-

tillverkningen använda materiella tillgångar, gottgörelse skäligen böra beredas bolaget jämväl för dylika tillgångar, av bolaget övertagna från något i bolaget ingående företag, ändå att de icke vid monopolets ikraftträdande av bolaget användas för tobakstillverkning. Likaledes torde bolaget böra ej mindre, ehuru det icke uppnått den i 8 § 1 mom. stadgade ålder, komma i åtnjutande av ersättning för förlorad näringsverksamhet än även erhålla gottgörelse i viss utsträckning för de i anledning av bolagets bildande av bolaget utbetalade ersättningarna för förlorad anställning till personer, som förut varit anställda hos något av de särskilda i bolaget ingående företagen. Slutligen torde billigheten kräva, att bolaget, utöver vad sålunda till bolaget kan komma att utgå, erhåller ersättning till skäligt belopp jämväl för vissa av bolaget för fabrikationens koncentrerings havda kostnader av förut ej avsedd art.

Utskottet är sålunda i själva principfrågan fullt ense med Kungl. Maj:t. Endast i avseende å några detaljer har utskottet haft en avvikande mening.

Beträffande 1 och 2 momenten har utskottet sålunda föreslagit ett par obetydliga ändringar, omedelbart föranledda av och liknande dem, som, efter vad utskottet förut framhållit, syntes böra vidtagas i 6 §.

I avseende å innehållet i 4 mom. har utskottet däremot ansett sig böra ifrågasätta en ändring av större betydelse. Utskottet har nämligen fäst sig vid, att enligt förslaget bolagets rätt till gottgörelse av där omförmält slag begränsats till att omfatta allenast de av bolaget i kontanta penningar utbetalta eller utfästa ersättningarna. Enligt vad av departementschefen meddelats, lära emellertid åtskilliga av de av bolaget särskilt till företagsledarna utgivna ersättningarna hava av bolaget utbetalats i form av stamaktier i bolaget. Då jämväl de på dylikt sätt utgivna ersättningarna, åtminstone i den mån stamaktierna vid likvidationen visa sig äga värde, måste anses representera en av koncentrationen förorsakad utgift för bolaget, lär det få anses med billigheten överensstämmande, att bolaget jämväl för dessa ersättningar erhåller gottgörelse efter de i 4 mom. eljest stadgade grunder; och har utskottet därför ansett sig böra föreslå, att i detta moment orden »i penningar» måtte utgå. Självfallet torde emellertid vara, att gottgörelse till bolaget för de på ovan angivet sätt såsom ersättning utlämnade stamaktierna icke kan komma att utgå med högre belopp än vad som vid bolagets likvidation belöper å ifrågavarande aktier. Dessutom torde i sådana fall, där den i stamaktier lämnade personliga ersättningen närmast kan anses hava utgjort en del av inlösningssumman för själva företaget — något som enligt uppgift lär

hava varit fallet i avseende å vissa av de av bolaget efter dess bildande och oberoende av den ursprungliga inlösningsplanen övertagna företag —, någon särskild gottgörelse av här omförmält slag icke böra ifrågakomma, då nämligen dylik gottgörelse måste anses inbegripen i den bolaget tillkommande ersättningen för förlorad näringsverksamhet.

De i 4 mom. stadgade förutsättningarna för erhållande av sådan gottgörelse, som i momentet omförmäles, hava av utskottet jämkats i överensstämmelse med de av utskottet i 9 § 2 mom. föreslagna ändringarna.

Såsom av departementschefen framhålles, skulle det emellertid, då aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker har i gång ett betydande antal fabriker inom tobakstillverkningen, vara en fördel för monopolets utövare att vid monopolets ikraftträdande få omedelbart träda in och fortsätta tillverkningen i de fabriker, som kunde finnas lämpliga att övertaga. De underhandlingar i dylikt syfte, som av departementschefen förts med bolagets styrelse ledde emellertid, på sätt departementschefen anmärker, icke till något resultat, ehuru det vid underhandlingarna ställdes i utsikt, att vid bestämmandet av ersättningen åt bolaget vissa för bolaget fördelaktiga modifikationer i de föreslagna ersättningsgrunderna kunde komma att medgivas såsom vederlag för ett tillmötesgående från bolagets sida i nu angivna hänseende. Utskottet har under sådana omständigheter ansett sig böra föreslå, att, under förutsättning av ett dylikt tillmötesgående efter ett eventuellt bifall från riksdagens sida till Kungl. Maj:ts förslag, momenten 3 och 5 i merberörda ersättningsgrunder måtte erhålla en för bolaget ur ersättningssynpunkt gynnsammare avfattning.

Vad först beträffar 3 mom., har mot detsamma i dess av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse anmärkts, att det skulle komma att giva ett för bolaget mindre tillfredsställande ersättningsresultat så till vida, som dels de båda för bolaget i vinsthänseende synnerligen ofördelaktiga organisationsåren 1912 och 1913 medräknats i den sjuårsperiod, som skulle läggas till grund för medelhandelsvinstens bestämmande, dels ock bolaget icke för de i bolaget ingående företag, som ej haft att uppvisa någon medelhandelsvinst, skulle komma i åtnjutande av någon ersättning efter medelnettoförsäljningsvärdet. Dessa omständigheter synas ock hava av en motionär beaktats, i det nämligen i motionen nr 256 inom andra kammaren av herr Rune bland annat yrkats, att vid bestämmandet av ersättning åt aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker skulle till-

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 11 saml. 3 avd. 1 häft. (Nr 1—3.) 5

ses, att de i bolaget ingående företagen icke försattes i »en för dem ogynnsammare belägenhet, än om de beräknades fortfarande kvarstått såsom fristående företag». I enlighet med sagda yrkande har utskottet nu ansett sig, under den ovan angivna förutsättningen, kunna föreslå, att ersättningen till bolaget bestämmes till summan av de belopp, som enligt de i 8 § stadgade grunder skulle hava utgått till de särskilda i bolaget ingående företagen, för den händelse dessa vid monopolets ikraftträdande ännu ägt bestånd, med iakttagande likväl, att vid medelhandelsvinstens och medelnettoförsäljningsvärdets beräkning hänsyn skall tagas allenast till åren 1907—1911 med frånräknande av det bästa och det sämsta året.

Med den av utskottet sålunda föreslagna bestämmelsen skulle alltså de för bolaget i vinsthänseende ogynnsamma organisationsåren 1912 och 1913 icke komma att utöva någon inverkan å storleken av det till bolaget utgående ersättningsbeloppet, varjämte bolaget för sådana i bolaget ingående företag, vilka under femårsperioden 1907—1911 icke haft att uppvisa någon medelhandelsvinst, skulle erhålla ersättning efter medelnettoförsäljningsvärdet.

Vidkommande slutligen 5 mom. har utskottet, som visserligen funnit sig icke kunna tillstyrka bifall till herr Runes i motionen nr 256 framställda yrkande, att ersättning måtte tillerkännas bolaget för alla de verkliga kostnaderna för bolagets organisation och fabrikationens koncentring, likväl ansett sig — fortfarande under den ovan angivna förutsättningen — kunna tillstyrka, att ersättning lämnas bolaget åtminstone för vissa dylika kostnader, även där dessa icke kunna sägas vara av den art, att de omedelbart lända monopolets utövare till nytta eller besparing i kostnad. Utskottet syftar härvid närmast å de kostnader, som bolaget vid sitt bildande fått vidkännas för stämplat å obligationer, förlagsinteckningar samt stam- och preferensaktier ävensom å de av bolaget till de finansierande bankerna utgivna kapitalrabatterna å obligationslån och preferensaktiekapital. För dessa utgifter — i fråga om en post dock med viss reduktion — samt för de av departementschefen i motiveringen till Kungl. Maj:ts förslag omförmälda kostnaderna för uppskattningskommissionernas arbete m. m. har utskottet efter granskning av föreliggande uppgifter i ämnet ansett bolaget kunna tillerkännas ersättning med 850,000 kronor, ett belopp, som med 600,000 kronor överstiger vad som enligt departementschefens beräkningar skulle komma att till bolaget utgå enligt det förevarande momentet i dess av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse.

12 §.

I likhet med departementschefen anser utskottet nödvändigt att genom stadganden om särskilda understöd för sådana fall, där dylikt kan anses av behovet påkallat, komplettera de i det föregående meddelade bestämmelserna om ersättning för förlorad anställning eller sysselsättning inom tobakstillverkningen. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle dylikt understöd av härtill anslagna medel kunna tilldelas den, som på grund av monopolets införande gått förlustig sin förut innehavda verksamhet inom tobaksindustrien samt till följd härav saknar utväg att sig försörja, dock endast för så vida han icke erhållit ersättning enligt någon av förordningens föregående paragrafer. Enligt utskottets mening torde emellertid en dylik inskränkning i understödsrättens omfattning kunna medföra, att understöd icke finge utgå i åtskilliga fall, där ömmande omständigheter föreläge. Det förhåller sig nämligen, enligt vad för utskottet upplysts, så, att ett jämförelsevis stort antal av de inom tobakstillverkningen sysselsatta arbetarna äro behäftade med kroppsliga lyten och därför endast med stor svårighet lära kunna komma att inom annat yrke förtjäna sitt uppehälle. Det har därför syntts utskottet med billigheten överensstämmande, att dylika arbetare, som på grund av monopolets införande betagas möjlighet att försörja sig inom tobaksindustrien och därigenom råka i ekonomiskt betryck, må kunna, även om de för sin förlorade näringsverksamhet erhållit en ersättning, som under normala förhållanden skulle varit tillfredsställande, från statens sida beredas något ytterligare bistånd. Enahanda synes förhållandet vara i avseende å sådana personer, som på grund av ålder, sjukdom eller annan omständighet kunna anses äga särskild svårighet att annorledes förskaffa sig uppehälle. Utskottet har fördenskull föreslagit ett tillägg till 11 § i Kungl. Maj:ts förslag av den innebörd, som av det ovan sagda framgår.

Då det särskilt i sådana fall, där såväl ersättning som understöd kunna ifrågasättas, torde vara av vikt, att prövningen rörande de i båda avseendena framställda anspråken kommer att handhavas av samma myndighet, har utskottet vidare föreslagit den ändringen i Kungl. Maj:ts förslag, att å centralkommissionen må överflyttas jämväl befogenhet att handlägga inkomna understödsärenden; och har det därvid ansetts lämpligt, att tiden för ingivande av ansökan om understöd, vilken eljest torde kunna förkortas till sex månader efter monopolets ikraftträdande, i fall, då sökanden anmält anspråk på ersättning enligt 9 §, utsträcker

till en månad efter det underrättelse om kommissionens beslut i ersättningsfrågan blivit till honom avsend.

I analogi med vad av utskottet hemställts beträffande de i 9 § omnämnda personliga ersättningarna har slutligen föreslagits, att på centralkommissionen må ankomma att bestämma, huruvida tillerkänt understödsbelopp skall åt sökanden utbetalas eller tillgodokomma honom i form av livränta på sätt i 9 § 7 mom. omförmäles.

Utskottet övergår nu till att i korthet beröra några i herrar Steffens och Palmstiernas m. fl.:s förenämnda motioner framställda yrkanden, vilka icke hava avseende å själva författningsförslagen och därför icke lämpligen kunnat i det föregående behandlas.

Vad först angår yrkandet, att finansieringen av det tilltänkta monopolbolaget borde överlämnas åt fullmäktige i riksbank och riksgäldskontor, har utskottet — utan att ingå i prövning av huruvida en dylik åtgärd eljest kunde anses lämplig eller icke — funnit sig böra avstyrka bifall till motionärernas framställning redan av den anledningen, att, enligt vad för utskottet upplysts, berörda verk icke, åtminstone med deras nuvarande organisation, torde vara i tillfälle att utan vidare åtaga sig bildandet och finansieringen av ett företag av monopolbolagets omfattning och natur.

I likhet med motionärerna anser utskottet de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i monopolbolagets styrelse ur statsintressets synpunkt böra förbjudas att innehava aktier i bolaget; och hemställer utskottet därför, att riksdagen, i händelse av huvudsakligt bifall till den kungl. propositionen, ville hos Kungl. Maj:t anhålla om meddelande av dylikt förbud.

Jämväl därutinnan delar utskottet motionärernas mening, att monopolbolagets verkställande direktör bör väljas av styrelsen; och tillstyrker utskottet vid sådant förhållande och då i de upprättade förslagen till stiftelseurkund och bolagsordning icke bestämt uttalats, att verkställande direktören skall väljas av styrelsen, icke av bolagsstämman, ett förtydligande i berörda hänseende.

Vad slutligen beträffar motionärernas yrkande om närmare reglering genom statens medverkan av förhållandet mellan det tilltänkta monopolbolaget och dess arbetare, finner utskottet de av motionärerna

framförda synpunkterna värda beaktande. Utöver vad i motionen härutinnan anförts anser sig utskottet särskilt böra framhålla önskvärdheten av, att arbetarna hos ett företag, vilket såsom det planerade monopolbolaget skulle hava ensamrätt till viss yrkesverksamhet i hela riket, kunde i möjligaste mån säkerställas mot risken att genom ett på grund av framtida koncentrerings av driften eller av liknande anledning föranlett avskedande bliva berövade möjligheten till fortsatt försörjning genom sitt yrkesarbete. En viss garanti för, att arbetarnas intressen i händelse av införande av statsmonopol i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag icke skulle komma att bliva förbisedda, synes ligga redan däri, att halva antalet ledamöter i monopolbolagets styrelse enligt förslaget skulle utses av Kungl. Maj:t. Enligt utskottets förmenande torde visserligen kunna ifrågasättas, huruvida icke någon ytterligare åtgärd för arbetarnas säkerställande kunde vidtagas. I detta avseende har inom utskottet erinrats om att den anordning, som förefinnes vid de enskilda järnvägarna, visat sig tillfyllestgörande. För monopolbolaget skulle dess tillämpning dessutom innebära en viktig garanti för driftens ostörda gång. Utskottet har emellertid icke ansett sig böra i anledning av motionärernas nu berörda yrkande göra någon särskild hemställan utan endast velat framhålla en del önskemål, förvissat om, att därest monopollagstiftningen skulle komma till stånd, Kungl. Maj:t icke skall underlåta att vidtaga de åtgärder i nu ifrågasatta hänseenden, som arbetarnas berättigade intressen skäligen må anses kräva.

Åtskilliga av de, enligt vad förut sagts, av utskottet tillstyrkta ändringarna i de ersättningsgrunder, Kungl. Maj:t föreslagit, komma givetvis, därest de vinna riksdagens bifall, att föranleda höjning av de utgående ersättningsbeloppen och sålunda jämväl ökning av det kapital, som enligt Kungl. Maj:ts förslag beräknats erforderligt för monopolets införande och utövning. I nedanstående tabell angivas i avrundade tal de ökningarna i ersättningsbeloppen, som enligt verkställda beräkningar skulle bliva en följd av de av utskottet föreslagna ändringarna i ersättningsförordningens olika paragrafer. Vid berörda beräkningar hava utgångsvärdena hämtats dels ur infordrade uppgifter från tobaksfabrikanterna i riket rörande verksamheten under åren 1909—1912, vilka uppgifter återfinnas i sammandrag såsom bilaga A. till förevarande proposition och dels ur den av kommerskollegium verkställda utredning, som återfinnes i del II av 1911 års kommittébetänkande.

3 §. På grund av den föreslagna ökningen av antalet medlemmar i centralkommissionen ävensom av antalet lokala kommissioner torde det belopp, som i Kungl. Maj:ts proposition beräknats till bestridande av kostnader för kommissionernas arbete m. m., 200,000 kronor, böra ökas med .....

kronor 50,000: —

4 § 6 mom. Kostnaden för det i detta författningsrum stadgade inkasseringsförfarandet torde undandraga sig varje beräkning men upptages i denna tabell med ett belopp av .....

» 100,000: —

5 §. Räntorna å fastställda inlösnings- och ersättningsbelopp, förut upptagna till 1,600,000 kronor, torde på grund av ersättningsbeloppens ökning nu böra uppskattas till 1,700,000 kronor, alltså ökning .....

» 100,000: —

8 § 2 mom. Ändringarna i den i detta mom. intagna åldersskalan hava beräknats medföra en ökning i förut uppskattat ersättningsbelopp av 126,536 kronor eller i runt tal .....

» 127,000: —

8 § 5 mom. Höjningen av de efter medelnettoförsäljningsvärdet utgående ersättningarna har beräknats medföra en ökning i ersättningsbeloppet av 76,956 kronor eller i runt tal .....

» 77,000: —

9 § 5 mom. För ersättning enligt detta mom. har förut upptagits ett belopp av 625,000 kronor. Den nu föreslagna höjningen av ersättningarnas maximibelopp torde kunna beräknas komma att medföra ett ökat kapitalbehov av .....

» 175,000: —

9 § 7 mom. I och för beräkningarna har förutsatts, att livräntor komme att anskaffas för ersättningsbelopp, uppgående till sammanlagt 1,000,000 kronor. Den i detta moment föreslagna ökningen av ersättningsbeloppet med 10 procent i fall, då ersättning skall utgå i form av livränta, beräknas sålunda till .....

» 100,000: —

10 § 1 mom. a) Till importörer av utländska cigarrer och cigarrcigarretter har beräknats ersättning med föreslagna 10 procent å en sammanlagd inköpssumma av 1,830,000 kronor .....

» 183,000: —

b) Ersättningen till rå tobakshandlande torde kunna beräknas till högst .....

» 50,000: —

11 § 4 mom. Den föreslagna gottgörelsen till aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker för sådana av bolaget utgivna personliga ersättningar, som utbetalts i form av stamaktier i bolaget, har beräknats komma att medföra en ökning av ersättningsbeloppet av ..... kronor 373,000: —

12 §. I Kungl. Maj:ts förslag har understödsfonden upptagits till ett belopp av 350,000 kronor. Till följd av de föreslagna ändringarna i understödsrättens omfattning läser fonden numera böra sättas till 500,000 kronor, vadan ökningen alltså bliver ..... » 150,000: —

Summa kronor 1,485,000: —

Härtill kommer, under förutsättning att aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker inom stadgad tid till Kungl. Maj:t avgiver den i 11 § B. omnämnda förbindelsen, ytterligare följande belopp, nämligen:

11 § 3 mom. Ökad ersättning till berörda bolag, beräknad efter vissa av de i bolaget ingående företagens medelhandelsvinst ..... » 1,215,000: —

Ersättning till bolaget, beräknad efter vissa av de i bolaget ingående företagens medelnettoförsäljningsvärde ..... » 500,000: —

11 § 5 mom. Ökad ersättning till aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker för organisationskostnader m. m. .... » 600,000: —

Summa kronor 3,800,000: —

I händelse av bifall till de av utskottet föreslagna ändringarna i ersättningsgrunderna, läser man sålunda hava att räkna med en ökning av de beräknade ersättningsbeloppen, uppgående till sammanlagt 3,800,000 kronor, därav på aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker skulle belöpa en summa, något överstigande 2,700,000 kronor.

Medan enligt Kungl. Maj:ts förslag hela det för monopolets införande och utövning erforderliga kapitalet uppskattades till 55,000,000 kronor, skulle sålunda enligt utskottets förslag detta kapital, därest icke, såsom dock är antagligt, de uppkommande ökningarna i ersättningsbeloppen åtminstone till någon del skulle kunna täckas inom ramen av

de i Kungl. Maj:ts förslag upptagna säkerhetsmarginalerna, komma att stiga till 58,800,000 kronor, därav 42,300,000 kronor skulle, i stället för enligt Kungl. Maj:ts förslag beräknade 38,500,000 kronor, åtgå till inlösen, ersättningar och understöd samt till bestridande av kostnader för uppskattningskommissionernas arbeten och monopolbolagets bildande. Då i enlighet med föreskriften i 2 § i det upprättade förslaget till kontrakt mellan staten och monopolbolaget staten skulle vara skyldig att såsom likvid för vad staten till bolaget upplåter och överlåter mottaga stamaktier i bolaget *dels* till belopp av 18,000,000 kronor *dels ock*, därest hela likvidsumman skulle överstiga 40,000,000 kronor, till det ytterligare belopp, varmed likviden komme att överstiga sistberörda summa, skulle staten sålunda enligt utskottets förslag hava att övertaga stamaktier i bolaget för 2,300,000 kronor utöver de 18,000,000 kronor, som enligt Kungl. Maj:ts förslag beräknats. Under ovan angivna förutsättningar skulle staten alltså hava att för monopolets genomförande anskaffa ett kapital, som med 2,300,000 kronor skulle överstiga det av Kungl. Maj:t beräknade.

Då utskottet emellertid av skäl, för vilka förut redogjorts, ansett sig böra förorda uppskov med monopollagstiftningens ikraftträdande till dag under år 1915, som av Kungl. Maj:t bestämmes, och det av åtskilliga tecken att döma torde vara antagligt, att detta ikraftträdande i varje fall icke lämpligen lär kunna äga rum förrän under slutet av berörda år, torde det varken vara nödvändigt eller ändamålsenligt att belasta 1915 års statsreglering med hela den för monopolets införande beräknade kapitalutgiften. Fastmera synes det utskottet tillräckligt att å sagda års stat uppföra endast ett mindre belopp, förslagsvis 100,000 kronor, till bestridande av kostnaderna för vissa förberedande åtgärder för monopoliseringens genomförande. Lämpligen torde det för dylikt ändamål anvisade beloppet böra erhålla förslagsanslags natur.

I det utlåtande, som utskottet kommer att avgiva i anledning av Kungl. Maj:ts till utskottet remitterade proposition nr 255 angående anslag av lånemedel för gäldande av kostnader för införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, bliver utskottet i tillfälle att göra framställning i nu ifrågavarande ämne.

Utskottet anser sig till sist med ledning av de inkomstberäkningar, som återfinnas i Kungl. Maj:ts proposition, böra i korthet angiva, huru stora statsinkomster som kunna beräknas komma att inflyta från tobakskonsumtionen efter den nu föreslagna monopollagstiftningens genomförande.

Departementschefen har grundat sin beräkning på de kvantiteter

tobaksvaror, som i medeltal årligen förbrukats inom riket under åren 1909—1912; och utgjorde dessa omkring 8,380,000 kg. med ett bruttoförsäljningsvärde av omkring 45,550,000 kronor. Med tillämpning av de skattesatser, som monopolförslaget innefattar, skulle ifrågavarande konsumtion inbringa staten en ökad inkomst av c:a 7,200,000 kronor om året. Lägges här till den inkomst, som staten för närvarande åtnjuter från tull å oarbetad tobak och tobaksfabrikat skulle, då denna inkomst i medeltal under åren 1909—1912 årligen utgjort omkring 6,080,000 kronor, statens hela inkomst från tobak och tobaksvaror komma att uppgå till c:a 13,280,000 kronor per år. I sina beräkningar har departementschefen emellertid icke ansett sig böra för år 1915 utgå från en så stor konsumtion, som i medeltal årligen ägt rum under åren 1909—1912, utan på grund av de förköp av tobaksvaror, som kunna befaras, och den nedgång i förbrukningen, som en omläggning av tobaksbeskattningen kan komma att orsaka, för år 1915 stannat vid en ökad inkomst från tobakskonsumtionen av c:a 6,080,000 kronor eller, inberäknat tullinkomster från tobak och tobaksvaror, vid en sammanlagd inkomst av c:a 12,160,000 kronor.

På grund av de särskilda förhållanden, som nu äro rådande på importmarknaden, är det antagligt, att de inhemska lagren av såväl tobak som tobaksvaror vid monopolets eventuella införande befinna sig under den normala nivån, varför en dylik nedgång torde vara mindre att befara. Utskottet anser därför, att med utgångspunkt från nuvarande förhållanden ett belopp av åtminstone 13,000,000 kronor från tull och beskattning av tobak och tobaksvaror bör kunna påräknas redan för det första året efter monopolets ikraftträdande.

Härvid är även att märka, att, såsom departementschefen framhåller, konsumtionen av tobaksvaror sedan en lång följd av år tillbaka varit i ständig ökning, och då några skäl att förutsätta förändring i dessa förhållanden icke lära föreligga, torde med stor grad av visshet kunna förutses, att med bibehållande av nu föreslagna skattesatser den ovan angivna inkomsten från tobak skall varje år betydligt ökas. Givet är att, om behov av ökade statsinkomster från tobaken skulle föreligga, detta behov utan svårighet bör kunna tillgodoses genom höjning av skattesatserna och detta inom en rätt betydande marginal.

Departementschefen beräknade monopolets kapitalbehov till 55 miljoner kronor. Genom de ändringar i ersättningsbestämmelserna, som utskottet föreslagit, skulle, såsom redan anförts, detta belopp ökas till 58,800,000 kronor. Härav skulle staten hava att övertaga stamaktier för 20,300,000 kronor, som böra kunna förutsättas bliva förräntade genom

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 11 saml. 3 avd. 1 häft. (Nr 1—3.) 6

å dessa aktier belöpande utdelning, varför statens kapitalutlägg i och för monopolets införande kan lämnas utanför beräkningen rörande den avkastning, som den föreslagna tobaksbeskattningen komme att tillföra statskassan.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

1:o) att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, må, i anledning av samma proposition och de av herrar Steffen, Rune, Nydal, Ekerot och Nilsson i Kristianstad samt Palmstierna m. fl. i ämnet väckta motioner, samt med avslag å herrar Lindhagens, Röings och Hildebrands motioner,

dels antaga bilagda förslag till förordning angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket samt till förordning om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med ett aktiebolag, avsett att i enlighet med de i bilagda förslag till stiftelseurkund angivna grunder bildas under benämning aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet och med bolagsordning i huvudsaklig överensstämmelse med härvid fogat förslag till dylik ordning, träffa överenskommelse angående utövandet av svenska statens tobaksmonopol i huvudsaklig överensstämmelse med närlagda förslag till sådan överenskommelse; samt

2:o) att riksdagen, under förutsättning av bifall till vad utskottet under 1:o) här ovan hemställt, må, i anledning av herrar Steffens och Palmstiernas m. fl:s samt Nydals förenämnda motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

a) att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av instruktion för de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i monopolbolagets styrelse måtte ålägga dessa ledamöter att i vad på dem ankommer tillse,

dels att under lämplig övergångstid vid försäljning av tobaksvaror kredit av monopolbolaget beviljas återförsäljare i den omfattning, som av omständigheterna kan anses påkallad,

dels ock att sådana rabattförmåner lämnas återförsäljare, att i vad på monopolbolaget beror samt med behörig hänsyn till rådande förhållanden inom tobakshandeln återförsäljare må äga möjlighet att förvärva skälig inkomst av sin rörelse,

b) att de ledamöter i monopolbolagets styrelse, som av Kungl. Maj:t utses, måtte förbjudas att innehåva aktier i bolaget; samt

c) att i de upprättade förslagen till stiftelseurkund och bolagsordning för monopolbolaget uttryckligen måtte stadgas, att bolagets verkställande direktör skall utses av *styrelsen* bland de av preferensaktieägarna valda ledamöterna i styrelsen.

Stockholm den 31 augusti 1914.

På utskottets vägnar:

ALEXIS HAMMARSTRÖM.

Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

Förslag

till

förordning angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

I Kap.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Rättighet att i riket tillverka eller låta tillverka tobaksvaror tillkommer uteslutande staten (monopolrättighet).

Staten eller den, åt vilken staten upplåter utövändet av monopolrättigheten, benämnes i denna förordning *monopolets utöware*.

Med tobaksvara förstås i denna förordning varje vara, som är tillverkad av tobak eller däri tobak i någon form ingår, såvitt varan är avsedd eller ägnad till förbrukning av människor.

Såsom tillverkning av tobaksvara anses, utom varje bearbetning av tobak, jämväl utstyrsel eller förpackning av tobaksvara eller åsättande därå av namn eller beteckning, ägnad att utmärka densamma såsom särskild vara.

2 §.

Införsel till riket av tobak och tobaksvaror må äga rum endast för monopolets utöwares räkning utom i de fall, varom i 9, 21 och 22 §§ förmäles.

3 §.

Odling av tobak för annat ändamål än till prydnad må inom riket ske allenast i den ordning här nedan i II kap. sägs.

Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

4 §.

Tobak i annan form än såsom färdig tobaksvara må icke utan tillstånd av Kungl. Maj:t inom riket innehavas av annan än monopolets utövare.

Utän hinder härav må dock tobaksodlare under viss tid förvara sin tobaksskörd, enligt vad i II kap. sägs.

5 §.

Handeln med tobaksvaror är fri, under iakttagande av de i denna förordning meddelade föreskrifter jämte vad i övrigt gäller angående handel med tobaksvaror.

Monopolets utövare låter på lämpligt sätt tillhandahålla såväl inom riket tillverkade som ock importerade tobaksvaror.

6 §.

Specialmaskiner och specialverktyg för tillverkning av tobaksvaror likasom cigarrettpapper och cigarretthylsor må till riket införas endast med Kungl. Maj:ts tillstånd eller för monopolets utöwares räkning, dock med det i 21 § nämnda undantag beträffande cigarrettpapper.

Specialmaskiner och specialverktyg, varom här är fråga, må ej heller, utom i fall som i 7 § avses, innehavas av annan än monopolets utövare.

7 §.

Tillverkning inom riket av i 6 § omförmälda specialmaskiner och specialverktyg samt av cigarrettpapper och cigarretthylsor må äga rum endast för monopolets utöwares räkning eller med Kungl. Maj:ts tillstånd för export.

7 §.

Tillverkning inom riket av i 6 § omförmälda specialmaskiner och specialverktyg samt av cigarrettpapper och cigarretthylsor må äga rum endast för monopolets utöwares räkning eller med Kungl. Maj:ts tillstånd.

8 §.

Utan hinder av det i 1 § stadgade förbud mot tillverkning av tobaksvaror må enskild person för eget bruk förfärdiga cigaretter.

9 §.

På prövning av Kungl. Maj:t ankommer, om varor, i vilka tobak ingår men som icke äro avsedda eller ägnade till förbrukning av människor, må inom riket tillverkas. När sådant tillstånd lämnas, bestämmer Kungl. Maj:t tillika de villkor, under vilka tillverkningen må äga rum. Den, som äger idka tillverkning, varom här är fråga, må efter tillstånd av Kungl. Maj:t till riket införa för tillverkningen erforderlig tobak.

II Kap.

Om tobaksodling.

10 §.

Den, som vill inom riket odla tobak för annat ändamål än till prydnad, skall varje år, då sådan odling ifrågakommer, före den 1 juli till kontrollstyrelsen eller den, som enligt tillkännagivande är dess ombud i orten, ingiva skriftlig anmälan i två exemplar enligt av kontrollstyrelsen fastställt formulär, med noggrann uppgift på storleken och belägenheten av varje särskild för ändamålet använd eller avsedd jordlott ävensom på de för den skördade tobakens förvaring under torkningen avsedda lokaler.

Varje inskränkning i området för anmäld tobaksodling skall jämväl, på sätt nu är sagt, anmälas hos kontrollstyrelsen eller dess ombud. Ombyte av torkrum skall på enahanda sätt i förväg anmälas.

Det ena exemplaret av ovan omförmälda anmälningar skall återställas till den, som gjort anmälan, försett med anteckning om dagen, då anmälan skett; det andra exemplaret användes av kontrollstyrelsen för att läggas till grund för kontrollen och efterföljande granskning av de lämnade uppgifternas riktighet.

Sedan tiden för odlingsanmälningars ingivande utgått, skall kontrollstyrelsen till Kungl. Maj:ts befallningshavande i län, inom vilket odlare blivit anmäld, lämna uppgift angående odlarna inom länet.

11 §.

Erforderlig kontroll över tobaksodlingen i riket anordnas av kontrollstyrelsen, som jämväl handhar överinseendet å denna kontroll.

Kontrollpersonalen skall äga obehindrat tillträde till samtliga tobaksodlingar och torkrum samt hava rätt att av odlarna erhålla alla för kontrollens utövande nödiga upplysningar.

Kontrollen bekostas av monopolets utövare, dock att inom län, där icke tobak odlas å minst fem hektar, odlarna själva få vidkännas kontrollkostnaden i förhållande till odlingens storlek.

12 §.

All skördad tobak skall förvaras i de anmälda torkrummen.

12 §.

All skördad tobak skall förvaras i de anmälda torkrummen.

Omedelbart efter skördens avslutande skola tobaksstånden förstöras, så att någon efterskörd ej kan ifrågakomma.

Nödigt antal fröplantor må dock kvarlämnas å fältet.

13 §.

Tobaksodlare må icke inom riket försälja av honom skördad tobak till annan än monopolets utövare.

13 §.

Tobaksodlare må inom riket försälja av honom skördad tobak endast till monopolets utövare. *Försäljningen sker i enlighet med pris-sättning för inom riket odlad tobak, vilken årligen verkställes av därtill förordnad prisnämnd, bestående av en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande och fyra ledamöter, bland vilka två företräda tobaksodlarnas intressen och två utses av monopolets utövare. Kungl. Maj:t tillkommer att*

Kungl. Maj:ts förslag.

Tobak, som icke försäljes till monopolets utövare, må *av odlaren* exporteras under den kontroll, som av Kungl. Maj:t föreskrives.

Efter den 1 mars året efter skörden må tobaksodlare ej utan därom före nämnda dag gjord anmälan till kontrollstyrelsen eller dess ombud i orten innehava tobak.

Utskottets förslag.

utfärda närmare föreskrifter om ordningen för ledamöternas tillsättande ävensom instruktion för prissämnd. Kostnaden för prissättningen bestrides av monopolets utövare.

Tobak, som icke försäljes till monopolets utövare, må exporteras under den kontroll, som av Kungl. Maj:t föreskrives.

Efter den 1 mars året efter skörden må tobaksodlare ej utan därom före nämnda dag gjord anmälan till kontrollstyrelsen eller dess ombud i orten innehava tobak.

14 §.

Svettning av tobak må icke av odlare företagas med mindre kontrollstyrelsen därtill givit tillstånd. Den särskilda kontroll, som kontrollstyrelsen må anse därvid erfordras, bekostas av odlaren.

15 §.

Tobaksodlare är skyldig ställa sig till efterrättelse de ytterligare kontrollbestämmelser, som kunna bliva av Kungl. Maj:t utfärdade, ävensom de föreskrifter, kontrollstyrelsen eller vederbörande kontrollpersonal i enlighet med denna förordning eller nämnda bestämmelser meddelar.

16 §.

Äger annan än den, som gjort odlingsanmälan, del i den odlade tobaken eller övertages tobaksplantering före skörden av annan än den, som gjort anmälan, äro i förra fallet samtliga delägare i odlingen och i fall, där tobaksplantering övertagits av annan än den ursprungliga odlaren, såväl odlaren som den nye innehavaren i lika mån ansvariga för fullgörandet av skyldigheter, som enligt denna förordning åligga tobaksodlare.

III Kap.

Om beskattning och försäljning av tobaksvaror.

17 §.

Det pris, som tobaksvara skall betinga vid försäljning till allmänheten (priskurantpriset), äger monopolets utövare bestämma i enlighet med vad i denna förordning stadgas jämte av Kungl. Maj:t godkända grunder.

18 §.

I varje tobaksvaras priskurantpris skall skatt ingå med ett belopp, som motsvarar nedanstående procent av priskurantpriset, nämligen:

för cigarrer och cigarrcigarretter	15 %
„ cigarretter	20 „
„ karvad tobak	10 „
„ spinn-, press- och rulltobak	10 „
„ snus.....	15 „

19 §.

Tobaksvaras priskurantpris skall utsättas å varje förpackning.

20 §.

1 mom. Tobaksvara må förekomma till försäljning inom riket endast i originalförpackning, försedd genom monopolets utövers försorg med av Kungl. Maj:t fastställd kontrollstämpel.

Ur sådan förpackning må även större eller mindre del av innehållet försäljas; dock att cigarretter må säljas i mindre kvantitet än hel förpackning, endast i fall dylik kontrollstämpel finnes anbragt å varje cigarrett.

2 mom. Tobaksvara må icke vare sig i hel förpackning eller såsom del av innehållet i förpackning till allmänheten försäljas efter annat pris än det å förpackningen utsatta priskurantpriset.

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 11 saml. 3 avd. 1 häft. (Nr 1—3.) 7

IV Kap.

Om enskildes import av färdiga tobaksvaror.

21 §.

1 mom. Utan hinder av vad i 2 § stadgas må färdiga tobaksvaror till riket införas för Konungens och medlems av det kungl. huset räkning. Ävenså må utländska, här ackrediterade sändebud för eget behov hit införa färdiga tobaksvaror.

2 mom. Resande, som ankommer från utrikes ort, må för eget bruk tullfritt medföra färdiga tobaksvaror och cigarrettpapper intill viss mindre, av Kungl. Maj:t fastställd kvantitet.

3 mom. Medför resande tobaksvaror i större kvantitet än nu är sagt, må han, emot erläggande av stadgad tull, för eget bruk därav införa så stor kvantitet, som av Kungl. Maj:t för dylikt fall fastställts.

4 mom. Medför resande för eget bruk tobaksvaror i större kvantitet än vad i 3 mom. avses, skall för sålunda överskjutande kvantitet erläggas dubbelt högre tullavgift än för den i nämnda mom. angivna kvantitet.

5 mom. Tobaksvara, som av resande införes mot tullavgift, skall vara förpackad; och skall förpackningen, innan varan utlämnas av tullverket, förses med stämpel, utmärkande varan såsom importerad för importörens eget bruk.

6 mom. Prov å färdiga tobaksvaror, som medföras av vederbörligen legitimerad handelsresande, må till riket införas i vanlig ordning, dock att därvid belöpande tullumgälder skola beräknas i enlighet med vad i 4 mom. är stadgat beträffande kvantitet, som överskjuter i 3 mom. omförmäld kvantitet.

22 §.

1 mom. Handlande med tobaksvaror må, utan hinder av vad i 2 § stadgas, till riket införa dylika varor.

2 mom. För tobaksvara, importerad till tullinlandet enligt denna paragraf, skall, vare sig varan direkt förtullas eller uttages från tullager, jämte den å varan enligt tulltaxan belöpande tull, erläggas en licensavgift, som utgöres av den å varan enligt 18 § belöpande skatt ävensom av ett belopp, motsvarande vad monopolets utöfvare pålägger tobaksvara med samma priskurantpris för täckande av sina omkostnader och vinst.

*Kungl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.*

Till omkostnader hänföras i detta hänseende alla utgifter, som monopolets utövare i och för rörelsen får vidkännas med undantag beträffande egna fabrikat av råmaterialets värde och arbetslöner och beträffande importerad vara av inköpspris, frakt och tull.

Priskurantpriset bestämmes av monopolets utövare till det belopp, importören önskar erhålla för varan; skolande licensavgiften inberäknas i priskurantpriset.

Licensavgiftens belopp uträknas av monopolets utövare efter framställning av importör i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes. Anser importör, att licensavgiften beräknats för hög, äge han att hos Kungl. Maj:t begära fastställande av avgift.

3 mom. Tobaksvara, som av handlande enligt denna paragraf till riket införes, skall vara förpackad. Innan förpackningen på importörens bekostnad försetts med kontrollstämpel och åsatts priskurantpris, varom i III kap. förmäles, samt importören visat, att han behörigen erlagt den på varan belöpande licensavgiften, äge importören icke att förfoga över dylik vara.

23 §.

1 mom. Finnes å tobaksvara eller å förpackning för sådan vara, avsedd till införsel i riket enligt 22 §, anbragt varumärke, som är för monopolets utövare registrerat eller erbjuder så stor likhet med dylikt varumärke, att, oaktat skiljaktigheter i vissa delar, märkena i sin helhet lätt kunna förväxlas, må sådan tobaksvara eller förpackning icke av annan än monopolets utövare till riket införas.

2 mom. I den mån närmare kontrollföreskrifter rörande enskildes import av tobaksvaror kunna finnas erforderliga, utfärdas sådana av Kungl. Maj:t.

V Kap.

Ansvarsbestämmelser.

24 §.

Den, som olovligen tillverkar tobaksvaror, straffes med böter från och med 100 till och med 5,000 kronor eller med fängelse i högst sex månader.

Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

Äro omständigheterna synnerligen förmildrande, må straffet ned-sättas, dock ej under 10 kronors böter.

Då olovlig tillverkning skett, vare den tillverkade varan ävensom vid tillverkningen brukad redskap förbrutna.

25 §.

Till riket inkommen vara, som enligt denna förordning icke må införas, må, därest den icke är att enligt tullstadgan anse såsom olov-ligen införd, av varuägaren återutföras. Sker ej återutförelse, skall med varan förfaras på sätt Kungl. Maj:t förordnar.

26 §.

Den, som utan anmälan, varom i 10 § sägs, odlar tobak för annat ändamål än till prydnad, straffes med böter från och med 10 till och med 500 kronor.

27 §.

27 §.

1 mom. Försäljer tobaksodlare av honom skördad tobak inom riket till annan än monopolets utövare eller innehar han sådan tobak å otillåten tid, straffes med böter från och med 25 till och med 1,000 kronor, och vare skördad tobak, som av honom innehaves, förbruten.

1 mom. Försäljer tobaksodlare av honom skördad tobak inom riket till annan än monopolets utövare eller innehar han sådan tobak å otillåten tid, straffes med böter från och med 10 till och med 1,000 kronor, och vare skördad tobak, som av honom innehaves, förbruten.

2 mom. Vägrar tobaksodlare kontrolltjänsteman tillträde till tobaksodling eller för skördens torkning använda rum eller undandrager han sig skyldigheten att efter tillsägelse lämna för kontrollens utövande nödig upplysning, straffes med böter från och med 10 till och med 200 kronor.

3 mom. Tobaksodlare, som förvarar av honom skördad tobak i annan än vederbörligen anmäld lokal, böte från och med 5 till och med 100 kronor.

4 mom. Uraktlåter tobaksodlare att ställa sig till efterrättelse vad som enligt denna förordning honom åligger eller de kontrollbestäm-melser, som av Kungl. Maj:t utfärdas, eller föreskrifter, som kontroll-

*Kungl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.*

styrelsen eller vederbörande kontrollpersonal i enlighet med denna förordning eller nämnda bestämmelser meddelar, straffes, där ej särskilt ansvar här förut är bestämt, med böter från och med 5 till och med 100 kronor.

28 §.

Befinnes någon, utan att jämlikt bestämmelserna i denna förordning vara därtill berättigad, innehava tobak i annan form än såsom färdig tobaksvara, dömes, där han icke är förfallen till straff enligt 24 § eller 27 § 1 mom., till böter från och med 10 till och med 1,000 kronor.

Vara, som sålunda olovligen innehaves, vare förbruten.

29 §.

Överträder någon det i 7 § givna förbud eller befinnes någon, utan att jämlikt denna förordning vara därtill berättigad, innehava specialmaskin eller specialverktyg för tillverkning av tobaksvaror, vare underkastad enahanda straff och påföljd, som i 28 § sägs.

30 §.

1 mom. Saluhåller någon tobaksvara, som icke är försedd med behörig kontrollstämpel, eller ändrar någon det å tobaksvara anbragta priskurantpriset, straffes med böter från och med 25 till och med 5,000 kronor eller med fängelse, varförutom varan skall dömas förbruten.

2 mom. Överträder någon vad i 20 § är föreskrivet, straffes, där ej 1 mom. av denna paragraf är tillämpligt, med böter från och med 10 till och med 1,000 kronor.

Lag samma vare, om någon försäljer tobaksvara, som av enskild person enligt bestämmelserna i 21 § till riket införts.

31 §.

Den, som utan Kungl. Maj:ts tillstånd eller i strid mot de vid meddelande av tillstånd givna föreskrifter idkar tillverkning, som i 9 § avses, straffes med böter från och med 10 till och med 1,000 kronor.

32 §.

Gods, som förklarats jämlikt denna förordning förbrutet, skall behandlas på sätt Kungl. Maj:t förordnar.

33 §.

För överträdelse av denna förordning, som med husbondes vetskap begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, vare husbonden ansvarig, liksom vore överträdelsen begången av honom själv.

34 §.

1 mom. Böter, som enligt denna förordning ådömas, skola, om tillgång till deras gäldande brister, förvandlas enligt allmän strafflag.

2 mom. Böter, som enligt denna förordning ådömas, ävensom värdet av tobak eller annan egendom, som jämlikt denna förordning är att anse såsom förbruten, tillfalle med en tredjedel kronan och med två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Sådan del tillkomme dock ej angivare, då angivelsen skett av föräldrar mot barn, barn mot föräldrar, makar eller syskon mot varandra, annan skyldeman mot den, hos vilken han njuter kost eller underhåll, fosterbarn mot fosterföräldrar eller tjänare mot husbondefolk under den tid de äro i tjänsten.

35 §.

Lands- och stadsfiskaler, kronobetjante samt de personer, vilka särskilt förordnas att vaka över denna förordnings efterlevnad, åligger att åtala förbrytelser, som i densamma äro med straff belagda; och äge dylik åklagare att anställa undersökning om sådan förbrytelse ävensom att verkställa beslag å gods, som anses jämlikt förordningens bestämmelser förbrutet.

36 §.

Åtal för överträdelse av föreskrifterna i denna förordning anhängiggöres vid allmän domstol.

37 §.

Finnes för överträdelse av denna förordning stadgad särskild påföljd, skall densamma tillämpas även i det fall, att den felaktige för överträdelsen dömes till ansvar enligt allmän strafflag.

Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

Övergångsstadganden.

38 §.

Denna förordning träder i kraft
den 1 november 1914.

39 §.

Utan hinder av vad i 2 § av denna förordning stadgas, må tobaksfabrikant, som hos monopolets utövare visar sig hava före den dag, *förslaget till denna förordning förelades Riksdagen*, träffat bindande avtal angående inköp från utlandet av oarbetad tobak, mot företeende av bevis härom införa sålunda inköpt råvara före den 1 juli 1915 mot erläggande av den å varan belöpande tull.

Sålunda införd tobak må icke till annan överlätas och skall betraktas, såsom hade den vid tiden för monopolets ikraftträdande tillhört fabrikantens lager; skolande vad i denna paragraf är stadgat gälla även sådan oarbetad tobak, som fabrikant vid tiden för monopolets ikraftträdande har liggande å tullager här i riket.

40 §.

Färdig tobaksvara, som vid tiden för monopolets ikraftträdande finnes å tullager här i riket, må till tullinlandet införas; och skall varan därvid behandlas på sätt i 22 § 2 mom. stadgas.

38 §.

Denna förordning träder i kraft
å den dag före utgången av år 1915,
som av Kungl. Maj:t bestämmes.

39 §.

Utan hinder av vad i 2 § av denna förordning stadgas, må tobaksfabrikant, som hos monopolets utövare visar sig hava före den dag, *då Kungl. Maj:ts förordning om monopolets ikraftträdande från trycket utkommit i Svensk författningssamling*, träffat bindande avtal angående inköp från utlandet av oarbetad tobak, mot företeende av bevis härom införa sålunda inköpt råvara inom åtta månader från monopolets ikraftträdande mot erläggande av den å varan belöpande tull.

Sålunda införd tobak må icke till annan överlätas och skall betraktas, såsom hade den vid tiden för monopolets ikraftträdande tillhört fabrikantens lager; skolande vad i denna paragraf är stadgat gälla även sådan oarbetad tobak, som fabrikant vid tiden för monopolets ikraftträdande har liggande å tullager här i riket.

Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

41 §.

1 mom. Lager av råtabak eller halvfabrikat ävensom specialmaskiner och specialverktyg för tillverkning av tobaksvaror, vilka vid monopolets ikraftträdande innehavas av tobaksfabrikanter och handlande, må utan hinder av det i 4 § och 6 § 2 stycket stadgade förbud, fortfarande av dem inom riket innehavas intill dag, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

2 mom. Sortering och förpackning samt annat arbete, som erfordras för att bringa i försäljningsfärdigt skick vara, vilken är färdigarbetad vid tiden för monopolets ikraftträdande, må verkställas av fabrikanter under högst en månad, räknat från nämnda tidpunkt.

42 §.

1 mom. Envar tillverkare av tobaksvaror ävensom envar annan, som saluhåller tobaksvaror, är skyldig att, i den ordning härnedan sägs, med särskilt stämpelmärke låta förse varje tobaksvara, som efter monopolets ikraftträdande av honom säljes eller eljest utlämnas, där varan icke redan, på sätt i 19 och 20 §§ eller 22 § 3 mom. sägs, blivit försedd med priskurantpris och kontrollstämpel.

Senast den 1 december 1914 skola alla hos tillverkare och försäljare befintliga dylika tobaksvaror vara försedda med stämpelmärke, som nu är sagt.

Stämpelmärkena tillhandahållas genom statskontorets och Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg till ett pris av 1 krona för 100 stycken.

2 mom. *Senast den 1 april 1915* skola alla hos annan försäljare av

42 §.

1 mom. Envar tillverkare av tobaksvaror ävensom envar annan, som saluhåller tobaksvaror, är skyldig att, i den ordning härnedan sägs, med särskilt stämpelmärke låta förse varje tobaksvara, som efter monopolets ikraftträdande av honom säljes eller eljest utlämnas, där varan icke redan, på sätt i 19 och 20 §§ eller 22 § 3 mom. sägs, blivit försedd med priskurantpris och kontrollstämpel.

Sist inom en månad från monopolets ikraftträdande skola alla hos tillverkare och försäljare befintliga dylika tobaksvaror vara försedda med stämpelmärke, som nu är sagt.

Stämpelmärkena tillhandahållas genom statskontorets och Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg till ett pris av 1 krona för 100 stycken.

2 mom. *Sist inom fem månader från monopolets ikraftträdande* skola

Kungl. Maj:ts förslag.

tobaksvaror än tillverkare befintliga dylika varor, vilka icke, på sätt ovan sägs, åsatts priskurantpris samt kontrollstämpel, vara försedda med ytterligare stämpelmärke till belopp av 5 kronor för förpackning, innehållande cigarrer och cigarr-cigarretter, samt 1 krona för förpackning, innehållande tobaksvara av annat slag.

Stämpelmärkena tillhandahållas på sätt i 1 mom. av denna paragraf stadgas.

Försäljare, som icke vill erlægga i detta mom. omförmäld stämpelavgift, äge att med monopolets utövare träffa avtal om övertagande av sålunda stämpelpliktiga varor.

3 mom. Stämpelmärke skall åsättas varje förpackning på sådant sätt, att varan icke kan åtkommas, utan att stämpeln brytes. I avseende å rätt att sälja i denna paragraf avsedda tobaksvaror i mindre kvantitet än hel förpackning skola gälla enahanda bestämmelser, som i 20 § för där avsett fall meddelats.

Övriga erforderliga bestämmelser i avseende å stämplingsskyldigheten och kontrollen över dess fullgörande utfärdas av Kungl. Maj:t.

43 §.

Efter ingången av januari månad 1915 må tillverkare av tobaksvaror icke försälja eller eljest utlämna tobaksvara, med mindre han till monopolets utövare för densamma erlagt licensavgift, som i 22 § 2 mom. sägs, samt varan åsatts priskurantpris och kontrollstämpel.

Utskottets förslag.

alla hos annan försäljare av tobaksvaror än tillverkare befintliga dylika varor, vilka icke, på sätt ovan sägs, åsatts priskurantpris samt kontrollstämpel, vara försedda med ytterligare stämpelmärke till belopp av 5 kronor för förpackning, innehållande cigarrer och cigarr-cigarretter, samt 1 krona för förpackning, innehållande tobaksvara av annat slag.

Stämpelmärkena tillhandahållas på sätt i 1 mom. av denna paragraf stadgas.

Försäljare, som icke vill erlægga i detta mom. omförmäld stämpelavgift, äge att med monopolets utövare träffa avtal om övertagande av sålunda stämpelpliktiga varor.

43 §.

Sedan två månader förflutit efter monopolets ikraftträdande, må tillverkare av tobaksvaror icke försälja eller eljest utlämna tobaksvara, med mindre han till monopolets utövare för densamma erlagt licensavgift, som i 22 § 2 mom. sägs, samt varan åsatts priskurantpris och kontrollstämpel.

44 §.

Underlåter tillverkare eller försäljare av tobaksvara att fullgöra den i 42 § stadgade skyldighet att stämpelbelägga inneliggande lager av tobaksvaror, straffes med böter från och med 10 till och med 1,000 kronor och gälde dessutom å varan belöpande stämpelavgift.

Lag samma vare, där tillverkare eller försäljare av tobaksvaror, innan nyssberörda skyldighet inträtt men dock efter monopolets ikraftträdande, säljer eller eljest utlämnar tobaksvara, utan att den är försedd med sådant stämpelmärke, som i 42 § 1 mom. sägs.

Överträder tillverkare vad i 43 § stadgats, straffes med böter från och med 10 till och med 1,000 kronor och gälde dessutom å varan belöpande licensavgift.

De i 33—36 §§ meddelade föreskrifterna skola äga tillämpning jämväl vid brott mot dessa övergångsstadganden.

45 §.

Kontrollen över tobaksodlingen inom Blekinge län bekostas av monopolets utövare så länge den areal, varå tobak där odlas, efter monopolets ikraftträdande fortfarande uppgår till minst två hektar.

Förslag

till

förordning om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

I Kap.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Till följd av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket skall det åligga staten att i enlighet med här nedan angivna grunder

a) *dels* inlösa tobaksfabrikant tillhöriga specialmaskiner för tillverkning av tobaksvaror, vissa andra inventarier samt lager av oarbetad tobak och halvfabrikat m. m., ävensom utgiva ersättning för värdeminskning å vissa inventarier,

b) *dels* till tobaksfabrikant utgiva ersättning för värdeminskning å fabriksfastighet och vissa därtill hörande inventarier,

c) *dels* till tobaksfabrikant utgiva ersättning för förlorad näringsverksamhet,

d) *dels ock* utgiva ersättning för förlorad anställning inom tobakstillverkningen.

1 §.

Till följd av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket skall det åligga staten att i enlighet med här nedan angivna grunder

a) *dels* inlösa tobaksfabrikant tillhöriga specialmaskiner för tillverkning av tobaksvaror, vissa andra inventarier samt lager av oarbetad tobak och halvfabrikat m. m., ävensom utgiva ersättning för värdeminskning å vissa inventarier,

b) *dels* till tobaksfabrikant utgiva ersättning för värdeminskning å fabriksfastighet och vissa därtill hörande inventarier,

c) *dels* till tobaksfabrikant utgiva ersättning för förlorad näringsverksamhet,

d) *dels ock* utgiva ersättning för förlorad anställning inom tobakstillverkningen *ävensom, i den omfattning här nedan sägs, för förlorad eller minskad verksamhet inom händeln med råtabak och tobaksvaror.*

2 §.

Med tobaksfabrikant förstås i denna förordning envar tillverkare av tobaksvaror, vilken vid tiden för monopolets ikraftträdande inom riket för egen räkning idkar dylik tillverkning såsom självständig förvärvsgren.

3 §.

1 mom. För uppskattning av värdet å inventarier och lager, som skola av staten inlösas, samt för bestämmande av annan ersättning, som staten skall utbetala, tillsätts särskilda kommissioner med den sammansättning och befogenhet, som här nedan stadgas.

Dessa kommissioner skola utgöras av *dels en för hela riket gemensam centralkommission dels och av lokala kommissioner, tillsatta en för varje särskilt företag.*

3 §.

1 mom. För uppskattning av värdet å inventarier och lager, som skola av staten inlösas, samt för bestämmande av annan ersättning, som staten skall utbetala, tillsätts särskilda kommissioner med den sammansättning och befogenhet, som här nedan stadgas.

Dessa kommissioner skola utgöras av:

1:o) en centralkommission gemensam för hela riket; och

2:o) lokala kommissioner.

Lokala kommissioner tillsätts:

a) en för varje särskilt företag, som drivits i sådan omfattning, att ägaren varit skyldig att föra handelsböcker, för handläggning av inlösnings- och ersättningsfrågor, som väckts av företagets ägare, med undantag för anspråk på ersättning för förlorad anställning, som må tillkomma ägaren i egenskap av företagets ledare;

b) för varje län, i den mån till följd av framställda ersättningsanspråk så finnes erforderligt,

dels en kommission för handläggning av frågor om ersättning åt tobaksfabrikanter, som icke varit skyl-

Kungl. Maj:ts förslag.

Centralkommissionen skall bestå av ordförande och fyra ledamöter, vilka samtliga jämte erforderligt antal suppleanter utses av Kungl. Maj:t. Bland ledamöterna böra statens och tobakstillverkningens intressen städse vara till lika antal företrädda.

Utskottets förslag.

diga att föra handelsböcker, ävensom ersättning åt arbetare, som äro anställda hos dylika fabrikanter,

dels en kommission för handläggning av frågor om ersättning åt förvaltningspersonal (direktörer, disponenter, fabriksledare, verkmästare, förmän och kontorspersonal) samt handelsresande,

dels en kommission för handläggning av frågor om ersättning åt arbetare, som äro omförmälda i 9 § 1 mom. a) och e),

dels slutligen en kommission för handläggning av frågor rörande ersättning till handlande, som i 10 § omförmälas.

2 mom. Centralkommissionen skall bestå av ordförande och sex ledamöter. Ordföranden och tre ledamöter jämte suppleanter för dem utses omedelbart av Kungl. Maj:t.

Övriga tre ledamöter jämte suppleanter för dem utses sålunda, att kommerskollegium, efter hörande av för kollegium kända föreningar av tobaksfabrikanter och av tobaksarbetare inom riket, avgiver förslag å åtta personer, ägnade att företräda fabrikanternas samt förvaltnings- och kontorspersonalens jämte handlandenas och handelsresandenas intressen, och å fyra personer, ägnade att företräda arbetarnas intressen, varefter Kungl. Maj:t bland de sålunda föreslagna utser inom den förra gruppen två ledamöter och två suppleanter samt inom den senare gruppen en ledamot och en suppleant.

Kungl. Maj:ts förslag.

Lokalkommission skall bestå av ordförande, tillsatt av centralkommissionen, samt två ledamöter, av vilka en utses av statskontoret och en av vederbörande tobaksfabrikant.

Mot medlem av kommission gälla samma jäv, som i lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 äro stadgade beträffande jäv mot skiljeman.

2 mom. Lokalkommission har att handlägga alla de ersättningsfrågor, som väckas av vederbörande företags ägare samt av den vid företaget anställda personal.

Lokalkommissionernas beslut skola underställas centralkommissionen och, så fort ske kan, genom rekommenderat brev med allmänna posten delgivas kronans ombud och vederbörande enskilde sakägare.

Över lokalkommissions beslut må av kronans ombud och av enskild sakägare besvär kunna anföras hos centralkommissionen inom 20 dagar, räknat från det underrättelsen om beslutet blivit till vederbörande avsänd.

3 mom. Centralkommissionen har till huvudsaklig uppgift att organisera lokalkommissio-

Utskottets förslag.

Lokalkommission skall bestå av ordförande och två ledamöter. Ordföranden utses av centralkommissionen. En ledamot utses av statskontoret. Den andra ledamoten skall, där kommissionen tillsättes för visst företag, utses av företagets ägare samt i andra fall utses genom val av de ersättningssökande inom den grupp, vars ersättningsfrågor kommissionen har att handlägga. Närmare bestämmelser huru sådant val skall äga rum meddelas av Kungl. Maj:t.

Mot medlem av kommission gälla samma jäv, som i lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 äro stadgade beträffande jäv mot skiljeman.

3 mom. Lokalkommissionernas beslut skola underställas centralkommissionen och, så fort ske kan, genom rekommenderat brev med allmänna posten delgivas kronans ombud och vederbörande enskilde sakägare.

Över lokalkommissions beslut må av kronans ombud och av enskild sakägare besvär kunna anföras hos centralkommissionen inom 20 dagar, räknat från det underrättelsen om beslutet blivit till vederbörande avsänd.

4 mom. Centralkommissionen har till huvudsaklig uppgift att organisera lokalkommissio-

Kungl. Maj:ts förslag.

nernas arbete och därvid särskilt tillse, att enhetliga uppskattningsgrunder av nämnda kommissioner tillämpas; samt

att efter prövning av lokalkommissionernas beslut och däröver anförda besvär slutligt fastställa inlösnings- och ersättningsbelopp samt i övrigt träffa slutligt avgörande angående inlösnings- och ersättningsfrågor.

Centralkommissionens beslut skola, så fort ske kan, till Kungl. Maj:t ingivas och genom rekommenderat brev med allmänna posten delgivas vederbörande enskilde sakägare.

Mot centralkommissionens beslut må klagan icke föras.

4 mom. Kronans rätt skall inför kommissionerna bevakas av ombud, som av Kungl. Maj:t förordnas.

Enskild sakägare vare obetaget att vid behandlingen av hans inlösnings- och ersättningsanspråk inför kommissionerna själv eller genom ombud bevaka sin rätt.

Envar, som påfordrar inlösnings- eller ersättningsanspråk på egendom eller gör anspråk på ersättning enligt denna förordning, vare, för åtnjutande av rätt till dylik inlösnings- eller ersättning, skyldig att efter anmaning tillhandahålla kommissionerna erforderliga handlingar och upplysningar ävensom att, där så finnes nödigt, på kallelse inställa sig inför kommissionerna för att meddela muntliga upplysningar.

Utskottets förslag.

nernas arbete och därvid särskilt tillse, att enhetliga uppskattningsgrunder av nämnda kommissioner tillämpas; samt

att efter prövning av lokalkommissionernas beslut och däröver anförda besvär slutligt fastställa inlösnings- och ersättningsbelopp samt i övrigt träffa slutligt avgörande angående inlösnings- och ersättningsfrågor.

Centralkommissionens beslut skola, så fort ske kan, till Kungl. Maj:t ingivas och genom rekommenderat brev med allmänna posten delgivas vederbörande enskilde sakägare.

Mot centralkommissionens beslut må klagan icke föras.

5 mom. Kronans rätt skall inför kommissionerna bevakas av ombud, som av Kungl. Maj:t förordnas.

Enskild sakägare vare obetaget att vid behandlingen av hans inlösnings- och ersättningsanspråk inför kommissionerna själv eller genom ombud bevaka sin rätt.

Envar, som påfordrar inlösnings- eller ersättningsanspråk på egendom eller gör anspråk på ersättning enligt denna förordning, vare, för åtnjutande av rätt till dylik inlösnings- eller ersättning, skyldig att efter anmaning tillhandahålla kommissionerna erforderliga handlingar och upplysningar ävensom att, där så finnes nödigt, på kallelse inställa sig inför kommissionerna för att meddela muntliga upplysningar.

Kungl. Maj:ts förslag.

Hava flera självständig del i ledningen av affärsföretag, som i denna förordning avses, åligga nu nämnda skyldigheter envar av dem.

Kommission äger att i mån av behov tillkalla eller rådfråga sakkunniga personer; dock må dessa ej deltaga i kommissionens beslut.

Kostnaden för kommissionernas arbete bestrides av statsverket.

5 mom. Närmare föreskrifter angående kommissionernas verksamhet utfärdas av Kungl. Maj:t.

Utskottets förslag.

Hava flera självständig del i ledningen av affärsföretag, som i denna förordning avses, åligga nu nämnda skyldigheter envar av dem.

Kommission äger att i mån av behov tillkalla eller rådfråga sakkunniga personer; dock må dessa ej deltaga i kommissionens beslut.

Kostnaden för kommissionernas arbete bestrides av statsverket.

6 mom. Närmare föreskrifter angående kommissionernas verksamhet utfärdas av Kungl. Maj:t.

4 §.

1 mom. Envar tobaksfabrikant, som påfordrar inlösning eller gör anspråk på ersättning enligt denna förordning, åligger att inom en månad efter monopolets ikraftträdande till centralkommissionen härom ingiva skriftlig anmälan enligt av centralkommissionen fastställt formulär, vid äventyr att eljest icke ifrågakomma till dylik förmån.

2 mom. Är tobaksfabrikant skyldig att föra handelsböcker, åligger honom därjämte vid enahanda äventyr att till centralkommissionen inom samma tid, såvida icke kommissionen medgivit uppskov, insända sina handelsböcker för de mellan den 1 januari 1907 och den 31 december 1913 fallande verksamhets-åren ävensom vederbörligen avslutat fullständigt bokslut för januari—oktober månader 1914, så specificerat att vid blivande inventering bokföringens riktighet kan bedömas.

2 mom. Är tobaksfabrikant skyldig att föra handelsböcker, åligger honom därjämte vid enahanda äventyr att till centralkommissionen inom samma tid, såvida icke kommissionen medgivit uppskov, insända sina handelsböcker för de verksamhetsår, som falla mellan den 1 januari 1907 och den 31 december året innan monopolet träder i kraft, ävensom vederbörligen avslutat fullständigt bokslut för den tid, som där-efter förflutit intill monopolets ikraftträdande, så specificerat att vid blivande inventering bokföringens riktighet kan bedömas.

3 mom. Ersättning för förlorad näringsverksamhet må icke åtnjutas, med mindre tobaksfabrikant inom en månad från monopolets ikraftträdande dels tillhandahåller monopolets utövare tillverkningsrecept och eljest erforderliga upplysningar, som sätta monopolets utövare i tillfälle

*Kungl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.*

att framställa enahanda varor, som av fabrikanten tillverkats, dels till monopolets utövare avlämnar en till vederbörande registreringsmyndighet ställd behörig anmälan, att han upphört med sin rörelse och förty begär, att de för hans rörelse använda och registrerade varumärken varda ur registret avförda, dels ock till monopolets utövare avlämnar förbindelse, varigenom han medgiver, att monopolets utövare må för sin räkning registrera de i fabrikantens rörelse inom riket använda varumärken, även om i desamma ingå fabrikantens namn eller firma eller namn på fabrikanten tillhörig fast egendom.

4 mom. Den, som gör anspråk på ersättning enligt 9 §, är skyldig att, vid det i 1 mom. stadgade äventyr, enligt av centralkommissionen fastställt formulär därom göra anmälan till centralkommissionen inom en månad efter monopolets ikraftträdande.

Vad nu är sagt skall jämväl äga tillämpning på den, som vill bevara den i 9 § 2 mom. d) för visst fall stadgade rätt att framdeles åtnjuta ersättning för förlorad anställning, och har kommissionen, där dylik anmälan göres, att bestämma det belopp, med vilket full ersättning i sådant fall skall utgå.

5 mom. Den, som gör anspråk på ersättning enligt 10 §, är, vid det i 1 mom. härovan stadgade äventyr, skyldig att enligt av centralkommissionen fastställt formulär därom göra anmälan till centralkommissionen inom en månad efter monopolets ikraftträdande. Det åligger honom därjämte vid enahanda äventyr att till centralkommissionen inom samma tid, såvida icke kommissionen medgivit uppskov, insända sina handelsböcker för de fyra närmaste kalenderåren före monopolets ikraftträdande jämte, vad beträffar i 10 § 1 mom. a) avsedd handlande, fakturor och verifikation, ägnade att styrka hans inköp och försäljning av tobaksvaror under samma tid.

6 mom. Tobaksfabrikant, som vill vara vid rätt till ersättning för för-

Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

lorad näringsverksamhet bibehållen, är vid det i 1 mom. stadgade äventyr skyldig att inom en månad från den dag, då Kungl. Maj:ts förordning om monopolets ikraftträdande från trycket utkommit i Svensk författningssamling, till bankinrättning, som Kungl. Maj:t anvisar, överlåta sina utestående varufordringar hos tobakshandlare för inkassering under villkor, att inkasserade belopp redovisas till överlåtaren en gång i månaden, att vad som från en gäldenär influtit, fördelas mellan överlåtarna i förhållande till beloppet av deras fordringar hos samme gäldenär samt att fordringar, som icke inom tolv månader från ikraftträdandet blivit inbetalda, återlämnas till överlåtarna.

Kostnaden för ifrågavarande inkassering gäldas av staten.

5 §.

1 mom. Å inlösnings- och ersättningsbelopp, som av centralkommissionen fastställts, erlägger staten fem procent ränta, räknat från och med dagen för monopolets ikraftträdande till utbetalningsdagen; dock att å ersättningsbelopp, varom i 9 § 2 mom. d) förmäles, ränta beräknas från och med den dag, den ersättningsberättigade skildes från sin anställning hos monopolets utövare.

2 mom. Angående utbetalning av fastställda inlösnings- och ersättningsbelopp förordnar Kungl. Maj:t på vederbörandes framställning.

II Kap.

Särskilda bestämmelser angående inlösnings- och ersättning.

6 §.

1 mom. Tobaksfabrikant skall äga påfordra, att staten inlöser:

6 §.

1 mom. Tobaksfabrikant skall äga påfordra, att staten inlöser:

Kungl. Maj:ts förslag.

1) specialmaskiner för den tillverkning av tobaksvaror, som fabrikanten vid tiden för monopolets ikraftträdande utövar, oavsett om de äro hänförliga till lös eller till fast egendom, samt lösa inventarier, utslutande eller huvudsakligen användbara för sådan tillverkning; allt dock endast försåvitt maskinerna och inventarierna äro i fabrikantens ägo vid tiden för monopolets ikraftträdande och bevisligen varit sedan *minst ett år därförut* regelbundet i bruk för tobakstillverkning inom riket;

2) fabrikanten tillhörigt, inom riket befintligt (fritt disponerat eller å tullager liggande) lager av oarbetad tobak och halvfabrikat ävensom av förbrukningsartiklar utslutande användbara för tobakstillverkningen, varvid iakttages att inlösningssskyldigheten omfattar endast:

a) fullgod vara; samt

b) så stort lager, som med hänsyn till den största årstillverkning, som fabrikanten haft under de mellan den 31 december 1906 och den 1 januari 1914 fallande verksamhetsåren, kan anses motsvara normala behovet.

Inlösningspriset för egendom, som i detta mom. avses, bestämes efter vad egendomen av kommissionerna prövas skäligen vara värd, med hänsyn tagen till dess fortsatta användbarhet för tillverkning av tobaksvaror. Vid värdering av lager av oarbetad tobak användes

Utskottets förslag.

1) specialmaskiner för den tillverkning av tobaksvaror, som fabrikanten vid tiden för monopolets ikraftträdande utövar, oavsett om de äro hänförliga till lös eller till fast egendom, samt lösa inventarier, utslutande eller huvudsakligen användbara för sådan tillverkning; allt dock endast försåvitt maskinerna och inventarierna äro i fabrikantens ägo vid tiden för monopolets ikraftträdande och bevisligen varit sedan *den 1 augusti 1914* regelbundet i bruk för tobakstillverkning inom riket;

2) fabrikanten tillhörigt, inom riket befintligt (fritt disponerat eller å tullager liggande) lager av oarbetad tobak och halvfabrikat ävensom av förbrukningsartiklar utslutande användbara för tobakstillverkningen, varvid iakttages att inlösningssskyldigheten omfattar endast:

a) fullgod vara; samt

b) så stort lager, som med hänsyn till den största årstillverkning, som fabrikanten haft under de mellan den 31 december 1906 och den 1 januari 1914 fallande verksamhetsåren, kan anses motsvara normala behovet.

Inlösningspriset för egendom, som i detta mom. avses, bestämes efter vad egendomen av kommissionerna prövas skäligen vara värd, med hänsyn tagen till dess fortsatta användbarhet för tillverkning av tobaksvaror. Vid värdering av lager av oarbetad tobak användes

Kungl. Maj:ts förslag.

inköpspriset såsom utgångspunkt utan hänsyn till mer eller mindre tillfälliga prisfluktuationer.

2 mom. Åtnöjes tobaksfabrikant icke med inlösningspris, som fastställts å utländsk förtullad råtabak, äger han att vid återutförsel av varan under behöriga tullkontroller erhålla restitution av erlagd tull.

Hos fabrikant eller hos annan inneliggande lager av utländsk råtabak, som det icke enligt vad ovan sagts åligger staten att inlösa och som ej heller genom frivillig överenskommelse övertages för monopolets räkning, må även exporteras med rätt för ägaren att erhålla restitution av erlagd tull.

3 mom. Därest för tobakstillverkningen använda inventarier, som icke jämlikt 1 mom. äro föremål för inlösen, kunna anses komma att undergå värdeminskning till följd av upphörandet av fabrikantens tillverkning, skall fabrikanten äga påfordra ersättning för denna värdeminskning. Ersättning för värdeminskning enligt detta moment utgår endast om inventarierna icke enligt lag äro hänförliga till fast egendom och om de äro i fabrikan- tens ägo vid tiden för monopolets ikraftträdande samt bevisligen varit sedan *minst ett år därförut* regelbundet i bruk för tobakstillverkning inom riket.

Ersättning för värdeminskning utgår med högst ett belopp, motsvarande skillnaden mellan vad egendomen av kommissionerna prövas skäligen vara värd och det pris, som under normala förhållanden kan antagas vara påräkneligt vid egendomens försäljning.

4 mom. Därest monopolets utövare genom frivillig överenskommelse med ägaren förvärvar inventarier, som i 3 mom. avses, förfaller ägarens rätt till ersättning enligt sagda mom.

Utskottets förslag.

inköpspriset såsom utgångspunkt utan hänsyn till mer eller mindre tillfälliga prisfluktuationer.

3 mom. Därest för tobakstillverkningen använda inventarier, som icke jämlikt 1 mom. äro föremål för inlösen, kunna anses komma att undergå värdeminskning till följd av upphörandet av fabrikantens tillverkning, skall fabrikanten äga påfordra ersättning för denna värdeminskning. Ersättning för värdeminskning enligt detta moment utgår endast om inventarierna icke enligt lag äro hänförliga till fast egendom och om de äro i fabrikan- tens ägo vid tiden för monopolets ikraftträdande samt bevisligen varit sedan *den 1 augusti 1914* regelbundet i bruk för tobakstillverkning inom riket.

Ersättning för värdeminskning utgår med högst ett belopp, motsvarande skillnaden mellan vad egendomen av kommissionerna prövas skäligen vara värd och det pris, som under normala förhållanden kan antagas vara påräkneligt vid egendomens försäljning.

7 §.

1 mom. Därest tobaksfabrikant tillhörig och för hans tobakstillverkning använd fabriksfastighet kan anses komma att undergå värdeminskning till följd av upphörandet av fabrikantens tillverkning, skall fabrikanten äga påfordra ersättning för denna värdeminskning.

Vederbörande kommission har vid prövning av anspråk, som här avses, att uppskatta det saluvärde, som, under förutsättning av tobakstillverkningens upphörande, må anses belöpa å fastigheten eller den del därav, som användes för den ifrågavarande tillverkningen.

Skulle det sålunda uppskattade saluvärdet understiga, vad som motsvarar 15 gånger den omkostnad (beräknad hyra), varom i 8 § 2 mom. förmäles, skall skillnaden anses såsom värdeminskning och gottgöras fabrikanten.

Vid värdeuppskattning, som här avses, tages jämväl hänsyn till inventarier, vilka enligt lag äro hänförliga till fast egendom, dock med undantag av sådana som jämlikt 6 § 1 mom. blivit föremål för inlösen.

2 mom. Idkar aktiebolag tobakstillverkning i förhyrd fastighet, och äges denna fastighet av innehavare av aktiemajoriteten i bolaget, må ersättning för värdeminskning enligt nu angivna grunder tillkomma fastighetens ägare.

3 mom. Därest monolets utövare genom frivillig överenskommelse med ägaren förvärvar fastighet, som i denna § avses, förfaller ägarens rätt till ersättning enligt denna §.

Ersättning för värdeminskning utgår icke för fastighet, som till den ersättningsberättigade överlätits efter utgången av juni månad 1913, för såvitt icke fastigheten redan vid nämnda tidpunkt användes för tobakstillverkning.

4 mom. Idkas tobakstillverkning i förhyrd lokal, skall, därest 2 mom. av denna paragraf icke kommit till tillämpning, monolets utövare vara förpliktad övertaga fabrikantens hyreskontrakt angående sådan lokal, så framt detsamma upprättats eller förnyats senast den 30 juni 1913 och vid monolets ikraftträdande fortfarande äger gällande kraft.

4 mom. Idkas tobakstillverkning i förhyrd lokal, skall, därest 2 mom. av denna paragraf icke kommit till tillämpning, monolets utövare vara förpliktad övertaga fabrikantens hyreskontrakt angående sådan lokal, så framt detsamma upprättats eller förnyats före den 1 augusti 1914 och vid monolets ikraftträdande fortfarande äger gällande kraft.

8 §.

1 mom. Tobaksfabrikant, vilken enligt lag varit skyldig att föra handelsböcker och som sedan den 1 januari 1909 idkat oavbruten tillverkning av tobaksvaror, äge att, på sätt här nedan förmäles, erhålla ersättning för förlorad näringsverksamhet.

2 mom. Sålunda ersättningsberättigad tobaksfabrikant, som företager lagligen förda handelsböcker över tillverkningen, äger erhålla ersättning till belopp motsvarande högst *tolv och en halv* gånger medeltalet av den handelsvinst, som tobakstillverkningen enligt nedan angivna grunder befinnes hava givit för de mellan den 31 december 1906 och den 1 januari 1914 fallande verksamhetsåren, därvid dock det bästa och det sämsta årsresultatet icke medräknas (*medelhandelsvinsten*).

Ersättningen utgår för verksamhetstiden *1 januari 1909—31 oktober 1914* med ett belopp motsvarande *en gång* medelhandelsvinsten, vilket ersättningsbelopp ökas med:

<i>en</i> medelhandelsvinst för varje helt kalender- år företaget varit i verksamhet såsom tobaks- fabrikant under åren <i>1906—1908</i>	
<i>en halv</i> d:o d:o » » <i>1899—1905</i>	
<i>en femtedels</i> d:o d:o » » <i>1889—1898</i>	
<i>en tiondedels</i> d:o d:o före år <i>1889;</i>	

varvid dock iakttages, att därest verksamheten varit nedlagd minst ett år i följd, hänsyn icke tages till därförut liggande verksamhetstid.

Vid bedömande av frågan, huru länge fabrikanten, på sätt i denna

2 mom. Sålunda ersättningsberättigad tobaksfabrikant, som företager lagligen förda handelsböcker över tillverkningen, äger erhålla ersättning till belopp motsvarande högst *tolv och en halv* gånger medeltalet av den handelsvinst, som tobakstillverkningen enligt nedan angivna grunder befinnes hava givit för de mellan den 31 december 1906 och den 1 januari 1914 fallande verksamhetsåren, därvid dock det bästa och det sämsta årsresultatet icke medräknas (*medelhandelsvinsten*).

Ersättningen utgår för verksamhetstiden *från ingången av år 1904 till dagen för monopolets ikraftträdande* med ett belopp motsvarande *fem gånger* medelhandelsvinsten, vilket ersättningsbelopp ökas med:

<i>en halv</i> medelhandelsvinst för varje helt kalender- år företaget varit i verksamhet såsom tobaks- fabrikant under åren <i>1899—1903</i>	
<i>en femtedels</i> d:o d:o » » <i>1889—1898</i>	
<i>en tiondedels</i> d:o d:o före år <i>1889;</i>	

varvid dock iakttages, att därest verksamheten varit nedlagd minst ett år i följd, hänsyn icke tages till därförut liggande verksamhetstid.

Vid bedömande av frågan, huru länge fabrikanten, på sätt i denna

Kungl. Maj:ts förslag.

§ avses, idkat tobakstillverkningen, bortses från sådan ändring i äganderätten till företaget, vilken ej kan anses hava inneburit bildande av nytt affärsföretag.

Såsom handelsvinst respektive förlust å rörelsen upptages vad vederbörande kommission vid undersökning av affärens handelsböcker finner utgöra årsresultatet av rörelsen, sedan affären, i den mån det icke förut skett, belastats med 5 procent ränta å det egna kapital, som enligt kommissionernas uppskattning under året i verkligheten använts i affären.

Vid undersökning av handelsböckerna och beräkning av handelsvinsten skall särskilt tillses,

att tillgångar och skulder ävensom vinster och förluster, vilka icke hava något direkt eller indirekt samband med fabriksrörelsen, frånskiljas;

att tillgångarna under perioden upptagits till sitt verkliga värde, alltså varken för lågt eller för högt;

att skulderna under perioden upptagits i enlighet med verkliga förhållandet;

att, ifall egen fabriksfastighet använts, hyra eller därmed jämförlig kostnad för fastigheten påförts till minst så stort belopp, som motsvarar skälig hyra för fastigheten eller den del därav, som använts för tobakstillverkningen, därvid iakttages, att såsom med hyra jämförlig kostnad skall anses 5 procent ränta å det av

Utskottets förslag.

§ avses, idkat tobakstillverkningen, bortses från sådan ändring i äganderätten till företaget, vilken ej kan anses hava inneburit bildande av nytt affärsföretag.

Såsom handelsvinst respektive förlust å rörelsen upptages vad vederbörande kommission vid undersökning av affärens handelsböcker finner utgöra årsresultatet av rörelsen, sedan affären, i den mån det icke förut skett, belastats med 5 procent ränta å det egna kapital, som enligt kommissionernas uppskattning under året i verkligheten använts i affären.

Vid undersökning av handelsböckerna och beräkning av handelsvinsten skall särskilt tillses,

att tillgångar och skulder ävensom vinster och förluster, vilka icke hava något direkt eller indirekt samband med fabriksrörelsen, frånskiljas;

att tillgångarna under perioden upptagits till sitt verkliga värde, alltså varken för lågt eller för högt;

att skulderna under perioden upptagits i enlighet med verkliga förhållandet;

att, ifall egen fabriksfastighet använts, hyra eller därmed jämförlig kostnad för fastigheten påförts till minst så stort belopp, som motsvarar skälig hyra för fastigheten eller den del därav, som använts för tobakstillverkningen, därvid iakttages, att såsom med hyra jämförlig kostnad skall anses 5 procent ränta å det av

Kungl. Maj:ts förslag.

kommissionerna uppskattade fastighetsvärdet jämte skälig underhållskostnad och avskrivning;

att skatter vederbörligen påförts;

att ifall fabriksrörelsen icke belastats med lön till verkställande direktör, disponent eller motsvarande ledare, sådan omkostnad avräknas till det belopp, som prövas skäligt i jämförelse med motsvarande omkostnad vid företag av liknande omfattning;

att nödiga avskrivningar ägt rum under perioden; samt

att i övrigt inga åtgärder vidtagits, vilka obehörigt inverkat på årsresultatet.

3 mom. Har ersättningsberättigad tobaksfabrikants handelsvinst under åren 1907—1913 visat ökning eller minskning, som ej kan anses vara av tillfällig natur, må kommissionerna kunna efter sig företeende omständigheter öka eller minska det enligt 2 mom. fabrikanten tillkommande ersättningsbeloppet med högst 5 procent; dock att nämnda ersättningsbelopp icke i något fall må överstiga tolv och en halv gånger medelhandelsvinsten.

4 mom. Enligt 1 mom. ersättningsberättigad tobaksfabrikant, som ehuru lagligen skyldig att föra handelsböcker icke kan förete sådana, äger erhålla ersättning enligt de i 2 mom. stadgade grunder efter av kommissionerna för varje särskilt fall verkställd uppskattning.

5 mom. Därest i 1 mom. avsedd tobaksfabrikant icke under den i 2 mom. omnämnda sjuårsperioden haft att uppvisa någon medelhandelsvinst å sin rörelse och sålunda icke

Utskottets förslag.

kommissionerna uppskattade fastighetsvärdet jämte skälig underhållskostnad och avskrivning;

att skatter vederbörligen påförts;

att ifall fabriksrörelsen icke belastats med lön till verkställande direktör, disponent eller motsvarande ledare, sådan omkostnad avräknas till det belopp, som prövas skäligt i jämförelse med motsvarande omkostnad vid företag av liknande omfattning;

att nödiga avskrivningar ägt rum under perioden; samt

att i övrigt inga åtgärder vidtagits, vilka obehörigt inverkat på årsresultatet.

3 mom. Har ersättningsberättigad tobaksfabrikants handelsvinst under åren 1907—1913 visat ökning eller minskning, som ej kan anses vara av tillfällig natur, må kommissionerna kunna efter sig företeende omständigheter öka eller minska det enligt 2 mom. fabrikanten tillkommande ersättningsbeloppet med högst 10 procent; dock att nämnda ersättningsbelopp icke i något fall må överstiga tolv och en halv gånger medelhandelsvinsten.

4 mom. Enligt 1 mom. ersättningsberättigad tobaksfabrikant, som ehuru lagligen skyldig att föra handelsböcker icke kan förete sådana, äger erhålla ersättning enligt de i 2 mom. stadgade grunder efter av kommissionerna för varje särskilt fall verkställd uppskattning.

5 mom. Därest i 1 mom. avsedd tobaksfabrikant icke under den i 2 mom. omnämnda sjuårsperioden haft att uppvisa någon medelhandelsvinst å sin rörelse och sålunda icke

Kungl. Maj:ts förslag.

kommer i åtnjutande av ersättning enligt 2 eller 4 mom., skall han i stället äga utbekomma ersättning med ett belopp, motsvarande en *tjugonedel* av medeltalet av årliga nettoförsäljningsvärdet å av honom försålda tobaksvaror av egen tillverkning under de mellan den 1 januari 1907 och den 31 december 1913 fallande verksamhetsåren, därvid dock det bästa och det sämsta året icke medräknas (*medelnettoförsäljningsvärdet*).

6 mom. Skulle den enligt 2, 3 eller 4 mom. fabrikant tillkommande ersättningen uppgå till lägre belopp än en *tjugonedel* av medelnettoförsäljningsvärdet, så beräknat som i 5 mom. sägs, äger han i stället åtnjuta ersättning enligt sistberörda moment.

7 mom. Tobaksfabrikant, vilken drivit sin rörelse i så ringa omfattning, att han icke varit skyldig att föra handelsböcker, äger att erhålla personlig ersättning efter vad i 9 § sägs.

9 §.

1 mom. Personlig ersättning skall tillkomma:

a) verkställande direktör eller disponent, fabriksledare, verkmästare, förman eller arbetare, vilken vid tiden för monopolets ikraftträdande är, i sin egenskap av inom tobakshanteringen yrkesutbildad, *hos tobaksfabrikant* stadigvarande *anställd*, härunder även inbegripna på enahanda sätt *anställda* tobaksarbetare, som för fabrikants räkning arbeta i hemmet (hemarbetare);

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 11 saml. 3 avd. 1 häft. (Nr 1—3.) 10

Utskottets förslag.

kommer i åtnjutande av ersättning enligt 2 eller 4 mom., skall han i stället äga utbekomma ersättning med ett belopp, motsvarande en *tiondedel* av medeltalet av årliga nettoförsäljningsvärdet å av honom försålda tobaksvaror av egen tillverkning under de mellan den 1 januari 1907 och den 31 december 1913 fallande verksamhetsåren, därvid dock det bästa och det sämsta året icke medräknas (*medelnettoförsäljningsvärdet*).

6 mom. Skulle den enligt 2, 3 eller 4 mom. fabrikant tillkommande ersättningen uppgå till lägre belopp än en *tiondedel* av medelnettoförsäljningsvärdet, så beräknat som i 5 mom. sägs, äger han i stället åtnjuta ersättning enligt sistberörda moment.

9 §.

1 mom. Personlig ersättning skall tillkomma:

a) verkställande direktör eller disponent, fabriksledare, verkmästare, förman eller arbetare, vilken vid tiden för monopolets ikraftträdande är, i sin egenskap av inom tobakshanteringen yrkesutbildad, *inom samma näring* stadigvarande *sysselsatt*, härunder även inbegripna på enahanda sätt *sysselsatta* tobaksarbetare, som för fabrikants räkning arbeta i hemmet (hemarbetare);

Kungl Maj:ts förslag.

b) tobaksfabrikant, som i 8 § 2 eller 4 mom. avses, försåvitt bland affärens omkostnader ingått eller vid handelsvinstens uppskattande enligt samma mom. beräknats avlöning till honom såsom ledare av företaget;

c) tobaksfabrikant, som i 8 § 7 mom. avses;

d) *yrkesutbildad* handelsresande i tobaksvaror, vilken vid tiden för monopolets ikraftträdande är *fast* anställd hos tobaksfabrikant;

e) person, vilken, utan att vara i tobakshantering yrkesutbildad, vid tiden för monopolets ikraftträdande är *fast* anställd vid fabrik, kontor, lager eller fabriksbod, använda av tobaksfabrikant för hans tobakstillverkning.

2 mom. Såsom villkor för erhållande av dylik ersättning gäller:

a) att personen *allt sedan den 1 januari 1912 varit* svensk medborgare;

b) att personen vid *tiden för* monopolets ikraftträdande uppnått minst 21 års ålder;

c) att personens inkomst av arbete under *tiden den 1 januari 1910—31 oktober 1914* uteslutande eller till väsentlig del härflutit av inom riket utövad sådan verksamhet, som i 1 mom. avses; samt

Utskottets förslag.

b) tobaksfabrikant, som i 8 § 2 eller 4 mom. avses, försåvitt bland affärens omkostnader ingått eller vid handelsvinstens uppskattande enligt samma mom. beräknats avlöning till honom såsom ledare av företaget;

c) tobaksfabrikant, som i 8 § 7 mom. avses;

d) handelsresande *eller platsförsäljare* i tobaksvaror, vilken vid tiden för monopolets ikraftträdande är *stadigvarande* anställd hos tobaksfabrikant;

e) person, vilken, utan att vara *inom tobakshanteringen* yrkesutbildad, vid tiden för monopolets ikraftträdande är *stadigvarande* anställd vid fabrik, kontor, lager eller fabriksbod, använda av tobaksfabrikant för hans tobakstillverkning.

2 mom. Såsom villkor för erhållande av dylik ersättning gäller:

a) att personen *vid monopolets ikraftträdande* är svensk medborgare;

b) att personen vid monopolets ikraftträdande uppnått, *därest han är inom tobakshanteringen yrkesutbildad, minst 18 års ålder och eljest* minst 21 års ålder;

c) att personens inkomst av arbete under *de fyra närmaste kalenderåren före monopolets ikraftträdande* uteslutande eller till väsentlig del härflutit av inom riket utövad sådan verksamhet, som i 1 mom. avses; samt

i fråga om de i 1 mom. a), b), d) och e) omförmälda personer,

Kungl. Maj:ts förslag.

d) att personen icke erhållit och icke kunnat erhålla någorlunda motsvarande anställning hos monopolets utövare; dock att den, som erhållit anställning hos monopolets utövare, skall äga utbekomma hela det av centralkommissionen fastställda ersättningsbeloppet, därest han inom två år från tiden för monopolets ikraftträdande blivit utan eget förvällande skild från anställningen, samt tre fjärdedelar av samma belopp, därest han inom fem år från nämnda tid blivit utan eget förvällande från anställningen skild.

3 mom. Ersättningen utgår, på sätt här nedan sägs, med vissa gånger medeltalet av den vederbörligen styrkta årsinkomst (*medelårsinkomst*), vilken för åren 1912 och 1913 verkligen åtnjutits eller i det i 1 mom. b) avsedda fall, såsom avlöning beräknats. Härvid tages ej hänsyn till sådan förbättring av avlöningsvillkoren, vilken inträtt under åren 1912 och 1913, för så vitt ej enligt kommissionernas beprövande giltiga skäl för dylik förbättring förelegat.

4 mom. Till de i 1 mom. a) och b) och c) omförmälda personer utgår ersättning för verksamhetstiden den 1 januari 1910—31 oktober 1914 med ett belopp motsvarande en medelårsinkomst. För varje tidigare helt verksamhetsår utgår ersättningen med två femtedels medelårsin-

Utskottets förslag.

d) att personen icke erhållit och icke kunnat erhålla någorlunda motsvarande anställning hos monopolets utövare; dock att den, som erhållit anställning hos monopolets utövare, skall äga utbekomma hela det av centralkommissionen fastställda ersättningsbeloppet, därest han inom två år från tiden för monopolets ikraftträdande blivit utan eget förvällande skild från anställningen, samt tre fjärdedelar av samma belopp, därest han inom fem år från nämnda tid blivit utan eget förvällande från anställningen skild.

3 mom. Ersättningen utgår, på sätt här nedan sägs, med vissa gånger medeltalet av den vederbörligen styrkta årsinkomst (*medelårsinkomst*), vilken för de två närmaste kalenderåren före monopolets ikraftträdande verkligen åtnjutits eller, i det i 1 mom. b) avsedda fall, såsom avlöning beräknats för de två sista år, som i där omförmälda uppskattning ingått. Härvid tages ej hänsyn till sådan förbättring av avlöningsvillkoren, vilken inträtt efter år 1911, för så vitt ej giltiga skäl för dylik förbättring provas hava förelegat.

4 mom. Till de i 1 mom. a), b) och c) omförmälda personer utgår ersättning med belopp motsvarande en medelårsinkomst för den verksamhetstid, som omfattar de fyra närmaste kalenderåren före monopolets ikraftträdande. För varje tidigare helt verksamhetsår ökas ersättningen

Kungl. Maj:ts förslag.

komst, dock endast i den mån varje sådant verksamhetsår motsvaras av två ersättningstagarens levnadsår utöver fyllda 21 år. Ersättningen må icke i något fall utgå med högre belopp än *fem* gånger medelårsinkomsten.

5 mom. Till *handelsresande*, som i 1 mom. d) avses, utgår ersättning för verksamhetstiden den 1 januari 1910—31 oktober 1914 med ett belopp motsvarande en halv medelårsinkomst. För varje tidigare helt verksamhetsår utgår ersättningen med en femtedels medelårsinkomst, dock endast i den mån varje sådant verksamhetsår motsvaras av två ersättningstagarens levnadsår utöver fyllda 21 år. Ersättningen må icke i något fall utgå med högre belopp än två och en halv gånger medelårsinkomsten.

6 mom. Till person, som i 1 mom. e) avses, utgår ersättning med en halv medelårsinkomst, beräknad på sätt i 3 mom. här ovan angivits.

Utskottets förslag.

med två femtedels medelårsinkomst, dock endast i den mån varje sådant verksamhetsår motsvaras av två ersättningstagarens levnadsår utöver fyllda 21 år. Ersättningen må icke i något fall utgå med högre belopp än *fem* gånger medelårsinkomsten.

5 mom. Till *person*, som i 1 mom. d) avses, utgår ersättning med belopp motsvarande en halv medelårsinkomst för den verksamhetstid, som omfattar de fyra närmaste kalenderåren före *monopolets ikraftträdande*. För varje tidigare helt verksamhetsår ökas ersättningen med en femtedels medelårsinkomst, dock endast i den mån varje sådant verksamhetsår motsvaras av två ersättningstagarens levnadsår utöver fyllda 21 år. Ersättningen må icke i något fall utgå med högre belopp än *fyra* gånger medelårsinkomsten.

6 mom. Till person, som i 1 mom. e) avses, utgår ersättning med en halv medelårsinkomst, beräknad på sätt i 3 mom. här ovan angivits.

7 mom. *Centralkommissionen* må, när särskilda omständigheter därtill föranleda och den ersättningsberättigade det medgiver, förordna, att ersättning varom i denna paragraf förmäles skall, ökad med tio procent, i stället för att till ersättningstagaren på en gång utbetalas, tillgodokomma honom i form av livränta.

10 §.

1 mom. *Ersättning skall vidare tillkomma:*

Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

a) handlande, som idkar import av utländska cigarrer och cigarr-cigarretter; samt

b) handlande med svensk eller utländsk råtabak;

dock att sådan ersättning ej utgår till annan än den, som utövat verksamheten för egen räkning (ej till kommissionär eller agent, ej heller till förening av tobaksodlare).

2 mom. Såsom ytterligare villkor för handlandes rätt till dylik ersättning gäller:

a) att han utövar den verksamhet, som här avses, vid monopolets ikraftträdande samt utövat densamma under de fyra närmaste kalenderåren därförut;

b) att han vid monopolets ikraftträdande är svensk medborgare;

c) att han icke erhållit anställning hos monopolets utöware;

d) beträffande handlande, som i 1 mom. a) avses, att han i medeltal under de fyra närmaste kalenderåren före monopolets ikraftträdande inom riket försålt av honom direkt från utlandet importerade cigarrer och cigarr-cigarretter till värde, som utgjort minst 50 procent av hela hans försäljning av tobaksvaror under samma tid; samt

beträffande handlande, som i 1 mom. b) avses, att hans inkomst av handel med råtabak i medeltal under de fyra närmaste kalenderåren före monopolets ikraftträdande utgjort minst 50 procent av hans medelinkomst av arbete under samma tid.

Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

3 mom. Ersättning till handlande, som avses i 1 mom. a), utgår med ett belopp, motsvarande en tiondedel av hans medelomsättning av direkt importerade cigarrer och cigarr-cigarretter under de fyra närmaste kalenderåren före monopolets ikraftträdande, beräknad efter inköpspris. I inköpspriset inräknas tull, frakt och andra med importen förbundna kostnader.

4 mom. Till grund för beräkning av ersättningen till handlande, som i 1 mom. b) avses, lägges medeltalet av den nettoinkomst, nämnda verksamhet enligt av kommissionerna verkställd granskning av vederbörandes handelsböcker lämnat under de fyra närmaste kalenderåren före monopolets ikraftträdande; skolandet ersättningen utgå för nämnda fyraårsperiod med en halv medelårsinkomst, samt för varje helt kalenderår, under vilket verksamheten därförut utövats, med en femtedels medelårsinkomst, dock högst med två och en halv gånger medelårsinkomsten.

10 §.

Beträffande aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker skola i avseende å inlösning och ersättning gälla följande särskilda bestämmelser:

A.

1 mom. Vad i 6 § 1, 3 och 4 mom. är stadgat angående inlösen av vissa maskiner och lösa inventarier samt om ersättning för värde-

1 mom. Vad i 6 § 1, 3 och 4 mom. är stadgat angående inlösen av vissa maskiner och lösa inventarier samt om ersättning för värde-

Kungl. Maj:ts förslag.

minskning å vissa inventarier skall äga tillämpning ej blott beträffande dylika maskiner och inventarier, vilka *under minst ett år före monopolets ikraftträdande regelbundet varit* i bruk i någon bolaget tillhörig fabrik, utan även beträffande sådana, som av bolaget övertagits från något i bolaget ingående företag och vilka *under minst ett år före övertagandet regelbundet varit* i bruk inom någon av bolaget inlöst fabrik, men vid tiden för monopolets ikraftträdande icke vidare av bolaget användas; skolande, därest sådana maskiner eller inventarier före den 1 juni 1914 äro av bolaget realiserade till lägre pris än det, till vilket de av bolaget övertagits, bolaget äga rätt till gottgörelse för den härigenom lidna förlusten.

2 mom. Likaledes skall vad i 7 § 1 och 3 mom. är stadgat angående ersättning för värdeminskning å vissa fastigheter äga tillämpning ej mindre å bolaget tillhörig fastighet, som vid monopolets ikraftträdande är i bruk för tobakstillverkning, än även å fastighet, som av bolaget övertagits från något i bolaget ingående företag samt därvid av den i 7 § 1 mom. angivna anledning undergått värdeminskning; och skall, därest dylik fastighet före den 1 juni 1914 av bolaget avyttrats till lägre pris än det, till vilket fastigheten av bolaget övertagits, bolaget äga rätt till gott-

Utskottets förslag.

minskning å vissa inventarier skall äga tillämpning ej blott beträffande dylika maskiner och inventarier, vilka *vid tiden för monopolets ikraftträdande äro i bolagets ägo och bevisligen varit sedan den 1 augusti 1914 regelbundet* i bruk i någon bolaget tillhörig fabrik, utan även beträffande sådana, som av bolaget övertagits från något i bolaget ingående företag och vilka *vid övertagandet varit* i bruk inom någon av bolaget inlöst fabrik, men vid tiden för monopolets ikraftträdande icke vidare av bolaget användas; skolande, därest sådana maskiner eller inventarier före den 1 augusti 1914 äro av bolaget realiserade till lägre pris än det till vilket de av bolaget övertagits, bolaget äga rätt till gottgörelse för den härigenom lidna förlusten.

2 mom. Likaledes skall vad i 7 § 1 och 3 mom. är stadgat angående ersättning för värdeminskning å vissa fastigheter äga tillämpning ej mindre å bolaget tillhörig fastighet, som vid monopolets ikraftträdande är i bruk för tobakstillverkning, än även å fastighet, som av bolaget övertagits från något i bolaget ingående företag samt därvid av den i 7 § 1 mom. angivna anledning undergått värdeminskning; och skall, därest dylik fastighet före den 1 augusti 1914 av bolaget avyttrats till lägre pris än det, till vilket fastigheten av bolaget övertagits, bolaget äga rätt till gott-

Kungl. Maj:ts förslag.

görelse för den härigenom lidna förlusten.

Utskottets förslag.

görelse för den härigenom lidna förlusten.

3 mom. Ersättning för förlorad näringsverksamhet skall utgå enligt de i 8 § angivna grunder, så jämkade, som här nedan sägs.

1:o) Bolagets handelsvinst under åren 1907—1913 skall beräknas sålunda att, sedan för vart och ett av de företag, som uppgått i bolaget och för åren 1907—1911 haft att uppvisa medelhandelsvinst, handelsvinsten respektive förlusten å rörelsen för vart av åren 1907—1911 uträknats, med ledning härav beräknas årsresultatet av samtliga ifrågavarande företags rörelse, betraktade såsom om de utgjort *en* affär, varefter bland de sålunda erhållna årsresultaten jämte bolagets egna årsresultat för åren 1912 och 1913 det bästa och det sämsta uteslutas. Medeltalet av de fem återstående årsresultaten anses utgöra bolagets medelhandelsvinst.

2:o) För bestämmande av det antal gånger medelhandelsvinsten, varmed ersättningen till bolaget skall utgå, uträknas först för varje i bolaget ingående särskilt företag det ersättningsbelopp, som med hänsyn till företagets medelhandelsvinst för åren 1907—1911 och företagets ålder, beräknad såsom om företaget fortfarande ägde bestånd den 31 oktober 1914, skulle hava utgått enligt de i 8 § angivna grunder. Förhållandet mellan summan av dessa ersättningsbelopp och summan av de särskilda företagens nyss berörda medelhandelsvinster anger det tal, varmed bolagets på ovan under 1:o) angivet sätt beräknade medelhandelsvinst skall multipliceras för erhållande av det ersättningsbelopp, som till bolaget skall utgå.

4 mom. Har i anledning av bolagets bildande bolaget före den 1 juni 1914 utbetalat eller med bindande verkan utfäst sig att utbetala ersättning *i penningar* för förlorad anställning till person, förut anställd hos något av de särskilda i bolaget ingående företagen och tillhörande någon av de i 9 § 1 mom. omförmälda kategorier av ersättningsberättigade, skall bolaget av staten äga utbetomma gottgörelse härför till belopp, motsvarande vad bolaget betalt eller utfäst sig att betala, dock

4 mom. Har i anledning av bolagets bildande bolaget före den 1 augusti 1914 utbetalat eller med bindande verkan utfäst sig att utbetala ersättning för förlorad anställning till person, förut anställd hos något av de särskilda i bolaget ingående företagen och tillhörande någon av de i 9 § 1 mom. omförmälda kategorier av ersättningsberättigade, skall bolaget av staten äga utbetomma gottgörelse härför till belopp, motsvarande vad bolaget betalt eller utfäst sig att

Kungl. Maj:ts förslag.

högst med det belopp, som skulle hava utgått till samma person enligt de i 9 § angivna grunder, så jämkade, som här nedan sägs.

Gottgörelse till bolaget beräknas endast under förutsättning:

a) att den person, som av bolaget tillerkänts ersättning, fortfarande är i livet,

b) att personen icke är ersättningsberättigad enligt 9 § i denna förordning,

c) att personen *allt sedan den 1 januari 1912 varit* svensk medborgare;

d) att personen vid den tid, då han av bolaget tillerkändes ersättning, uppnått minst 21 års ålder;

e) att personens inkomst av arbete under tiden den 1 januari 1908—31 maj 1912 uteslutande eller till väsentlig del härflutit av inom riket utövad sådan verksamhet, som i 9 § 1 mom. avses; samt

f) att personen icke erhållit någorlunda motsvarande anställning hos bolaget.

Vid fastställandet av gottgörelsens storlek skall i stället för den i 9 § 3 mom. omnämnda årsinkomsten *för åren 1912 och 1913* tagas årsinkomsten för åren 1910 och 1911; och skall vid tillämpning av vad i 9 § 4 och 5 mom. stadgas i stället *för tidsperioden 1 januari*

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 11 saml. 3 avd. 1 häft. (Nr 1—3.) 11

Utskottets förslag.

betala, dock högst med det belopp, som skulle hava utgått till samma person enligt de i 9 § angivna grunder, så jämkade, som här nedan sägs.

Gottgörelse till bolaget beräknas endast under förutsättning:

a) att den person, som av bolaget tillerkänts ersättning, fortfarande är i livet;

b) att personen icke är ersättningsberättigad enligt 9 § i denna förordning;

c) att personen *vid monopolets ikraftträdande är* svensk medborgare;

d) att personen vid den tid, då han av bolaget tillerkändes ersättning uppnått, *därest han är inom tobakshanteringen yrkesutbildad, minst 18 års ålder och eljest* minst 21 års ålder;

e) att personens inkomst av arbete under tiden den 1 januari 1908—31 maj 1912 uteslutande eller till väsentlig del härflutit av inom riket utövad sådan verksamhet, som i 9 § 1 mom. avses; samt

f) att personen icke erhållit någorlunda motsvarande anställning hos bolaget.

Vid fastställandet av gottgörelsens storlek skall i stället för den i 9 § 3 mom. omnämnda årsinkomsten tagas årsinkomsten för åren 1910 och 1911; och skall vid tillämpning av vad i 9 § 4 och 5 mom. stadgas i stället *för där stadgade fyraårsperiod* tagas till utgångs-

Kungl. Maj:ts förslag.

1910—31 oktober 1914 tagas till utgångspunkt tidsperioden den 1 januari 1908—31 maj 1912.

5 mom. Utöver vad här förut i denna § är stadgat äger bolaget av staten åtnjuta ersättning jämväl för kostnader av förut ej avsedd art, vilka bolaget i och för fabrikationens koncentrerings bevisligen fått vidkännas, dock allenast i den mån det kan visas, att monopolets utövare av de vidtagna åtgärderna har nytta samt besparing i kostnad.

*Utskottets förslag.***B.**

Därest aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker sist inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, avgiver en till Konungen ställd förbindelse, avfattad i överensstämmelse med bilaga I till denna §, skola, i stället för 3 och 5 mom. här ovan, följande bestämmelser tillämpas.

I stället för 3 mom.:

Ersättning för förlorad näringsverksamhet skall utgå med summan av de belopp, som enligt de i 8 § stadgade grunder skulle hava utgått till de särskilda i bolaget ingående företagen, därest dessa vid tiden för monopolets ikraftträdande ännu ägt bestånd, med iakttagande likväl, att vid medelhandelsvinstens och medelnettoförsäljningsvärdets beräkning hänsyn skall tagas allenast till åren 1907—1911 med frånräknande av det bästa och det sämsta året.

I stället för 5 mom.:

Utöver vad här förut i denna § är stadgat, äger bolaget av staten åtnjuta ersättning jämväl för kostnader av förut ej avsedd art, vilka bolaget i och för fabrikationens koncentrerings fått vidkännas, med ett belopp av 850,000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

III Kap.

Angående understöd.

11 §.

Har någon genom monopolets införande förlorat *föret innehavd* anställning eller sysselsättning inom tobakstillverkningen och är han ej enligt här ovan givna regler berättigad till ersättning härför, må, där skälig anledning är att antaga, att han till följd härav kommer att sakna utväg att sig försörja, skäligt understöd av härtill anslagna medel kunna *en gång för alla* honom tilldelas.

Vill någon komma i åtnjutande av understöd, varom här är stadgat, ingive ansökan härom till *Konungen* inom ett år från monopolets ikraftträdande.

12 §.

1 mom. Har någon genom monopolets införande förlorat anställning eller sysselsättning inom tobakstillverkningen och är han ej enligt här ovan givna regler berättigad till ersättning härför, må, där skälig anledning är att antaga, att han till följd härav kommer att sakna utväg att sig försörja, skäligt understöd av härtill anslagna medel kunna *med visst belopp för en gång* honom tilldelas. *På centralkommisionen ankommer att bestämma, huruvida tillerkänt belopp skall åt understödstagaren utbetalas eller honom tillgodokomma i form av livränta på sätt i 9 § 7 mom. är stadgat.*

2 mom. *Den, som på grund av ålder, sjukdom, lyte eller annan omständighet anses äga särskild svårighet att förskaffa sig uppehälle, må kunna, ändå att ersättning enligt 9 § till honom utgår, tilldelas understöd, varom i 1 mom. sägs.*

3 mom. Vill någon komma i åtnjutande av understöd, varom här ovan är stadgat, ingive ansökan härom till *centralkommisionen* inom sex månader från monopolets ikraftträdande; dock att den, som anmält anspråk på ersättning enligt 9 §, äger tid att ingiva ansökan om under-

*Kungl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.**stöd, intill dess en månad förflutit sedan underrättelse om centralkommissionens beslut i ersättningsfrågan blivit till honom avsänd.*

Denna förordning träder i kraft
genast efter utfärdandet.

Denna förordning träder i kraft
å dag, som *Kungl. Maj:t* bestämmer.

Bilaga I till 11 § i ersättningsförordningen.

Sedan förordningarna angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket samt om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket blivit av riksdagen antagna, förbinder sig härmed aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker att:

1:o) från den dag, då monopolet träder i kraft, upplåta till monopolets utövare nyttjanderätten till de fabriksfastigheter med därtill hörande fasta inventarier, i vilka bolaget för närvarande driver tillverkning av tobaksvaror, och vilka monopolets utövare sist en månad före ikraftträdandet förklarar sig vilja övertaga, emot den hyra, som i avseende å bolagets egna fastigheter, varit i bolagets böcker debiterad för året 1913, samt i avseende å av bolaget förhyrda fastigheter den hyra, som bolaget självt enligt gällande hyreskontrakt skall betala, med rätt för monopolets utövare att för varje i bolagets ägo varande fastighet sist vid tillträdet bestämma hyrestidens längd, dock högst till fem år från den fardag, som infaller närmast före monopolets ikraftträdande;

2:o) låta monopolets utövare under den närmaste månaden före monopolets ikraftträdande inventera bolagets inventarier och lager av råvaror, halvfabrikat och utensilier uti de fabriker, som monopolets utövare förklarat sig vilja övertaga; skolande denna inventering ske i närvaro av ombud för bolaget och därvid nödig handräckning av bolaget lämnas; samt

3:o) jämväl å dagen för monopolets ikraftträdande till monopolets utövare överlåta de bolagets inventarier och förråd av råttobak, halvfabrikat och utensilier, som monopolets utövare vid denna tidpunkt önskar övertaga; ägande monopolets utövare rätt att förfoga över denna egendom, oberoende av om inlösningsbeloppen härför blivit av kommissionerna fastställda eller ej.

Förslag

till

kontrakt mellan svenska staten och aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet.

Emellan svenska staten samt aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad:

§ 1.

Mom. A. Staten upplåter till bolaget för den tid, detta kontrakt gäller, den jämlikt förordningen angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket staten tillkommande rätten:

att inom riket tillverka tobaksvaror,
att till riket införa tobak och tobaksvaror,
att till riket införa specialmaskiner och specialverktyg för tillverkning av tobaksvaror likasom cigarrettpapper och cigarretthylsor,
att inom riket tillverka dylika specialmaskiner och specialverktyg samt cigarrettpapper och cigarretthylsor,
att innehava tobak i annan form än såsom färdig tobaksvara samt att innehava omförmälda specialmaskiner och specialverktyg, allt med iakttagande av de undantag och de begränsningar, som i nyssnämnda förordning stadgas.

Mom. B. Staten överlåter till bolaget den egendom, som staten förvärvar i enlighet med förordningen om vad iakttagas skall vid införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

§ 2.

För vad staten enligt § 1 upplåter och överlåter erlägger bolaget likvid med belopp, motsvarande vad staten på grund av bestämmelserna

uti den i § 1 mom. B angivna förordning får utbetala i inlösen, ersättning och understöd så ock i kostnader för de i förordningen omförmälda kommissionernas arbete ävensom vad staten får vidkännas i kostnader för bolagets bildande.

I likviden skall ingå stamaktier till parikurs till belopp av 18,000,000 kronor; dock att, där hela likvidsumman överstiger 40,000,000 kronor, staten skall vara skyldig att ytterligare mottaga stamaktier till parikurs för det belopp, varmed likvidsumman överstiger 40,000,000 kronor. Det övriga av likvidsumman skall erläggas kontant, i den mån som utbetalning från statsverket ägt rum.

§ 3.

För fullgörande av den i § 2 omförmälda kontanta likvid upptager bolaget ett obligationslån å 20,000,000 kronor, löpande med 5 procents årlig ränta. Lånet skall kunna konverteras efter 10 år och skall amorteras under 20 år, räknat från den tid konverteringsrätten börjar. Skulle staten begagna sin i § 14 stadgade rätt att uppsäga detta kontrakt, skall staten övertaga betalningsansvaret för obligationslånet från och med dagen för kontraktets utlöpande.

§ 4.

Kostnaden för anskaffande av det i § 3 omförmälda obligationslån skall gäldas av staten och hänföras till sådan kostnad för bolagets bildande, varom i § 2 sägs. Vad nu är sagt skall ock gälla beträffande kostnaden för stämpel å obligationerna samt å de i § 2 omförmälda stamaktier, därest sådan stämpelkostnad varder uttagen.

§ 5.

Bolaget förbinder sig att noggrannt uppfylla de förpliktelser, som enligt förordningen angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket åligga monopolets utöware.

För att för tullmyndigheterna möjliggöra utövandet av kontroll över efterlevnaden av vad i 23 § 1 mom. av nämnda förordning stadgas åligger det bolaget att tillhandahålla generaltullstyrelsen, för att utdelas till rikets tullkamrar, erforderligt antal exemplar av med avbildningar försedda uppgifter om de varumärken, som inregistrerats för bolagets räkning.

§ 6.

För alla de tobaksvaror, vare sig av bolagets egen tillverkning eller importerade, vilka av bolaget försäljas eller eljest utlämnas, ävensom för alla tobaksvaror, som enligt 22 § i förordningen angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket importeras för försäljning, skall bolaget till staten erlægga skatt till belopp, motsvarande de enligt nämnda förordning å varje tid gällande procentsatser.

Före utgången av varje månad skall bolaget till statskontoret inleverera de skattebelopp, som belöpa å de tobaksvaror, vilka bolaget under nästföregående månad levererat, eller för vilka bolaget uppburit den i 22 § i nyssnämnda förordning stadgade licensavgift.

Skattebeloppen uträknas med ledning av bolagets böcker, och skall varje inleverering till statskontoret vara åtföljd av på nämnda böcker grundad uträkning av skattebeloppen, vilken skall vara å bolagets vägnar av verkställande direktören avgiven samt till riktigheten styrkt av den utav Kungl. Maj:t utsedde jourhavande direktören och en av de utav Kungl. Maj:t utsedda revisorerna i bolaget.

§ 7.

Det åligger bolaget för vinnande av största möjliga besparing i omkostnader att å alla områden av dess verksamhet anordna driften på det mest rationella och effektiva sätt ävensom att vid fastställande av tobaksvaras priskurantpris iakttaga, att den belastning, som avser att lämna vinst å rörelsen, kommer att vila i möjligaste mån jämnt å alla varuslag.

§ 8.

Utdelning till aktieägarna må ej ske, innan nedan stadgade avskrivningar och avsättning ägt rum.

Å byggnader skall årligen avskrivas 2 procent och å inventarier 10 procent.

Till reservfonden skall årligen avsättas 10 procent av årsvinsten. Sedan reservfonden uppgår till 10 procent av aktiekapitalet, skall vidare avsättning till reservfond ej äga rum.

Till pensionsfond må genom bolagsstämmans beslut avsättning äga rum av vinstmedel, som återstå, sedan till aktieägarna utdelats 6 procent.

I övrigt skall avsättning till fonder ej äga rum.

Å det värde, till vilket de i § 1 mom. A omförmälda rättigheter i bolagets ingående balanskonto upptagits, skall avskrivning ej äga rum.

Skulle den enligt nu angivna regler till utdelning tillgängliga årsvinst ej förslå till 4 $\frac{1}{2}$ procent utdelning å bolagets preferensaktiekapital, skall staten vara förpliktad att av de enligt § 6 influtna skattemedel före ordinarie bolagsstämman tillhandahålla bolaget så stort belopp, som erfordras, för att utdelning å preferensaktierna av 4 $\frac{1}{2}$ procent må kunna ske.

§ 9.

Bolaget förbinder sig att i så stor utsträckning som möjligt bereda anställning för personer, som eljest skulle vara ersättningsberättigade enligt förordningen om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Erfordras för mottagande av sådan anställning hos bolaget flyttning till annan ort än personens dittillsvarande verksamhetsort, skall bolaget bestrida nödig flyttningskostnad.

§ 10.

Det åligger bolaget att enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t utfärdas, inlösa tobak, tobaksvaror, specialmaskiner och specialverktyg för tillverkning av tobaksvaror ävensom cigarrettpapper och cigarretthylsor, som förklarats förbrutna eller till kronan överlåtit enligt § 27 mom. 1 tullstadgan eller eljest skolat enligt tullstadgan genom tullverkets försorg å auktion försäljas.

§ 11.

Det åligger bolaget att anordna fullt tillfredsställande sifferrevision.

§ 12.

Skulle tvist uppstå mellan staten och bolaget rörande rätta tolkningen av detta kontrakt, skall dylik tvist avgöras enligt gällande lag om skiljemän. Skiljemännen skola vara tre till antalet och tillsättas på det sätt, att vardera parten utser en och överståthållarämbetet i Stockholm den tredje.

§ 13.

De rättigheter, som på grund av detta kontrakt tillkomma bolaget, må icke utan statens samtycke å annan överlåtas.

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 11 saml. 3 avd. 1 häft. (Nr 1—3). 12

§ 14.

Detta kontrakt gäller till utgången av år 1924 samt förlänges sedermera för tio år i sänder, där ej från statens sida uppsägning sker. Uppsägning skall ske minst 6 månader före kontraktets utlöpande.

Från bolagets sida är kontraktet ouppsägbart.

§ 15.

Begagnar staten sin rätt att uppsäga kontraktet, skall staten vara skyldig att vid kontraktstidens utgång inlösa samtliga preferensaktier i bolaget till nominella värdet med tillägg av den å aktierna belöpande vinst för sista räkenskapsåret.

Förslag

till

stiftelseurkund för aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet.

Undertecknade, samtliga i Sverige bosatta svenska undersåtar, hava överenskommit att för här nedan nämnda ändamål stifta ett aktiebolag enligt bestämmelserna i 1910 års lag om aktiebolag och hava för detta bolag förenat oss om följande huvudgrunder.

1:o.

Bolagets namn skall vara aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet. Det skall hava till ändamål att utöva svenska statens monopol å tobakstillverkningen inom riket ävensom idka handel med tobaksvaror.

2:o.

Aktiekapitalet skall utgöra lägst 17,000,000 kronor och högst 51,000,000 kronor.

3:o.

Aktie skall lyda å 100 kronor, och skola aktiebrev ställas till viss man.

4:o.

Bolagets styrelse skall hava sitt säte i Stockholm.

5:o.

Aktiebrevens skola utfärdas i två serier, betecknade med litt. A. och litt. B., och utgöres serien A. av preferensaktier samt serien B. av stamaktier, med särskild nummerföljd inom vardera serien.

Preferensaktie kan ägas endast av svenska staten eller av svensk undersåte och stamaktie endast av svenska staten eller av svensk undersåte, som därtill erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd.

Preferensaktiekapitalet skall utgöra 17,000,000 kronor.

Alla andra aktier skola vara stamaktier. Rätt till teckning av stamaktier vare sig vid bolagets bildande eller vid ökning av aktiekapitalet skall tillkomma endast svenska staten.

Preferensaktierna skola framför stamaktierna medföra företrädesrätt till årlig utdelning av bolagets vinst intill 6 procent å preferensaktiebeloppet ävensom rätt att, därest under ett eller flera år sådan utdelning ej lämnats, av följande årens vinster bekomma vad däri brustit, innan utdelning å stamaktierna må äga rum. Härefter skola å stamaktierna utdelas intill 6 procent.

Giver bolagets rörelse utdelningsbar vinst utöver 6 procent å aktiekapitalet, skall den överskjutande vinsten sålunda fördelas, att för varje $\frac{7}{8}$ procent, som härav tillfaller stamaktie, $\frac{1}{8}$ procent skall tillfalla preferensaktie, intill dess varje preferensaktie erhållit tillhoppa 7 procent, varefter återstående vinst fördelas så, att för varje $\frac{9}{10}$ procent å stamaktie $\frac{1}{10}$ procent skall tillfalla preferensaktie.

Upplöses bolaget, skall innehavare av preferensaktie hava företrädesrätt framför stamaktiernas ägare till erhållande ur bolagets tillgångar av aktiens nominella värde jämte 6 procent utdelning, i den mån sådan ej guldits.

6:o.

Bolagets styrelse skall bestå av sex eller åtta ledamöter med en suppleant för varje styrelseledamot.

Halva antalet styrelseledamöter jämte suppleanter för dem skola utses av Kungl. Maj:t, och skall av de sålunda utsedda styrelseledamöterna en tillika vara jourhavande direktör. Övriga styrelseledamöter jämte suppleanter för dem skola väljas av preferensaktieägarna, och skall av dessa styrelseledamöter en tillika vara bolagets verkställande direktör.

Såväl ledamöter som suppleanter skola väljas för tre år i sänder,

dock skola de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna och suppleanterna första gången väljas för allenast ett år. Avgående styrelseledamot och suppleant skall kunna återväljas.

Styrelsen skall vara beslutför när minst två tredjedelar av styrelsens ledamöter, däribland minst två av de utav Kungl. Maj:t utsedde ledamöterna eller deras suppleanter, äro närvarande.

Ordförande vid styrelsesammanträde skall alltid vara en av de utav Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna.

7:o.

Vid bolagsstämma må envar röstberättigad rösta för fulla antalet aktier, som han äger eller för vilka han har att såsom ombud föra talan, dock må vid val av styrelse och revisorer rösträtt utövas endast för preferensaktierna.

8:o.

Kallelse till bolagsstämma ävensom andra meddelanden till aktieägarna skola kungöras i Post- och Inrikestidningar samt i minst en annan i Stockholm utkommande daglig tidning. Kungörelse angående bolagsstämma skall vara införd i nämnda tidningar senast två veckor före stämman.

9:o.

För tecknade aktier skall betalning erläggas å de tider, som i teckningslistorna kungöras, med iakttagande av att full betalning för desamma skall erläggas sist inom två år från den dag, då bolaget bildas.

10:o.

Efter utgången av år 1924 må aktiekapitalet nedsättas genom preferensaktiernas inlösen till nominella värdet med tillägg av den å aktierna belöpande vinst för sista räkenskapsåret.

Förslag

till

bolagsordning för aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet.

§ 1.

Detta bolag, vars firma är aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet, är grundat på aktier med begränsad ansvarighet enligt bestämmelserna i 1910 års lag om aktiebolag.

§ 2.

Bolaget har till ändamål att utöva svenska statens monopol å tobakstillverkningen inom riket ävensom idka handel med tobaksvaror.

§ 3.

Bolagets aktiekapital skall utgöra lägst 17,000,000 kronor och högst 51,000,000 kronor.

§ 4.

Aktie skall lyda å 100 kronor, och skola aktiebrevens ställas till viss man.

§ 5.

Bolagets styrelse har sitt säte i Stockholm.

§ 6.

Aktiebrev utfärdas i två serier, betecknade med litt. A. och litt. B., och utgöres serien A. av preferensaktier samt serien B. av stamaktier, med särskild nummerföljd inom vardera serien.

Preferensaktie kan ägas endast av svenska staten eller av svensk undersåte och stamaktie endast av svenska staten eller av svensk undersåte, som därtill erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd.

Preferensaktiekapitalet skall utgöra 17,000,000 kronor.

Alla andra aktier skola vara stamaktier. Rätt till teckning av stamaktier vare sig vid bolagets bildande eller vid ökning av aktiekapitalet tillkommer endast svenska staten.

Preferensaktierna skola framför stamaktierna medföra företrädesrätt till årlig utdelning av bolagets vinst intill 6 procent å preferensaktiebeloppet ävensom rätt att, därest under ett eller flera år sådan utdelning ej lämnats, av följande årens vinster bekomma vad däri brustit, innan utdelning å stamaktierna må äga rum. Härefter skola å stamaktierna utdelas intill 6 procent.

Giver bolagets rörelse utdelningsbar vinst utöver 6 procent å aktiekapitalet, skall den överskjutande vinsten sålunda fördelas, att för varje $\frac{7}{8}$ procent, som härav tillfaller stamaktie, $\frac{1}{8}$ procent skall tillfalla preferensaktie, intill dess varje preferensaktie erhållit tillhoppa 7 procent, varefter återstående vinst fördelas så, att för varje $\frac{9}{10}$ procent å stamaktie $\frac{1}{10}$ procent skall tillfalla preferensaktie.

Upplöses bolaget, skall innehavare av preferensaktie hava företrädesrätt framför stamaktiernas ägare till erhållande ur bolagets tillgångar av aktiens nominella värde jämte 6 procent utdelning, i den mån sådan ej guldits.

§ 7.

Bolagets styrelse består av sex eller åtta ledamöter med en suppleant för varje styrelseledamot.

Kungl. Maj:t utser halva antalet styrelseledamöter jämte suppleanter för dem, och skall av de sålunda utsedda styrelseledamöterna en tillika vara jourhavande direktör. Övriga styrelseledamöter jämte suppleanter för dem väljas av preferensaktieägarna, och skall av dessa styrelseledamöter en tillika vara bolagets verkställande direktör.

Såväl ledamöter som suppleanter väljas för tre år i sänder; dock

skola de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna och suppleanterna första gången väljas för allenast ett år. Avgående styrelseledamot och suppleant kan återväljas.

Styrelsen är beslutför när minst två tredjedelar av styrelsens ledamöter, däribland minst två av de utav Kungl. Maj:t utsedde ledamöterna eller deras suppleanter, äro närvarande.

Ordförande vid styrelsesammanträde skall alltid vara en av de utav Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna.

§ 8.

Bolagets firma tecknas av den eller dem, som styrelsen därtill inom eller utom styrelsen utser.

§ 9.

För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper utses årligen fyra revisorer jämte lika många suppleanter för dem. Av dessa utser Kungl. Maj:t två revisorer och två suppleanter. Övriga revisorer och suppleanter utses av preferensaktieägarna.

§ 10.

Ersättningarna till de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna och revisorerna bestämmas av Kungl. Maj:t.

§ 11.

Bolagets räkenskaper skola den 31 december varje år i fullständigt bokslut sammanföras. Bokslutet skall vara verkställt senast den 1 april påföljande år, då räkenskaperna jämte tillhörande handlingar ävensom av styrelsen avgiven förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för senaste räkenskapsåret skola för granskning överlämnas till de utsedda revisorerna, vilka senast den 1 maj böra över granskningen avgiva skriftligt utlåtande, däri ansvarsfrihet för styrelsen bestämt tillstyrkes eller avstyrkes.

§ 12.

Ordinarie bolagsstämma skall hållas i Stockholm en gång om året inom maj månads utgång.

Å denna stämma skall styrelsen framlägga förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för det förflutna räkenskapsåret tillika med revisorernas utlåtande över den av dem verkställda granskningen.

Utom övriga frågor, vilka i behörig ordning till stämmans avgörande hänskjutas, skola därjämte å densamma följande ärenden till behandling förekomma, nämligen:

1:o) fastställande av balansräkningen,

2:o) fråga om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid revisorernas utlåtande avser,

3:o) fråga om användningen av den vinst, som å bolagets rörelse uppkommit, samt därest vinstutdelning beslutes, när densamma får av aktieägarna lyftas,

4:o) bestämmande av arvoden åt de styrelseledamöter och revisorer, vilka väljas av preferensaktieägarna,

5:o) val av de styrelseledamöter och styrelsesuppleanter samt de revisorer och revisorssuppleanter, vilka väljas av preferensaktieägarna.

§ 13.

Vid bolagsstämma må envar röstberättigad rösta för fulla antalet aktier, som han äger eller för vilka han har att såsom ombud föra talan, dock må vid val av styrelse och revisorer rösträtt utövas endast för preferensaktierna.

§ 14.

Kallelse till bolagsstämma ävensom andra meddelanden till aktieägarna kungöras i Post- och Inrikestidningar samt i minst en annan i Stockholm utkommande daglig tidning. Kungörelse angående bolagsstämma skall vara införd i nämnda tidningar senast två veckor före stämman.

§ 15.

Efter utgången av år 1924 må aktiekapitalet nedsättas genom preferensaktiernas inlösen till nominella värdet med tillägg av den å aktierna belöpande vinst för sista räkenskapsåret.

*Bilaga A. till utskottets utlåtande.***Särtryck ur 1903 års tobaksskattekommitterades betänkande, sid. 164—167.**

Efter erinran att kommitterade under loppet av sina arbeten uppgjort ett utkast till förordning angående stämpelskatt å tobaksfabrikat, avsett att i huvuddrag klargöra, huru ett sådant skattesystem skulle, vad kontrollen angår, kunna antagas i tillämpningen te sig, yttra kommitterade:

»Visserligen skulle berörda utkast, vilket återfinnes bland bilagorna till detta betänkande, för att kunna läggas till grund för en eventuell lagstiftning tarva icke allenast komplettering — i vilket avseende erinras, att exempelvis erforderliga straffbestämmelser saknas — utan ock väsentlig omarbetning, och detta även beträffande de organ, åt vilka kontrollen borde uppdragas, i avseende varå torde böra framhållas, att i utkastet, som tillkom vid en tidpunkt, då kommitterades arbeten nyss tagit sin början, man icke varit i tillfälle att tillgodogöra sig den sedermera i och med maltdrycksbeskattningens införande tillkomna möjlighet att i kontrollorganisationen införa ett mellanled mellan chefen för kontroll- och justeringsbyrån samt tillsyningsmännen. Detta oaktat torde ifrågasättande utkast — vari kommitterade efter de tyska förslagen av åren 1893 och 1895 ansett sig böra ifrågasätta en någorlunda genomförd kontroll å tobaken även före dess införande i fabriker — kunna anses för nyss angivna ändamål tillfyllestgörande. Granskar man närmare de bestämmelser, som i utkastet innehållas, torde man emellertid finna, att ehuru väl dessa avfattats under största möjliga hänsyntagande till näringslivets berättigade krav på frihet, systemet, sådant det enligt utkastet skulle gestalta sig, likväl komme att särskilt för fabrikation och handel medföra i hög grad kännbara olägenheter.

I sådant avseende få kommitterade till en början anmärka, att det visat sig nödvändigt att inordna jämväl handeln med råtabak och tobaksfabrikat under statens kontroll, för vilket ändamål skyldighet att hos Kungl. Maj:ts befallningshavande anmäla sådan rörelse an-

setts böra åligga handlande med nämnda varor. Härjämte skulle det enligt kommitterades utkast åligga råtabakshandlare att föra för kontrolltjänstemännen tillgängliga journaler över inkomsten och avyttrad tobak, att till den centrala kontrollmyndigheten månatligen insända utdrag av dessa journaler samt att vid anfordran avgiva deklaration angående sin omsättning, varförutom i fall av behov råtabakshandlarnes lager skulle vara underkastade inventering.

Bland de inskränkningar, varav fabrikationen skulle drabbas, må först nämnas tvånget att förpacka tillverkningarna i endast vissa bestämda förpackningsslag och storlekar. Enär varje tobaksförpackning borde förses med stämpel och då av flera skäl endast *en* stämpel borde komma till användning å varje förpackning, motiveras sagda inskränkning tillräckligt av svårigheten att saluhålla ett alltför stort antal stämplat av olika valörer. De av kommitterade i utkastet föreslagna förpackningarna äro relativt många och omväxlande men utgöra dock ett fåtal i jämförelse med den mängd av olika förpackningar, som nu äro i bruk på den svenska marknaden.

Ett intrång av långt allvarligare natur än nyss nämnda tvång är dock den granskning av fabrikanternas journaler, som statens kontrolltjänstemän skulle äga att verkställa. En sådan granskningsrätt innebär i och för sig ett viktigt ingrepp i näringsfriheten, men är på ifrågasvarande område ännu betänkligare, därigenom att dess utövande kan leda till prisgivande åt offentligheten av affärs- och fabriktionshemligheter. Särskilt inom rök- och tuggtobakstillverkningen samt vid snusfabrikationen finnas nämligen tillredningsmetoder, som mången gång under lång tid övergått från den ene innehavaren av en firma till den nästföljande och utvecklats till att utgöra en väsentlig beståndsdel av firmans tillgångar, i det att genom det speciella tillredningssättet dennas fabrikat få sin för omsättningen avgörande egenart. Dessa tillredningsmetoder, vilkas hemlighållande sålunda för fabrikanterna innebär ett verkligt ekonomiskt intresse, skulle i följd av sådan granskningsrätt lätteligen kunna bliva kända av kontrolltjänstemännen och av konkurrerande fabrikanter. Kommitterade hava genom detta omdöme icke velat uttala något misstroende mot kontrolltjänstemännens känsla av ämbetsansvar men hava å andra sidan icke kunnat underlåta att påpeka möjligheten av fara i nyssberörda hänseende.

Den av kommitterade såsom ett i kontrollen ingående led nödvändig befunna inventeringen har i utkastet visserligen gjorts så lindrig som möjligt, men densamma torde dock i betraktande av dess betydelse såsom slutlig kontroll på bokföringens riktighet icke kunna undgå att

i tillämpningen bereda svårigheter för fabrikanterna. Med hänsyn därtill att de föreskrivna tillverkningsjournalerna i många fall torde komma att visa otillförlitliga resultat till följd av de viktsdifferenser, som uppstå under tobakens lagring med mera, lär nämligen endast i sällsynta undantagsfall inventeringen, såsom föreslagits, kunna verkställas efter ögonmått, utan finge väl i stället regeln bliva, att ganska omfattande vägningar och provräkningar behöfve företagas, för utrönande om brist förefunnes eller ej. Att en så omfattande inventering icke skulle kunna företagas utan störande eller rent av inställande av fabriksdriften, under den tid inventering påginge, lär vara säkert. Härmed skulle emellertid följa ekonomisk förlust för såväl fabrikanterna som ej minst för de i stor omfattning enligt akordsystem avlönade arbetarne. Till beredande av minsta olägenhet för fabrikanterna härvid kunde visserligen tänkas, att den officiella inventeringen företoges samtidigt med de årsinventeringar, som vid fabrikenas pläga verkställas, men häremot uppställer sig den svårigheten, att sistberörda inventeringar hos flertalet fabrikanter förrättas ungefär vid samma tidpunkt på året, varigenom det skulle bliva omöjligt att kunna erhålla för de officiella inventeringarna nödigt antal vederbörligen kvalificerade kontrolltjänstemän.

Redan här ovan har antytts, hurusom fabrikatskatten jämförelsevis hårdare drabbar de mindre företagen på tobaksindustriens område än de större. Särskilt torde hemindustrien kännbart träffas av en dylik skatt. Med ett fabrikatskattesystem kan nämligen en sådan hemindustri ej anses vara förenlig. Kontrollen och därmed statens säkerhet för skattens behöriga inflytande i statskassan äventyras naturligen i hög grad genom en tillverkning, som icke är bunden vid vissa för ändamålet särskilt avsedda och inrättade lokaler, utan som är underkastad kanske varje år förekommande flyttning i sammanhang med tillverkarens ombyte av bostad. Denna omständighet har ock föranlett, att i utkastet hänsyn icke kunnat tagas till annan hemindustri än det hemarbete, som består däri, att tobaksarbetare hemma hos sig för tobaksfabrikanters räkning förarbeta av desse senare utlämnad råttobak.

Men härtill kommer, att skattekontrollen i sin helhet enligt kommitterades förmenande ej skulle tillfredsställa skäliga anspråk från statens sida. I allmänhet kan man säga, att vid tobaksbeskattningen en fabrikatskatt erbjuder vida större svårigheter i avseende å genomförandet av effektiv kontroll, än vad förhållandet eljest i allmänhet är vid en sådan skatteform. Orsaken härtill ligger dels däri, att tobakens förarbetande — i motsats till vad förhållandet är vid framställning av åtskilliga andra under konsumtionsbeskattning vanligen inbegripna tillverkningar såsom brännvin, öl och

socker — till stor del sker för hand, dels ock däri, att, även där maskinmässig tillverkning äger rum, man icke såsom i avseende å andra tillverkningar kan begagna sig av mekaniska hjälpmedel för kontrollens anordnande (automatiska kontrollapparater, självregistrerande vågar o. s. v.).

Till dessa allmänna svårigheter vid kontrollen å en tobaksfabrikat-skatt komma de särskilda, som ligga i landets stora utsträckning och jämförelsevis glesa befolkning samt den oinskränkta frihet, som hittills rått med avseende å tobakshandeln och vari kommitterade icke tilltrott sig kunna föreslå någon inskränkning. Med avseende å de lokala förhållandena torde man kunna anse, att, utan alldeles oproportionerliga utgifter för kontrollen, det icke bleve lätt att å landsbygden övervaka, att icke skatteförnimmelning ägde rum.

I synnerhet det slag av falsarier, som består däri, att begagnade stämplars åsättas i stället för nya, eller att tömda, med gamla stämplars försedda kärl eller annat emballage påfyllas med nytt fabrikat, för vilket skatt ej blivit erlagd, torde på grund av nyss berörda lokala förhållandena bliva svåra att förhindra och upptäcka.

Gent emot vad sålunda anförts, skulle man visserligen kunna hänvisa till de glänsande finansiella resultat, fabrikatskatten frambragt i Nordamerikas förenta stater. Därvid bör man dock erinra sig, att man i Amerika synes åtnöjas med, att staten erhåller en riklig inkomst av tobaksskatten, sådan den där är anordnad, och utan vidare finna sig i den oundvikliga följden, att skatteformen medför underslev av betydliga skattebelopp. Enligt en i 1878 års tyska tobaksskattekommissions betänkande — som innehåller den enda för kommitterade tillgängliga utredning härom — förefintlig uppgift kunde vid tidpunkten för de av kommissionen företagna undersökningar den årliga förlusten genom underslev uppskattas till 800,000 dollars. Särskilt är det minutförsäljningen, i all synnerhet den som äger rum på världshusen, vilken i sådant avseende innebär fara. »De i det närmaste slutsålda lådorna fyllas ständigt på nytt, små fabrikanter låna sig till leverans av ostämplad vara i och för detta bedrägeri.» Den tyska tobaksskattekommissionen, som genom några av sina medlemmar studerat förhållandena på ort och ställe, förklarade också, att den fann systemet 'lämpligt endast för Förenta staterna'.

Reservationer:

dels av herrar *Biörklund*, *Fahlén* och *I. E. G. Svensson*, som anfört:

»Att det för staten är nödvändigt att utnyttja skattekraften hos tobaken vida utöver vad för närvarande sker, därom torde praktiskt taget icke råda mer än en mening. I huru hög grad detta utnyttjande bör äga rum är givetvis beroende av de synpunkter, man anlägger på denna beskattningsfråga.

Ser man densamma från uteslutande statsfinansiell synpunkt, bör man uppenbarligen vidtaga sådana lagstiftningsåtgärder, som medföra den största möjliga skatteinkomsten för staten. Att med sådan utgångspunkt tobaksmonopol är det system, som säkrast för till målet, därom torde man kunna vara ense.

Tager man däremot hänsyn icke uteslutande till statens rena inkomstintresse utan ock till det intrång, som ovedersägligen är förbundet med ett statsmonopol, så kan det väl ifrågasättas, huruvida icke vad som uppoffras är av den betydenhet, att tobaksmonopolet även från statens synpunkt kommer att stå för dyrt.

Det i propositionen framlagda förslaget upptager bestämmelser om ersättningar åt hittillsvarande fabrikanter m. fl., vilkas fria näringsverksamhet skulle genom monolet upphävas, och utskottet har icke oväsentligt utvidgat statens ersättningsskyldighet gent emot, bland andra, handlande med tobaksvaror. Men om dessa ersättningar blivit så avpassade, att genom desamma näringsens representanter, fabrikanter, handlande, arbetare m. fl., kunna verkligen anses och själva anse sig gå ifrån hittillsvarande fria näringsutövning utan kännbar olägenhet, torde vara svårt att avgöra. I varje fall bliva många av dem hänvisade att söka sin utkomst inom andra för dem främmande näringsgrenar, och att svårigheter för dem därvid komma att uppstå, därom torde icke råda något tvivel. Att vid en omgestaltning på näringslivets område av så djupgående natur, som nu ifrågasättes, det icke kan undvikas, att svårigheter uppstå för enskilda medborgare, är ju uppenbart. Av vikt är

dock att noga tillse, att dessa svårigheter icke bliva så omfattande, att de taga formen av eller ens kunna uppfattas som verkliga rättskränkningar.

Villigt skall erkännas att nu framhållna synpunkter ingalunda varit främmande för Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag och att utskottet än mera understrukt desamma. Huruvida dock de förändringar i särskilt ersättningsfrågorna, som vidtagits av utskottet, kunna anses tillgodose alla de rättmätiga krav, som, utöver de av Kungl. Maj:t beaktade, kunnat framställas i detta hänseende, och huruvida alltså ersättningsspörsmålet blivit i utskottets föreliggande förslag så fullständigt löst och systematiserat, att därutöver intet kan vara att tillägga, är svårt att säga. Problemet är i sig självt svårt ej blott i principiellt utan även i utformningshänseende, och den tid, som stått utskottet till buds för granskning och revision av förslaget i denna del, har obestriddligen varit allt för otillräcklig för att nu nämnda spörsmål kunnat fullständigt och genomgående undersökas och övervägas.

Härtill kommer att inom utskottet icke kunnat med anspråk å pålitlighet beräknas de ökade kostnadsbelopp, som förorsakas av där upptagna nya ersättningsfrågor, likasom även ovisst synes vara, om de redan i propositionen avsedda ersättningar skola i verkligheten kunna hållas inom de för dem där kalkylerade belopp.

Att såsom utskottet förordat, söka förhjälpa handlandena till bibehållande av skäliga inkomster av sin rörelse genom att ålägga de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i monopolbolagets styrelse att tillse, att vid försäljning av tobaksvaror kredit i den omfattning, som av omständigheterna kan anses påkallad, beviljas, och att sådana försäljningsförmåner lämnas återförsäljare, att de må äga möjlighet att förvärva skälig inkomst av tobakshandeln, synes innefatta erkännande av att tobakshandeln icke blir lika fri efter monopolets införande som dessförinnan, men torde tillika, därest förordnandet härav leder till praktiska resultat, redan från början komma att förrycka även monopolbolagets fria verksamhet.

Sedan i propositionen omnämnts (sid. 45), att ett fyrtiotal av de inom tobaksindustrien arbetande fabrikanterna sammanslutit sig till ett större företag och att åtskilliga tecken tydde på, att sammanslutningen så småningom skulle drivas än längre, så att densamma slutligen kunde komma att omfatta hela den svenska tobaksindustrien, uttalas av departementchefen den uppfattningen, att, om så blivit fallet, framställda anmärkningar mot fabrikatskattesystemet givetvis skulle hava i väsentlig mån förfallit och tobaksindustrien hava kommit i ett läge, som icke

endast gjort en fabrikatskatt möjlig utan direkt hänvisat å ett dylikt beskattningssystem såsom varande en lämplig form för att förskaffa staten den ökade inkomst, som tobaken såsom skatteobjekt borde kunna lämna. Det har då syntts oss böra ifrågasättas, om icke, innan man beslutar tobaksmonopol, det borde närmare undersökas, huruvida den svårighet, som uppgives hava mött mot en sådan koncentrations genomförande på privat väg, icke skulle kunna i erforderlig mån hävas och huruvida icke de nya tobaksfabrikföretag, som uppgivits hava på senare tid tillkommit, jämte de äldre företag, vilka icke sammanslutit sig, numera må finnas villigare till sammanslutning än till att genom tobaksmonopols införande bringas att alldeles upphöra. En koncentration därhän, att alla fabrikanter komme att bilda en enda sammanslutning, vore väl därvid varken nödig eller nyttig, allenast sammanslutningen bleve av den betydighet, att den med fabrikatskattesystemet förenade kontrollen kunde utan svårighet och alltför stora omkostnader utövas. Vid en sådan undersökning borde också det kontrollsystem, som föreslagits i en till denna riksdag avgiven enskild motion, tagas till granskning, och, om detsamma icke anses komma att i tillämpningen giva ett tillfredsställande resultat, tillses, huruvida icke något annat kontrollsystem må finnas att förorda.

Ostridigt torde vara, att nu mera uppstått så väsentliga förändringar i de omständigheter, varunder förslaget om tiden för tobaksmonopols genomförande tillkommit, att det icke längre kan ifrågasättas, att monopolet skulle kunna träda i tillämpning å avsedd tid den 1 november 1914 och att det för närvarande måste anses ovisst, vilket år framdeles sådant ikraftträdande skulle kunna äga rum. Således kan nu icke heller angivas den tid, från vilken staten skulle kunna genom ett nu beslutat tobaksmonopol beredas någon ökad inkomst. Ett beslut nu om tobaksmonopols införande är för den skull utan all praktisk betydelse för ökande av statens inkomster, men för tobakshanteringen däremot kunde beslutet komma att verka synnerligen skadligt och förryckande.

Såsom ovan antytts hysa vi en viss tvekan, huruvida ersättningsfrågan blivit fullständigt löst och om kostnadsberäkningarna därutinnan skola visa sig hållbara. Än mera ovisshet i dessa avseenden måste naturligtvis vållas därav, att det helas ordnande framflyttas till obestämd tid, under vilken mellantid varjehanda förändringar ju kunna tänkas uppstå, och att till grund för beräkningarna följaktligen måste läggas åtminstone delvis andra år än dem, vilkas resultat varit utgångspunkt för de nu gjorda beräkningarna.

Uppenbart är också, att under nuvarande förhållanden ett fabrikkatteskattesystem skulle vida hastigare och lättare kunna genomföras än ett monopolsystem, varjämte genom det förstnämnda systemets användande många ovissa och högst betydliga ersättningsfrågor kunde undvikas och staten icke komme att beträda den vägen att allenast för högre inkomsters erhållande slå under sig en hittills fri näring.

På grund av det nu anförda och

då tobaksmonopolet, om det nu beslutades, i allt fall icke skulle kunna inom den närmare framtiden genomföras, samt någon fara i dröjsmål med frågans avgörande således praktiskt taget icke föreligger, men ett beslut nu om införande av tobaksmonopol skulle kunna försvåra vidtagandet av åtgärder för att på annan väg söka snabbare vinna väsentligt ökade statsinkomster från tobakshanteringen,

då ovisst synes vara, huruvida de i propositionen godkända och de därutöver av utskottet beaktade ersättningsanspråk kunna anses så väl avvägda och beräknade, att de vid tillämpningen framdeles skola visa sig vara tillfyllest och kunna begränsas till de ungefärliga belopp, som av utskottet upptagits, och

då, även om kontrollen vid en fabrikkatteskattning skulle behöva läggas annorlunda än i en till denna riksdag i ämnet avgiven motion föreslagits, det icke kan anses utrett, att icke annan utväg förefinnes att utan allt för dryga kostnader ordna en praktiskt tillfredsställande kontroll av den beskaffenhet, som för ett sådant beskattningssystem anses erforderlig,

hava vi ansett frågan om tobaksbeskattningen böra göras till föremål för ett ytterligare övervägande, innan riksdagen går att fatta beslut härutinnan; och enär, om frågan nu undanskjutes, Kungl. Maj:t icke lär underlåta att efter ett sådant närmare övervägande till riksdagen framlägga nytt förslag rörande tobaksbeskattningen, hade enligt vår uppfattning utskottet nu bort hemställa,

att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas.»

dels av herr *Hildebrand*, som, med instämmande av herr *Röing*, anfört:

»Ehuru jag i allt väsentligt instämmer med herr *Biörklund* m. fl. i vad de uttalat, tillåter jag mig dock anförda följande:

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 11 saml. 3 avd. 1 häft. (Nr 1—3). 14

Det kungl. förslaget om tobaksmonopol har onekligen förbättrats av utskottet, men det är mig dock omöjligt att förorda detsamma till antagande. De viktigaste skälen för min uppfattning vill jag sammanfatta sålunda.

Den nuvarande tidpunkten är sällsamt olämplig för ett monopolbeslut.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ett av riksdagen godkänt tobaksmonopol träda i kraft den 1 november 1914. På grund av den av världskriget orsakade ekonomiska depressionen står det klart för alla, att en så hastig övergång till det nya systemet, om det nu i övrigt vore antagligt, icke är genomförbar. Utskottet förordar, att riksdagen i stället må bemyndiga Kungl. Maj:t att bestämma den dag före utgången av år 1915, då förordningen skall träda i kraft. Fråga uppstår då, huruvida det finansiella läget kan tänkas bliva gynnsamt ens under nästa år för en affär av den omfattning, varom här är fråga, bland annat för utsläppande av ett 20-tal miljoner kronor nya statsobligationer och uppläggande för monopolbolagets räkning av ett 20 miljoners obligationslån, bortsett från placeringen av preferensaktierna. De fyra banker, som åtagit sig finansieringen och bildandet av monopolbolaget ha i skrivelse till Konungen den 25 augusti 1914 förklarat, att »förhållanden inträtt, som enligt bankbolagens förmenande frikalla dem från detta deras åtagande». De tillägga: »På grund av berörda förhållanden lära för övrigt ej andra större finansoperationer för lång tid framåt kunna ifrågakomma än sådana, som äro oundgängligen nödiga, helst som de medel, varöver bankerna ha att förfoga, helt visst böra i första rummet reserveras för trängande behov, och finansieringen av det ifrågasatta tobaksmonopolbolaget skulle undandraga industrien och handeln en väsentlig del av det stöd som bankerna eljest vore i tillfälle att lämna.» Efter särskild hemställan ha bankerna visserligen i ny skrivelse förklarat sig villiga, »att så snart förhållandena bliva sådana, att vi anse möjligt genomföra emissionen, ånyo åtaga oss densamma på i huvudsak enahanda villkor, som omförmälas i kontraktet av den 17 juli 1914», men i dessa försiktigt valda ord kan omöjlig inläggas någon ändrad uppfattning om det finansiella läget; tvärtom förbehålla bankerna sig full rätt att själva pröva, när förhållandena kunna anses möjliggöra en emission.

Utskottet vågar icke på allvar räkna med monopolets finansiering och bolagets igångsättande ens under år 1915. Kungl. Maj:t har i proposition nr 255 begärt ett anslag å 18 miljoner kronor, att utgå av lånemedel, till utbetalning av ersättning och understöd m. m. samt till gäldande av kommissionernas verksamhet, för monopolbolagets bildande

etc., men utskottet vill endast å 1915 års stat uppföra ett förslagsanslag å 100,000 kronor, enär »det av åtskilliga tecken att döma torde vara antagligt, att detta (monopollagstiftningens) ikraftträdande i varje fall icke lämpligen lär kunna äga rum förrän under slutet av berörda år». En sammanställning av dessa ordalag med det synnerligen låga anslagsbeloppet ådagalägger utskottets pessimistiska syn på nästa års lämplighet för den omfattande monopolaffären. Och detta med all rätt.

Att uppträda som profet är ju alltid vanskligt, men det torde väl dock vara tämligen självklart, att lånemarknaden efter världskrigets slut blir åtstramad, med hårda lånevillkor och höga räntor. Man bör betänka den oerhörda kapitalförlust, som kriget vållar; de krigförande staterna måste väl efteråt upplåna oerhörda belopp för att sätta sina försvarsanstalter i stånd igen och för att bota de sår, som kriget slagit. Även städer behöva skaffa pengar; likaså industri, handel och sjöfart. Världsekonomin har knutit ett nät av affärsförbindelser runt jorden, och i dessa dagar slitas ett otal av dessa betydelsefulla trådar; trots alla ansträngningar efter krigets slut, torde det väl dröja någon längre tid, innan de återknutits i den omfattning, att den ekonomiska utvecklingen kan fortlöpa normalt.

Även om Sverige kan förbliva neutralt, kommer landet givetvis att göra stora förluster, dels i direkta utgifter och dels i förlorade inkomster. Även statens inkomster komma helt visst att sjunka — inkomstskatten, järnvägstrafikmedel etc. — på samma gång utgifterna stiga. När kriget är över, torde det under sådana förhållanden vara många trängande statsbehov, vilka kunna fyllas allenast med upplånade pengar; en koncentrerad om det absolut nödvändiga torde då bli det enda riktiga, när en gång lånemarknaden blir tillgänglig. Att upptaga lån i större omfattning inom landet, torde försvåras därav, att i stort sett även de enskildas inkomster och kapital minskas under krisen och dessutom den dryga värnskatten skall utgöras, utom alla andra pålagor. Det förefaller mig sannerligen vara uttryck för en underlig optimism att våga tro på upplåning för statens räkning, vare sig utom eller inom landet, under de närmaste åren för anordnande av ett tobaksmonopol.

Även ur andra synpunkter är nuvarande tidpunkt ovanligt illa lämpad för ett monopolbeslut.

Statsmakterna göra sitt bästa för att tillhålla enskilda och underlätta för dem att lugnt fortsätta med sin näring, trots kriget, i syfte att i största möjliga mån begränsa kapitalförluster och arbetslöshet. Här

skulle statsmakterna i stället skapa för tobaksindustrien ett fullkomligt outhärdligt tillstånd, sedan monopolbeslutet underrättat dem om att deras näring komme att tagas ifrån dem, utan att de visste något om tidpunkten för dödsdomens exekverande över deras affärer. Under sådana villkor kan en industri icke arbeta normalt. Följden skulle antagligen bliva, att fabrikerna endast komme att tillverka på beställning av handlandena, icke på lager, vilket skulle innebära minskning av den anställda personalen, både arbetare- och kontorspersonal. Att en del personer därvid skulle förlora sin anställning, vilka eljest, om de vid monopolets ikraftträdande vore kvar i arbete, skulle erhålla ersättning av staten, må endast i förbigående anmärkas.

För tobakshandlarne skulle tillståndet bli mera än bekymmersamt. Enligt till utskottet lämnade uppgifter uppgå fabrikanternas och grossisterernas sammanlagda utestående fordringar för närvarande till cirka 15 miljoner kronor. Även om man tager i betraktande att en dubbelräkning till viss grad kan förekomma, så till vida som fabrikanternas fordringar av grossisterna delvis motsvaras av de senares fordringar av minuthandlarne, blir dock det utestående fordringsbeloppet alldeles ofantligt. Man kan förutse att indrivningen efter ett monopolbeslut kommer att forceras, enär varuleverantörerna önska förekomma varandra för att säkerställa sina krav. Enär det stora flertalet tobakshandlare arbeta utan eget rörelsekapital, kunna de icke motstå ett sådant anlopp, utan ett stort antal betalningsinställelser torde kunna väntas under månaderna närmast efter moratorietidens slut.

Utskottets förslag om gemensam indrivning av fordringar för tobaksvaror kunna icke på något sätt avvända de svåra påföljder, som jag här antytt; de äro visserligen i och för sig riktiga, men komma vid tillämpningen alldeles för sent. I nuvarande situation möter den största faran på ett tidigare stadium än där utskottets hjälpmedel kan verka.

Innebörden av vad jag påpekat rörande ett monopolbesluts national-ekonomiska verkningar kan sammanfattas sålunda:

Staten predikar lugn och skulle här själv sprida stark oro. Den uppmanar till fortsatt industriell produktion och skulle här direkt framkalla produktionsminskning. Den manar till hovsamhet i fråga om kredit, men skulle här skapa en farlig situation med forcerad indrivning och ett stort antal betalningsinställelser.

Kan detta vara en riktig och klok statskonst? Är ett dylikt upp-trädande staten värdigt?

Jag har redan påvisat, att monopolbolaget omöjligen kan börja sin verksamhet i år och att det är skäligen otänkbart att så kan ske ens under år 1915; utskottet själv tror icke på möjligheten däraf. Meningen vore då att 1915 års riksdag skulle giva Kungl. Maj:t nytt bemyndigande att under år 1916 verkställa monopolbeslutet; äro förhållandena ännu vid 1916 års början ogynnsamma, lär väl det årets riksdag få utsträcka bemyndigandet till år 1917.

Vad vinnes i statsfinansiellt hänseende med ett monopolbeslut vid innevarande riksdag?

Kan detta vara ett lämpligt sätt att tillvarataga statens finansintressen? Att tobaken bör hårdare beskattas, därom äro alla ense, men med utskottets förslag undanskjutes möjligheten därtill till en oviss framtid, och med tillfälliga tullförhöjningar eller dylikt kan icke tagas in så mycket i statsinkomst som staten förklarar sig behöva.

Vinsten med ett monopolbeslut i år blir endast att 1915 års riksdag förhindras pålägga en fabrikatbeskattning, vilken även under en ekonomisk depressionstid kan efter en kort övergångstid träda i kraft. I nuvarande ekonomiska världssituation kan man på fabrikatbeskattningens väg mycket hastigare än på monopolvägen tillföra staten stora inkomster, och icke ens utskottet har kunnat förneka att en fabrikatbeskattning kan giva vad som förklarats vara behövt.

Är det då statsfinansiellt klokt att i otid binda händerna på nästkommande lagtima riksdag?

Härmed kommer jag över till den stora tvistefrågan om monopol eller fabrikatskatt?

Emot denna frågeställning kan invändas, att det föreliggande monopolförslaget även inrymmer fabrikatbeskattning; för korthetens skull tillåter jag mig använda uttrycket fabrikatskatt för att beteckna ett system med fri näring och fabrikatbeskattning. Någon som helst otydlighet synes däraf icke kunna uppstå.

Monopol eller fabrikatskatt?

Båda systemen ha onekligen sina fördelar och sina olägenheter. Jag vill icke bestrida, att man på monopolvägen kan i en framtid komma till något större statsinkomster än med fabrikatskatt, *därför att ett statsmonopol mycket lättare kan sänka varornas kvalitet men bibehålla eller höja priserna.* Erfarenheter från Frankrike och Österrike bestyrka riktigheten av denna sats. Utskottets mening, att ett monopol bäst tillgodoser konsumenternas intressen, förefaller därför ganska egendomlig.

I sin framställning av de båda systemens inverkan på priskurantpriserna uttalar sig utskottet skäligen oklart om de s. k. konsumentrabatterna. »Den ökade skattebelastningen (vid fabrikatskatt) kan näm-

ligen här icke», säger utskottet å sid. 12, »såsom under det nu föreslagna monopolet är avsett, i väsentlig grad täckas genom indragning av de s. k. konsumentrabatterna, utan måste tydligen en prisförhöjning äga rum, åtminstone motsvarande skattens storlek.» Dessutom kunde förväntas, att en ytterligare prisförhöjning skulle företagas i syfte att möjliggöra lika stor procentuell handelsvinst som förut; skattebelastningen skulle alltså tillföra fabrikanter, importörer och handlande *ökad* vinst.

Häremot må först anmärkas att konkurrensen under ett system med fri näring tenderar att hålla nere priserna eller att bibehålla eller öka rabatterna åt konsumenterna. Man har invänt, att ökad skattebelastning framtingar fabrikationens koncentration, vilken i sin tur underlättar kartell- eller trustbildning med oskäliga prisstegringar. Dessa farhågor synas mig vara mycket överdrivna. En utveckling till kartell eller trust skulle stöta på stora svårigheter, men även om, mot förmodan, överenskommelse skulle slutas mellan fabrikanterna i syfte att oskäligt höja priserna, så äger riksdagen i sin rätt att nedsätta tullarna å färdigt fabrikat, ett så starkt vapen emot övergrepp, att man kan undanskjuta den eventualiteten ur diskussionen. Skulle staten för övrigt skrida till monopolisering överallt där kartell- eller trustbildning kan befaras, så kommer man in på nationalekonomiskt mycket farliga konsekvenser.

Utskottets framställning innebär att en högst betydande skillnad måste uppstå mellan priskurantpriserna enligt de båda systemen. Så är naturligtvis också fallet, om utskottet har rätt däri, att med fabrikat-skatt konsumentrabatterna icke kunna indragas, så att motsvarande belopp går till staten i skatt. Men då minskas konsumenternas sammanlagda utgift för tobaksvaror med dessa konsumentrabatter, vilka i den kungl. propositionen uppskattats utgöra för nuvarande konsumtion 5.5 miljoner kronor. Under monopolsystemet skulle handlanden däremot *förbjudas* lämna rabatt till konsumenten. Med utskottets förutsättning bliva de båda systemens priskurantpriser icke jämförbara: med fabrikat-skatt äro de bruttopriser med rabatt åt köparne, med monopolsystem ofrånkomliga nettopriser.

Jag vill vidare anmärka, att den kungl. propositionen ger ringa ledning vid beräkning av de blivande priskurantpriserna vid monopol-system. Där anmärkes visserligen att någon prisstegring icke behöver följa, men detta påstående är icke till fullo bevisat. Även med den av utskottet reducerade tullförhöjningen å fabrikat måste importvarorna stiga betydligt i pris — en nuvarande 12-öres importcigarr torde icke kunna säljas under 18 öre — och tydligt torde vara att varje felkalkyl måste gå ut över konsumenterna, eftersom staten skall ha sin bestämda

skatt och utdelningen till aktieägarne (inkl. staten) naturligtvis icke sänkes under vad som ställts i utsikt av hänsyn till konsumenterna samt minuthandlarnes inkomster torde bli så avsevärt kringskurna, trots alla vackra talesätt, att där intet står att taga.

Jag vill emellertid antaga, att konsumenternas totalutgifter med fabrikatskatt bli något högre än med monopol — ehuru icke på långt när så mycket som utskottet antyder — men därmed vinnes ett genom konkurrensen mellan olika fabrikat orsakat större urval med bättre anpassning efter olika smak samt även i längden större garanti emot kvalitetförsämring — två fördelar vilka tillfullo kunna uppväga någon merkostnad.

Med fabrikatskatt bortfaller statens ersättningsskyldighet för förlopad näringsverksamhet etc., vilket innebär en så mycket större fördel, som ersättningsfrågorna äro mycket svåra att lösa på ett rättvist och väl avvägt sätt. Bästa beviset för detta påstående ligger däri, att utskottet icke kunnat godkänna de av Kungl. Maj:t föreslagna ersättningsgrunderna, utan underkastat ifrågavarande bestämmelser en ur saklig synpunkt mycket genomgripande omarbetning. Arbetet har emellertid måst gå i så hastigt tempo, att ingen av utskottets ledamöter torde vilja åtaga sig ansvaret för att förslaget nu skulle vara verkligt tillfredsställande; det är onekligen i denna del förbättrat, men luckor och felbedömningar kunna förvisso förekomma.

I detta sammanhang må slutligen tillfogas, att fabrikatskattens införande icke kan ha samma störande, i många fall förstörande inverkan på tobakshandeln som monopoliet — en fördel, vars vikt sannerligen icke får underskattas.

En bidragande orsak till utskottets avvisande av varje fabrikat-skattesystem torde kunna sökas däri, att den till utskottets tjänst ställda sakkunskapen så till vida varit ensidig, som dess bärare varit en avgjord och entusiastisk förkämpe för monopoltanken. Förslag att tillkalla även andra sakkunniga ha ett par gånger framförts, men av utskottet avvisats under åberopande av den korta tid, som utskottet kunnat disponera för sitt arbete. Olägenheten av sakkunskapens ensidighet torde rätt väl belysas genom följande exempel.

Å sid. 10 i utskottets betänkande anmärkes, att underslev genom överflyttning av exempelvis 10-öres cigarrer till en låda, avsedd och stämpelbelagd för 15-öres cigarrer, mycket lättare kan undvikas vid monopol än fabrikatskatt, bland annat därför att monopoliet kan föra vissa standardtyper för cigarrer i olika prislägen. En cigarr i ett prisläge skulle icke passa i en låda för dyrare cigarrer, varigenom allmän-

heten skulle kunna kontrollera, om sådan felaktig överflyttning ägde rum. Jag har efter frågans behandling i utskottet vänt mig till ett par fabrikanter med förfrågan, om fastställande av standardtyper efter olika prislägen i syfte att förhindra överflyttning vore genomförbart, och erhållit det likalydande svaret, att så omöjligen kunde vara förhållandet. Och anledningen? Jo, att den ene konsumenten vill ha en liten 12-öres cigarr med bättre tobak, under det att den andra för sina 12 öre önskar en stor cigarr och därför i högre grad bortser från tobakens kvalitet. Att sälja cigarrer metervis torde knappast lyckas, ens under ett monopolsystem.

Utskottet framhåller såsom ett starkt motiv för monopoliseringen, att statsmonopolet erbjuder skydd emot övermäktiga utländska trustintressen, närmast emot den engelsk-amerikanska tobakstrusten.

Man bör naturligtvis med stor uppmärksamhet följa de stora amerikanska eller internationella affärssammanslutningarnas åtgöranden och emot dem vidtaga lämpliga åtgärder, när så är nödigt, men man får återigen icke låta skrämselfn driva till förhastade beslut. Under utskottsarbetet har upplysts, att man i Tyskland numera börjat anse tobaksfabrikationens statsmonopolisering utgöra det enda värnet emot tobakstrusten. I juli 1914 utsändes emellertid av den tyska föreningen till bekämpande av tobakstrusten (*Verband zur Abwehr des Tabaktrustes*) en cirkulärskrivelse, vari bestämt uppgives, att monopolryktena utsprits av trusten själv för att förmå den tyska tobaksindustrien att under oron för statsmonopolet glömma kriget emot trusten.

Sveriges industriförbund uttalar med bitande skärpa i sitt utlåtande av 10 augusti 1914, »att om statsmakterna i vårt land icke känna något annat medel för att motstå ett starkt ekonomiskt inflytande från ett utländskt trustföretag än i varje fall tillgripande av statsmonopol, detta skulle innebära den fullständigaste svaghetsförklaring som över huvud taget är tänkbar.» Man känner sig frestad framkasta den frågan, om utskottet är villigt draga ut konsekvenserna, för den händelse någon annan näring skulle i framtiden bliva hotad (eller förmodas bli hotad) av någon utländsk trustbildning.

Utskottets allvarligaste invändning emot fabrikatskatt är den, att en tillfyllestgörande kontroll icke kan införas utan sådana kostnader, att hela systemet blir omöjligt. Jag övergår därför till frågan om fabrikatskattkontroll.

*Fabrikat-
skattkontroll.*

Utskottet utdömer den kontroll vid fabrikatskattesystem, som föreslås bl. a. i herr Röings motion och som består av bokförings-, vikt-

och inventeringskontroll. Utskottet hänvisar till den kritik som presterats av 1903 års kommitté och i den kungl. propositionen samt omnämner att systemet tillämpas i Nordamerikas Förenta stater. Tilltron till kontrollen i trusternas förlovade land är ju icke synnerligen stor, och det kan därför vara av intresse omnämna att samma kontrollsystem, som herr Röing förordar, sedan år 1906 tillämpas vid cigarrettfabrikation i det land, som torde vara känt som reglementeringens och kontrollens land framför alla andra, i Tyskland. Kontrollen är t. o. m. enklare än i herr Röings förslag, uteslutande förlagd till bokföring och inventering. Där tillåtes utlämnande av tobak till hemarbetare, och cigarretter, vilka enligt gammal praxis lämnas till arbetarna vid sidan av lönen, behöva icke stämpelbeläggas.

Anledningen till att tyskarna nöja sig med detta kontrollsystem torde få sökas däri att de velat på ett praktiskt sätt anpassa systemet efter förefintliga produktionsförhållanden. Om vi här i Sverige ville taga lika praktiskt på frågan samt undvika att se den ur en alltför byråkratisk synvinkel, skulle vi nog kunna anordna en tillräckligt effektiv kontroll vid fabrikatsbeskattning.

I fråga om cigarretter är likheten med tyska förhållanden fullständig, utom därutinnan att hänsyn till hemarbete icke här behöver tagas. Snustillverkningen skulle utan större svårighet kunna ställas under strängare kontroll, enär den så gott som undantagslöst bedrivs i stor skala. Några svårigheter möta egentligen, då man kommer till cigarrfabrikationen. Där har man nämligen hemindustri och småfabriker, vilka icke ha så stor omsättning, att de kunna åtaga sig några kontrollkostnader. Man kan då tänka sig olika möjligheter.

Om man vill bevara även småfabrikerna, bör kontrollen bliva jämförelsevis enkel. Kontrollkostnaderna böra helt bestridas av de nuvarande större eller nytillträdande fabrikerna, vilka ensamma äga förmåga att bära dem. Jag har viss anledning antaga att denna anordning icke skulle från deras sida uppkalla någon opposition, ehuru den givetvis skulle gynna deras smärre konkurrenter. Hemindustrien torde försvinna, enär någon tillfyllestgörande bokföringsskyldighet svårigen kan påläggas densamma; här erfordras utlösning medelst samma ersättningsbelopp, som avsetts i den kungl. propositionen, eller 450,000 kronor, vilket belopp kan utbetalas av staten och påläggas kontrollkostnaderna att av fabrikerna under loppet av några år återbetalas till staten.

Varje system med tyngre skattebelastning torde dock åstadkomma starkare koncentrerung av industrien och man kan därför redan från början förutsätta en sådan utveckling. Om sålunda småfabrikerna för-

svinna, böra de erhålla ersättning, vilken lämpligen bör lämnas av den kvarvarande storindustrien. Problemet, hur därmed bäst bör ordnas, kan jämförelsevis lätt lösas, men tarvar utredning i samförstånd med representanter för storindustrien. Kontrollen kan redan från början bliva något mera ingående än med det förra alternativet, men torde närmast få bestå i bokförings- och inventeringskontroll. I vad mån vikten kan medtagas såsom kontrollfaktor anser jag ännu outrett, i det jag, på grund av inhämtade upplysningar, icke utan vidare kan godtaga utskottets förklaring att så skulle vara omöjligt.

På sätt, här antydes, skulle skatten först påläggas och en fabriktionskoncentration därav följa. Sedan denna genomförts, kan man om så anses nödigt, lätt genomföra ett helt annat och mera ingripande kontrollsystem, för vilket utvecklingen jämnat vägen.

Såsom framgår av vad jag här anfört, tarvas åtskilliga kompletterande utredningar.

*Uttalanden oc
handels- och
industriorga-
nisationer.*

Det monopolförslag, som framlades i 1911 års kommittébetänkande, underställdes diverse korporationers och myndigheters bedömning och förkastades av dem så gott som enhälligt. På grund av bristande tid har föreliggande förslag icke utskickats i samma utsträckning, men flera korporationer av handels- och industriidkare ha självmant inkommit till utskottet med utlåtanden ur vilka jag vill anföra några korta citat för att uppvisa, i huru hög grad den av mig reservationsvis framförda åskådningen överensstämmer med den inom näringsidkarekretsar allmänt förefintliga. I flera uttalanden hänvisas till eller åberopas utlåtanden över 1911 års förslag.

Stockholms handelskammare (två skrivelser):

1. 4 augusti 1914.

»De principiella betänkligheter, handelskammaren i sitt berörda yttrande framförde gentemot förslaget till tobaksmonopol, anser handelskammaren även kunna anföras mot det nu framlagda monopolförslaget.»

2. 25 augusti 1914.

»Emellertid kan handelskammaren, såsom affärsförhållandena hos oss sedermera gestaltat sig, icke underlåta att än en gång påkalla utskottets uppmärksamhet för att framhålla en synpunkt som handelskammaren anser vara av synnerlig betydelse för frågans bedömning. Det gäller monopolets ekonomiska verkningar för de nuvarande yrkesutövarne inom tobaksnäringen. Själva övergången från fri näring till monopol och omläggningen av hela kreditsystemet kan omöjligen tänkas genomförd utan att näringsidkarne åsamkas avsevärda förluster. Bland de talrika minut-handlare, som med eller utan samband med annan handel försälja tobaksvaror, måste många komma i så stora svårigheter, att de bliva ruinerade, vilket i sin ordning kommer att återverka på leverantörernas ekonomiska ställning. Med den omfatt-

ning, som handeln med tobaksvaror har, måste en rubbning i denna handels grundvalar störande återverka även på andra grenar av affärlivet.

Då vårt land — liksom hela världen — för närvarande genomgår en ekonomisk kris, vars omfattning är utan motstycke och vars långvarighet och verkningar äro alldeles omöjliga att överskåda, synes det handelskammaren, som om tiden för ett beslut om statsmonopol för en hel näringsgren är den mest olämpliga, som överhuvudtaget kan tänkas. Det kan icke anses välbetänkt att vidtaga åtgärder, som ovillkorligen komma att framtvinga ekonomiska svårigheter för en hel grupp av näringsidkare, vid en tidpunkt, då staten tvärtom bör göra allt för att få affärlivet att i möjligaste mån fortgå i stadgade och hävdvunna former.»

Skånes handelskammare, Malmö, 10 augusti 1914.

Handelskammaren »vill alltjämt uttala sin bestämda övertygelse om vådan av att vid lösningar av skattetekniska frågor som ifrågavarande *i andra fall än där det kan befinnas oundgängligen nödvändigt* tillgripa utvägen med monopolsystem, vilket alltid i mer eller mindre grad kommer att inverka hämmande på näringslivet. — — —

Då sålunda det föreliggande förslaget otvivelaktigt skulle vinna på att underkastas en allsidig granskning av samtliga i frågan intresserade parter och i betraktande av de nuvarande orosfyllda tiderna, vilka väl näppeligen lämpa sig för en så ingripande omvälvning i ekonomiskt hänseende som införandet av ett monopol dock i vissa hänseenden innebär, utan snarare fordrar näringslivets lugna och ostörda fortgång», så påyrkar handelskammaren förslagets avstyrkande.

Handelskammaren i Gävle, 23 augusti 1914.

»De principiella invändningar, som handelskammaren på sin tid riktade mot förslaget om statens övertagande av tobakshanteringen, synas även träffa det nu föreslagna monopolet. Statens ställning och intressen inom detta bliva uppenbarligen så starka och konkurrensen till den grad kringskuren, att man näppeligen av den nu föreslagna anordningen kan vänta bättre resultat än av den förut föreslagna, varken beträffande tillverkningens affärsmässiga skötsel eller vad angår nödig anpassning efter den konsumerande allmänhetens fordringar å tobaksvarorna.»

Handelskammaren finner nödvändigt att nya förslag utarbetas, vilket arbete borde anförtros åt andra personer än de, som under de senaste åren huvudsakligen handhaft utredningarna i frågan.

Sveriges industriförbund, 17 augusti 1914.

Förbundet avstyrkte 1911 års förslag och »har icke i någon mån kunnat frånträda denna sin ståndpunkt beträffande det nu av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, utan har förbundet funnit att det i många fall innebär en ytterligare försämring. — — —

Det mest vägande skälet mot införandet av statsmonopol måste emellertid anses vara det att förtroendet från den enskildes sida mot staten i väsentlig mån skulle rubbas. Att de grupper av näringsidkare, som i första hand ekonomiskt träffas av en dylik åtgärd och i många fall fullständigt ruineras, för alltid mista förtroendet för staten är påtagligt, men fara värt är också, att detta misstroende med förfärande hastighet skall breda ut sig långt utöver de nu berörda led och därigenom verka förlamande på all privat företagsamhet.

Förbundet anser det ej heller för staten värdigt att just nu, då de enskildas krafter spännas till det yttersta för att mota den genom de rådande politiska för-

hållandena uppkomna ekonomiska krisen, genom ett icke behövt statsingripande ruina en hel näringsgren.»

Förbundet förordar att det avgörande beslutet uppskjutes till nästkommande riksdag samt att utarbetandet av ett tobaksbeskattningsystem enligt andra principer anförtros åt andra personer än de, vilka under de senaste åren handhaft den huvudsakliga delen av ifrågavarande utredningsarbete.

Till vad jag härmed anfört vill jag blott foga ännu ett par anmärkningar.

Utskottet ikläder sig, nära nog garanti för att statens monopolsträvanden icke av liknande orsaker kunna tänkas komma att riktas emot andra näringsgrenar (sid. 14): man behöver därför icke tro att monopoliseringen av tobaksnäringen skulle verka prejudicerande i framtiden.

Detta uttalande har naturligtvis intet objektivt värde, tvärtom har redan krav offentligt framställts för monopolisering av en eller ett par andra industrier (socker- och kvarnindustrierna), och efter allt att döma kunna starka ansträngningar i sådan riktning vara att förvänta. Utskottet anmärker själv (å sid. 12), »att statsmonopolet ur såväl statsfinansiell som skatteteknisk och till en viss grad även nationalekonomisk synpunkt besitter betydande företräden framför varje annat beskattningssystem». Något klagande av den nationalekonomiska nyttan av monopolet finner man icke, men orden härom äro ägnade att framkalla allvarliga betänkligheter, ty om det här ifrågasatta statsmonopolet innebär nationalekonomiska fördelar, då kan detsamma sägas om många andra industrier. Orden öppna för våra industriidkare ett allt annat än trösterikt perspektiv.

Så vitt jag kan finna, bör staten vid ingrepp i näringsfriheten icke använda större våld än som är oundvikligen nödvändigt, och för så vitt ett skattesystem med fri näring kan giva staten den inkomst, som erfordras, vilket här är fallet, bör det avgjort föredragas framför ett monopol. Skulle detta senare efter genomförandet visa sig medföra olägenheter, så kan man icke gärna gå tillbaka till fri näring. Om man däremot inför fabrikatskatt och framdeles skulle bli missbelåten med dess effektivitet, så kan man utan större svårighet gå över till monopol. Även denna skillnad mellan de båda systemen talar för att man nu bör stanna vid fabrikatskatten.

Då det är min bestämda övertygelse att fabrikatskatten långt tidigare än monopolet kan ge staten erforderliga inkomster och att en ytterligare utredning av fabrikatskatten därför tvingar sig fram, om frågan icke nu får sitt avgörande, anser jag onödigt reservera mig direkt till förmån för den av mig framlagda motionens yrkande, utan förenar mig med övriga reservanter om en hemställan

att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas.»

dels av herr *K. A. Nilson*, som beträffande 6 och 7 §§ i förslaget till förordning angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket anført:

»Då jag ansett att bestämmelserna i § 6 andra stycket och § 7 av 1 kap. beträffande rätt att innehava och tillverka specialmaskiner och specialverktyg för tobaksvaror äro helt obehöfliga ur fiskalisk synpunkt, enär kontrollen likvisst alltid måste avse förefintligheten av tobak eller tobaksvara hos annan än rättsinnehavare, men att samma bestämmelser däremot komma att verka i hög grad hindrande för uppfinnare på området och för de industrier som kunna hava intresse av tillverkning av sådana maskiner och verktyg för ej mindre det inhemska behovet än även för export, har jag förmenat, att utskottet bort föreslå:

att andra stycket av § 6 ävensom § 7 i 1 kap. ej må av riksdagen antagas.»

dels ock av herrar *Steffen, Palmstierna* och *Nilsson* i Kristianstad, som

dels beträffande förslaget till förordning om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket hemställt:

1) att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 9 § 7 mom. i utskottets förslag, att orden »ökad med tio procent» utbytas mot »ökad med tjugo procent»;

2) att riksdagen, i avseende å 10 § 4 mom. i Kungl. Maj:ts förslag och 11 § 4 mom. i utskottets förslag, måtte avslå såväl vad av Kungl. Maj:t föreslagits som ock vad utskottet hemställt; samt

3) att riksdagen, med avslag å utskottets under B upptagna alternativa förslag till lydelse av 11 § 3 och 5 mom., måtte bifalla vad Kungl. Maj:t i 10 § 3 och 5 mom. föreslagit,

dels ock reserverat sig mot vissa delar av utskottets motivering.